תלמוד ירושלמי · מפרשים · שיירי קרבן על תלמוד ירושלמי · סדר נשים

שיירי קרבן על תלמוד ירושלמי סוטה

רבי דוד פרנקל

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

שיירי קרבן על תלמוד ירושלמי סוטה

רבי דוד פרנקל

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/שיירי-קרבן-על-תלמוד-ירושלמי-סוטה/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
הלכה א 5
הלכה ב 9
הלכה ג 12
הלכה ד 14
הלכה ה 15
הלכה ו 16
הלכה ז 16
הלכה ח 16
הלכה י 17
פרק ב 18
הלכה א 18
הלכה ב 20
הלכה ג 22
הלכה ד 24
הלכה ה 25
הלכה ו 29
פרק ג 29
הלכה א 29
הלכה ב 31
הלכה ג 33
הלכה ד 35
הלכה ה 38
הלכה ו 39
הלכה ז 42
הלכה ח 42
פרק ד 43
הלכה א 43
הלכה ב 44
הלכה ג 44
הלכה ד 46
הלכה ה 48
פרק ה 48
הלכה א 48
הלכה ב 50
הלכה ג 56
הלכה ד 57
הלכה ה 57
הלכה ו 57
פרק ו 58
הלכה א 58
הלכה ב 59
הלכה ג 59
הלכה ד 60
פרק ז 61
הלכה א 61
הלכה ב 63
הלכה ג 63
הלכה ד 64
הלכה ה 65
הלכה ו 66
הלכה ז 66
הלכה ח 66
פרק ח 67
הלכה א 67
הלכה ב 67
הלכה ג 68
הלכה ד 70
הלכה ה 71
הלכה ו 72
הלכה ט 74
הלכה י 74

פרק ט 74
הלכה א 74
הלכה ב 77
הלכה ד 78
הלכה ה 78
הלכה ו 80
הלכה ז 81
הלכה י 84
הלכה יא 84
הלכה יב 85
הלכה יג 85
הלכה יד 86
הלכה טו 87

פרק א

הלכה א

ולא מתוך מתון וכו'. בקונטרס הגהתי כפי הנראה מדברי הרמב"ם וכ"מ הג"ה ברמב"ם ע"ש בכ"מ אבל גירס' תוס' בדף ב' ע"ב ולא מתוך גאות אלא מתוך דבר של אימה. ונראה שהם מפרשים מתון היינו דרך גאות והכ"מ כתב בסוף הלכות סוטה ולא מתוך מתון צריך לי גמ' מה הוא ע"כ ותימא שנעלם ממנו דברי תוס' ובספר מים חיים כתב דגרסינן ולא מתוך מדון והיינו דכתב הרמב"ם ולא מתוך מריבה עד כאן ולפי הגהתי בקונטרס ניחא דהיינו ולא מתוך אימה:

כל מקום שנאמר חוקה תורה מעכב. כתב הרמב"ם סוף הלכות סוטה ואם עבר וקינא לה בפני עדים מתוך אחד מכל הדברים האלו ה"ז קינוי. כתב הכ"מ ויש לתמוה דהתם בירושלמי איבעיא לן עבר וקינא כו' חקה ותורה מעכב הקינוי משמע דה"ק דכתיב בפ' סוטה זאת תורת הקנאות מעכב וי"ל דכי כתיב וזאת תורת הקנאות אמאי דכתיב בסיפא דקרא ועשה לה הכהן כו' קאי ולא אקינוי ועי"ל דשלא יקנא. לה מתוך השחוק אינו מפורש בקרא דנימא דקאי עליה עכ"ל ותימא איך נאמר שהרמב"ם חולק אירושלמי מסברא דנפשיה בלי שום ראיה מבבלי ותירוצו השני קשה הימנו דביומא משמע מפורש אף דברים דילפינן מדרשא ואינן מפורשים בקרא מעכבים כגון חמש טבילות וקידושין ודומיהן ע"ש ול"נ דלק"מ דמסקינן במנחות דף י"ט ע"א תור' בעיא חוקה דתורה לחו' לאו עיכובא משמע והכא בסוטה תורה כתיב אבל לא חוקה. וסוגיין כדס"ד דש"ס דמנחות דתורה לחוד עיכובא. והרמב"ם פוסק כמסקנא דבבלי ואף בירושלמי פ"ב דמכילתין ס"ד דאיכא אמוראי דפליגי בה. אם תורה הוי כתוקה דגרסי' שם איתפלגין ר"י ורשב"ל וכו' הוון בעיין מימר מ"ד בין תניין בין שבועות מעכבין אית לי' תורה חוקה מעכבין ומ"ד וכו' ותניין אינן מעכבין לית לי' עוד הוא אית לי' אלא שאינן על הסדר ע"כ. ותוס' כתב במכילתין בדף י"ז ע"ב בד"ה קדם וכו' אע"ג דמעכב אינו על הסדר ותימא א"כ כמאן ס"ל לא כר"י ולא כר"ל בפ' הוציאו לו דלכ"ע ס"ל היכא דכתיב חוקה מעכב נמי על הסדר ע"כ ולפמ"ש דיש לחלק בין תורה לחוקה מתורץ קושית תוס' דסובר אע"ג דתורה נמי לעיכוב אתי מ"מ אינו מעכב על הסדר כמו חוקה והדברים ברורי' בעיני. ועמש"ל פ"ב בד"ה איתפלגין וכו' לתרץ קושיא שנית שבתוס' שם מה שיש לדקדק בדבריהם:

תורה מעכב בקונטרס פירשתי דיליף מזאת תורת הקנאות. וקשה השתא דאמרי' תורה לדרשא א"כ ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת דכתיב' בסיפא דקרא ל"ל. ר"ל דגרסי' בבבלי דף י"ח ע"ב זאת תורת הקנאות מלמד שהאשה שותה ושונה ר"א זאת שאין

האשה שותה ושונה ומסיק דלכ"ע זאת למעוטי איש אחד ובועל אחד שאינה שותה ושונה ותורת לרבויי ב' אנשים וב' בועלים דהאשה שותה ושונה וכו' ע"ש לפ"ז י"ל דהא דקאמר הכא תורה מעכב מועשה לה הכהן את כל התורה הזאת יליף א"נ י"ל דהכא מזאת תורת יליף והתם מהתורה הזאת יליף. וכן מסתבר דרישא דקרא בקינוי איירי ואיך יליף שאין האיש שותה ושונה אבל סיפא בעשיית הכהן דהיינו בשתיה. אך קשה לשיטת הבבלי במנחות דתורה לאו עיכובא וכמש"ל בסמוך התורה הזאת דסיפא דקרא למאי אתא וי"ל דאיצטרך להא דתנן בכריתות דף ט' המקנא לאשתו ע"י אנשים הרבה מביא קרבן א' לכולן וקאמר בגמרא מנ"ל דכתיב זאת תורת הקנאות תורה אתת לקינויין הרבה. מיהו לפמ"ש תוס' בסוטה דף י"ח ע"ב בד"ה ורבנן וכו' דהאי דכריתות מקנאות יליף ע"ש א"כ הדרא קושיא לדוכתא התורה הזאת דסיפא דקרא למאי אתא. גם אתו' קשה לשון הש"ס דכריתות לא משמע כדבריהם דקאמר תורה אחת וכו' משמע דמתורה יליף. והרמב"ם כתב פ"ד מה"ס הלכה י"ז המקנא לאשתו מאנשים הרבה וכו' ה"ז מביא מנחה אחת ע"י כולן שנא' מנחת קנאות היא ע"כ. וצ"ע דבגמרא יליף לה מזאת תורת הקנאות. וא"ת למה לא יליף בש"ס ממנחת קנאות דכתיב בראש הפרשה וי"ל דאיצטרך לכדדרשי' בספרי מנחת קנאות שמעוררת עליה שתי קנאות קנאת המקו' וקנאת הבעל וכ"ה בתוספתא פ"ב וברש"י ואף דכתוב שני פעמים מנחת קנאות בפרשה י"ל דפירוש שניהם שוה ודוחק. ובספרי זוטא איתא את מנחת הקנאות מגיד שמביא מנחה אחת לשתי קנאות. והיינו מנחת הקנאות השני דכתיב בפרשה. וזהו דעת הרמב"ם אך לא דקדק והביא קרא מנחת קנאות היא דכתיב בראש הפרשה מיהו קשה למה שבק דברי הש"ס דכריתות המפורשים דיליף מזאת תורת הקנאות והביא דרשת הספרי. ונראה דגרסי' בבבלי נדרים דף ל"ה ע"ב (ובירושלמי לקמן ריש פ"ב) א"ר יוחנן הכל צריכין דעת חוץ ממחוסרי כפרה שהרי אדם מביא קרבן על בניו ובנותיו הקטנים דכתיב זאת תורת הזב בין גדול בין קטן אלא מעתה לר"י (דאמר זאת תורת אתי לרבויי) זאת תורת היולדת בין קטנה בין גדולה קטנה בת לידה היא והתני רב ביבי וכו' ומסיק ההיא זאת תורת היולדת לרבות בין פקחת בין שוטה ע"כ. לפ"ז י"ל דאיצטרך זאת תורת לרבות קטנה שמקנין לכך כתוב זאת תורת הקנאות כל מיני קינוי בין גדולה בין קטנה אע"ג דלענין השקאה אינו שוין שאין משקין לקטנה. ובריתא דספ"ב דסוטה דפליגי ר"י וחכמים אהתורה הזאת קאי וכמש"ל והאי דכריתות יליף ממנחת קנאות מעתה צ"ל דקסבר ר"י דיש רצון לקטנה ליאסר על בעלה ופיתוי קטנה לאו אונס הוא דאס"ד אונס הוא לא הוה קינויו קינוי. ומכאן יצא לו להרמב"ם שכתב בפ"ב דסוטה ובה' אישות דפיתוי קטנה לא

הוי אונס דפסק כר' יוחנן. ואף שנראה מש"ס דיבמות דאיכא מ"ד דפיתוי קטנה אונס פסק כר"י ולכך כתב בפ"ד מה"ס ממנחת קנאות ילפינן דמביא מנחה אחת על קנאות הרבה דהא דאמרינן בכריתות מזאת תורת הקנאות ילפינן אתיא דלא כר' יוחנן והדברים ברורים. ועמש"ל בתוס' רפ"ב בד"ה ארבעה ובד"ה וכאן וכו':

ודר"י כבית הלל. וקשה הא ר"י אף כב"ש אתיא דאין לך דבר מכוער יותר מסתירה אחר הקינוי שכבר עברה על דת משה ויהודית דאיסור יחוד דאורייתא (וכ"כ הרב במ"ל רפ"ב מה"ס ע"ש) ומודו ב"ש בשיש עדים בדבר כיעור שיכול לגרשה א"כ ר"י דאית ליה דמשקה ע"פ שנים לדידיה ודאי הקינוי רשות אפילו לב"ש דכיון דאינו יכול להשקותה אלא ע"י שני עידי סתירה תו לא צריך קינוי לגרשה. ודוחק לומר דסתירה לאחר קינוי לא הוה דבר מכוער. ואף מדברי רש"י דף ג' ע"א בד"ה יכול וכו' לא משמע כן ע"ש גם בסוגיין בסמוך משמע דסתירה הוה דבר ערוה וצ"ע. וראיתי להרשב"א בתשו' סי' תקנ"ז שכתב דהרואה באשתו דברים מכוערים שמצוה לגרשה וז"ל ועוד מסתברא לי דשמעינן לה מדב"ש דאמרי לא יגרש אדם את אשתו אא"כ מצא בה ערות דבר ואע"ג דיליף לה בגמ' בגז"ש כתיב הכא כי מצא בה ערות דבר וכתיב התם ע"פ שנים עדים יקום דבר מה להלן בעדים אף כאן בעדים נראה דלאו בעדים ממש קאמר דא"כ ל"ל לא יוכל בעלה הראשון לשוב לקחתה והלא אסורה היא לו וחייב לגרשה לכתחלה ועוד דהא קאמרי לא יגרש אא"כ מצא ואי בעדים ממש אדרבא בכה"ג חייב לגרשה בע"כ אלא ה"ק ב"ש כל זמן שמצא בה דברים מכוערים בשני עדים מצוה לגרשה ע"כ. הנה בסוגיין מבואר דדינו של הרב אמת דלב"ש במצא בה דברים מכוערים בעדים שמצוה לגרשה. אך מ"ש לפרש כן דברי ב"ש במתני' ליתא כדמוכח בסוגיין דמתני' איירי בערוה ממש. גם בסוף גיטין פריך בירושלמי על דב"ש לא יוכל בעלה הראשון וגו' מה אנן קיימין אם לאוסר' עליו כבר היא אסורה לו אלא כן אנן קיימין ליתן עליו בלא תעשה ע"כ ולפמ"ש אין מקום לקושית המקשה. ועוד יש לי דברים בדברי הרשב"א ויתבאר לקמן במסכת גיטין:

דב"ה אמר אפי' הקדיחה תבשילו לפום כן וכו'. כתבי תוס' דף ג' ע"א בד"ה ר"א רשות וכו' והא ר"ע מיקל מב"ה דאר"ע התם אפי' מצא אחרת נאה הימנה מגרשה ואפ"ה אמר חובה דבבבלי הגירסא רע"א חובה. ול"נ דודאי טעמא דר"ע דאמר חובה כדאמרי' בבבלי דבתיב תרי קינויין אבל ר"י לית לי' הך דרשא ובירושלמי דגרס ר"א אמר חובה א"א לומר דדריש תרי קינויין דכיון דר"א שמותי הוא מתלמידי ב"ש מסתמא כו תי' סובר וא"צ לתרי קינויין ואף ר"י לית לי' דרשא דתרי קינויין כי היכא דלית ליה לר' ישמעאל כדאיתא בבבלי שם. וזה ברור:

ומה טעמא דר' ליעזר כי מצא וכו' ערוה זו סתירה וכו'. בקונט' הגהתי כפי גירסת תוס' בבבלי דף ב' ע"ב בד"ה מ"ט וכו' ע"ש. והמהרש"א הגיה בתוס' כפי הגירסא שלפנינו וז"ל ר"א דמתני' מפיק טעמו מקרא ערוה זו סתירה ודבר זה קינוי ולא ילפינן בגז"ש אלא הקינוי מדבר דבר ולא הסתירה שהיא נלמד מערות ודקאמר מה מקיים ר"א דבר וכו' היינו ר"א אליבא דריב"י ע"כ. וגירסת תוס' נראה עיקר דלגירסת המהרש"א קשה מאי פריך הש"ס לריב"י מה מקיים ר"א דבר. הא ריב"י לא יליף כלל גז"ש. דדבר דבר כדאמרינן בסמוך אלא מכי מצא דריש שנים א"כ איהו נמי סובר כתנא דמתני' דערוה זו סתירה ודבר זו קינוי וכי מצא אערוה קאי ולא אדבר. אלא ודאי דר"א דמתני' לית לי' הך דרשא דערוה זו סתירה ודבר זו קינוי אלא ר"י הוא דדריש הכי וטעמו דר"א מפרש בסמוך וכפי שהגהתי בקונט' שם דר"א דמתני' נמי מכי מצא יליף דבעינן בקינוי שנים דהגי' שלפנינו בסמוך מ"ט דר"י א"א לקיימה כלל דמאי פריך מה מקיים ר"י ערוה הא ודאי לדידיה איצטריך ערוה דנדרוש כי מצא בעדים גם אסתירה וכולא סוגיא דלקמן א"א לקיימה אלא לר"א וכמו שפירשתי בקונט':

אלא אתיא וכו'. סוגיין אתיא כס"ד דבבלי אבל התם מתמה דר"א דמתני' אית ליה עיקר ודריב"י לית ליה עיקר אלא שר' יוחנן מתמה אלשון הברייתא דתני השיבו חכמים לדברי ריב"י אין סוף הא אף למשנתינו אין סוף. הארכתי קצת לפרש דברי הבבלי שלפום ריהטא קשה להבין. וא"ת אף לר"א דמתני' איכא לשנוי' מה טיבה להסתר י"ל כיון דחזינן דקפיד קרא אקינוי שתהא בעדים ש"מ דעיקר קפידא שיהא לדבר סוף. ועי"ל דכיון דאית ליה עדים שייך שפי' למימר מה טיבה להסתר אבל כשיהיה נאמן ע"פ עצמו איכא למימר דשקר ענה בה מחמת כעס ומעולם לא נסתרה:

אתיא היא כמ"ד מקנא לה מאביה ומבנה. וקשה הא במתני' פ"ד סתמא תני ע"י כל העריות מקנין וכו' וליכא מאן דפליג וצ"ל אע"ג דלא פליגי במתני' פליגי בתוספתא. מיהו בבבלי משמע דליכא מאן דפליג דפריך התם אמתני' דתנן על ידי כל העריות מקנין פשיטא ואס"ד דאיכא תנא דפליג מאי קשיא ליה:

ודר עמה. פירש"י בקידושין פ"ד דף פ"א ע"ב בד"ה ודר עם אמו וכו' דלא תקיף יצרי' עלייהו דאהנו ביה אנשי כה"ג דלא מגרי בקרובתא מכי כחלינהו ונקבינהו לעייני' וכו' כ"כ וקשה הכא משמע מקרא קדריש דדר עם אמו ובתו וסוגי' דקידושין משמע נמי דאליבא דר' יוחנן אזלי. והא דאמרינן דאהנו דלא מגרי בקרובתא. היינו בשאר עריות חוץ מאמו ובתו:

אין למדין דבר מדבר וכו'. לשון למדין קשה קצת לפירושי שבקונטרס. והיה נראה לי לומר דכוונת הש"ס בהיפך דלשמואל לוקה ומשלם דבפרק קמא דמכות גרסי' ר"ל אמר רשע רשע מה רשע שנאמר במחוייבי מיתות וכו' אף רשע שנאמר במחוייבי מכות אין ממין אצל מכות ושמואל לא יליף מחוייבי מכות ממחוייבי מיתות בעדים זוממין. אך פירושי שבקונט' נ"ל יותר עיקר דבמסכת שבועות בבבלי דף ל"ב מסיק אביי דעידי סתירה פליגי בה אי דבר הגורם לממון כממון דמי או לא ע"ש:

נתייחדה עמו בפני שנים וכו'. כתבו הגהות מיי' בתשובות להלכות אישות (סימן כח) וז"ל ואף אם שני עדים ראו כיעור אפילו בזה אחר זה כמאן דחזו בבת אחת דמיא וכו' וכ"מ מהא דגרסינן בירושלמי פרק קמא דסוטה נתייחדה עמו בפני שנים וכו' ואמרו אין זה יחוד וכו' עד כהדא אין מקבלין וכו' ריב"ק אומר אפילו ראו שניהם בזה אחר זה אלמא דריב"ק כהאי גוונא נמי הויא עדות ומצטרפין וקיימא לן כוותי' ע"כ וכ"כ הרמ"א בא"ע. סימן ד סעיף יז. בהגה. ותימא אדרבא מהכא משמע דלענין כיעור לא מצטרפין דהא פשיט לן מדר"ל בן תדאי דאין זה יחוד והא דמסיק דמצטרפין כריב"ק היינו לענין קינוי. והטעם פשוט לחלק דעידי יחוד וכן עדי סתירה לדיני נפשות דמיין דלכ"ע אין מצטרפין עד שיראו שניהם כאחת אבל עידי קינוי מצטרפין כעידי ממון וצ"ע. וא"ת גם בשערות לא ליצטרפו דהא לדיני נפשות דמיין דליהוי גדול עיי' בכ"מ ספ"ד מה' עדות. בגבו בסנהדרין דף ל ע"ב פירש"י בגבה בין קשרי אצבעותיה וכ"פ בב"ק ד"ע וקשה דבמס' נדה תניא ב' שערות שאמרו אפילו א' בגבה וא' בכריסה א' ע"ג קשרי אצבעותיה של יד ואחד על גבי קשרי אצבעותיה של רגל ש"מ דבגבה לאו היינו קשרי אצבעותיה וכמ"ש בקונטרס כן פירש"י במסכת נדה:

אבי אומר שמא נשרו וקשה כיון שלא היו שתי שערות יחד בשום פעם מי איכא מ"ד דמצטרפין דודאי אמרינן דשומא היא לכך נ"ל דה"ג מ"ד כשר כמעיד על חצי סי' ומ"ד פסול אני אומר שמא נשרו וה"פ כי היכא דאמרי' בשטר שמחותם בשני עדים ובאו שנים והעידו על חתימת האחד ושנים אחרים העידו על חתימת העד השני דודאי מהני עידותן כדתנן פ"ב דכתובות ה"נ כשר ומאן דפסול אומר דשאני הכא דחיישינן שמא נשרו ולא היו מעולם ב' שערות יחד:

הלכה ב

ר"י בעי מקנא לה ממאה בני אדם. כתב הכ"מ ריש הלכות סוטה בעי לשון רצון הוא ואבעל קאי והכי קאמר אם רצה מקנא לה ממאה בני אדם ע"כ. וקשה הא קיי"ל דשלשה בני אדם ה"ל רה"ר. ילפינן מסוטה דקרי סתירה ואינן אלא שנים היא והבועל וכמפורש

בבבלי ר"פ שני נזירים וכיון דמקנא לה משנים בבת אחת הרי דאף בשלשה קרוי סתירה. וכן יש לתמוה אמ"ש הרמב"ם ריש הלכות סוטה וז"ל קנא לה על שנים כאחד ואמר לה אל תסתרי עם איש פליני ופלוני ונסתרה עם שניהן כא' ושהתה כדי טומאה וכו' הרי זה אסורה עד שתשתה ובפרק ט"ז מה' אבות הטומאות כתב וכשם שהסוטה ובועלה שני' כך ספק טומאה בשנים אבל אם היו שלשה ברה"י הרי ספק טומאתן שם טהור כר"ה ע"כ וצע"ג. ואהירושלמי גופיה ל"ק די"ל דר"י סובר דלא ילפינן ספק טומאה ברה"י מסוטה וכדבעינן למימר לקמן בסמוך לרבי יוחנן אבל אהרמב"ם קשה וכ"כ הרשב"א בחי' למסכת נדה ד"ה ע"א דסתירה לא הוי בשנים ועיין במ"ל בריש הלכות סוטה שחולק קצת אדברי הרשב"א אלו ע"ש:

א"ר מנא לא אמר וכו' עוד נ"ל לפרש דר"י בר' בון אמר דאם נכנס עמו לבה"כ בעוד שלא בא אדם לשם ה"ז סתירה וא"ר מנא דאם נכנסו בזה אחר זה לא הוי סתירה ור' אבין אמר אפי' בזא"ז הוי סתירה דאע"ג דאיכא למימר דמקרה הוא שנכנסו לב"ה להתפלל מ"מ הוי רגלי' לדבר ובתו' דף כח עב בד"ה מכאן וכו' משמע דמפרשים דמ"מ יש רגלים לדבר כשנכנסו לפלטיא וכו' ע"ש ולא נהירא דודאי סתירה היא כשנכנסו לחורב' ביום כדמשמע בבבלי ריש ברכות ע"ש ובכתובות דף י"ג:

מיליהון דרבנן פליגין וכו'. כתב הרמב"ם פ"ב מהלכות סוטה קטנה שהשיאה אביה אם זינתה ברצונה נאסרה על בעלה וכו' אבל הקטנה בת מיאון אין מקנין לה שאין לה רצון להיאסר על בעלה ואפי' היה כהן לא נאסרה עליו. וכתב הראב"ד לא ידעתי למה נאסרה על בעלה ישראל הלא אמרו פיתוי קטנה אונס הוא. והאריך הה"מ בפ"ג מהא"ב וכתב בסוף דבריו ואין לי בדין זה הכרע אלא שמצאתי בירושלמי בסוטה פ' היה מביא. סוטה קטנה אין אתה יכול דאר"ז בשם ר"י קטנה שזנתה אין לה רצון ליאסר על בעלה ע"כ ומעתה אנו צריכין ראיה לדברי רבינו ובקשתיה ולא מצאתיה עכ"ל. ותימא הרי מסוגיין מוכח דליתא לדר"י דהא אנן קיי"ל דכל ספק טומאה מסוטה ילפינן ודלא כר"י ודברי ר"י סלקו בקושיא. ש"מ למ"ד כל שיש בו דעת לשאול ספקו טמא אף לקטנה מקנין. ממילא שמעינן שאם זינתה ברצונה שנאסרה דאל"כ קינוי זו מה טיבה. והרמב"ם מוקי להאי דר"י בקטנה בת מיאון כדי לתרץ קושי' הש"ס לפיכך כתב דברי ר"י כלשונם. והרב בכ"מ מביא הך סוגי' דפרקין. ותמה אני שלא הרגיש במ"ש וא"ל שגירסא אחרת היתה לו שהרי תוס' פ' כשם מביאים דברי הירושלמי אלו שבסוגיין כפי הגירסא שלפנינו. ולשיטת הראב"ד י"ל דלא חש הש"ס לתרץ קושי' זו מתינוק היודע לשאול דספיקו טמא דכיון שאמר ר"י דפיתוי קטנה אונס כאין בה דעת לשאול היא. ומ"ש בקונטרס דהבועל

יש בו דעת לשאול. י"ל דסובר דבעינן שיהא דעת לשאול בדבר שנולד בו הספק והיינו האשה. מיהו בטהרות לא משמע הכי וצ"ע. ועיין בבבלי דף כח בתו' בד"ה ברה"ר וכו' ומה שאמרנו לתרץ דעת ר"י הוא דר"י סובר כרשב"ג דגרסי' בתוספתא דטהרות ומביאה הרמב"ם בפ"ג דטהרות רשב"ג אומר מפני מה אמרו ספק טומאה ברה"י טמא וברה"ר טהור שאפשר לישאל ליחיד וא"א לישאל לרבים משמע דמסברא אמרינן כן ולא מסוטה יליף וצ"ע. ועי"ל דהרמב"ם איירי בקטנה שיש בה דעת לשאול הא דאמרינן פיתוי קטנה אונס הוא היינו בקטנה שאין בה דעת לשאול ועיין בהה"מ פ"ג מהא"ב ובמ"ל פי"א מהל' אישות שמקשי' הסוגיות אהדדי וכמ"ש ניחא הכל בס"ד ועיין מש"ל בפרקין בתו' בד"ה תורה וכו' ראיה מבוררת לדברי הרמב"ם:

מפני מה ספק טומאה וכו' כתבו תוס' במס' ע"ז דף ל"ז ע"ב בד"ה הא וכו' לאו דוקא מסוטה גמרינן דספק טומאה ברה"ר היכא דאיכא חזקת טהרה לא הוצרכו ללמוד מסוטה וכו' ולא גמרינן מסוטה אלא רה"י וכו' ע"ש ומסוגיין מוכח דאף ספק טומאה ברה"ר צריך קרא לטהרו וראיתי לתוספת לקמן פ"ה בד"ה שכן כתב טעם למה צריכין קרא לטהר ספק טומאה ברה"ר ע"ש. מיהו לשון הגמרא שם בע"ז דקאמר דספק טומאה ברה"ר הלכתא גמירי לה משמע דתרווייהו גמירי להו מסוטה צ"ל דלא ס"ל הך ק"ו דמייתי בסמוך מפסח דק"ו פריכא הוא וכמ"ש לקמן לכך קאמר דתרווייהו הלכתא נינהו גם משמע דאף ר' יוחנן סבר דספק טומאה מסוטה גמרי ע"ש וצ"ע:

ק"ו **ספק טומאה**. פירשתי בקונטרס דהספיקות כלן מדבריהם וכן כתב הרמב"ם פט"ז מהאה"ט. ונראה שהוכרח לומר כן משום דקשיא ליה הא בפסח לא הותר לציבור אלא טומאת מת ומנ"ל שאר ספק טומאות ברה"ר שטהורות לכך קאמר דהספיקות מדבריהם וכיון שהתירה התורה בצבור ודאי טומאת מת יש לנו לדון ולהקל בספק שהוא מדרבנן אפי' בשאר טומאות:

לשיעורין וקשה הא לקמן בסמוך אמרינן דהשיעור הוא כדי הערייה ואיך ניליף משכבת זרע שיעור היפך המשמעות שהוא עד שיפלוט. ובבבלי פרק ארוסה (דף כו ע"ב) דרש משכבת זרע פרט לשקינא לה דרך איברים ע"ש. ודברי תוס' שם בד"ה אלא למ"ד וכו' ותימא וכו' ע"ש צ"ע דכיון דכתיב בסוטה ונסתרה בסתירה כל דהו נאסרה ודאי אין להקל גבה משאר עריות לכך פריך הש"ס שפיר הניחא וכו' אלא למ"ד העראה זו נשיקה מא"ל כלומר ונסתרה מאי אהני לן ועיין מ"ש ביבמות ר"פ הבע"י בתוספות:

שלש טומאות וכו'. רש"י פי' ר"פ כשם שתי פעמים. ונסתרה והיא נטמאה לאו ממנינה הוא דאיצטריך וכו' אלא וקינא את אשתו והיא נטמאה והיתה אם נטמאה אשר תשטה

אשה תחת אישה והיא נטמאה ע"כ וקשה א"כ למה קחשי' ג' פעמים הרי הרבה פעמים כתיב בפ' והיא נטמאה וי"ל:

לא מצינו אשה שהיא אסורה לביתה ומותרת לאכול בתרומה. וקשה הרי אשת פצוע דכא וכרות שפכה לאחר שנבעלה בכשרות שאסורה לביתה ומותרת בתרומה כדתנן בפ' הערל וי"ל דה"ק לא מצינו שאסורה לביתה מחמת פסול שיש בה ומותרת בתרומה. ובהכי ניחא הא דכתבו תוס' בפרקין ד"ו ע"א בד"ה אשת כהן וכו' אבל יש לתמוה אמאי לא פריך הכא ישראל שנשא כשרה ונעשה פצוע דכא וכו' ע"ש שלא תי' כלום. ולפמ"ש ה"ק רבא התם אם נאסרה מחמת פסול שיש בה במותר לה באסור לה כ"ש דתיהני לה פסול שבה לאסרה:

יכול כשם וכו'. עיין ביבמות פ"י בתו' בד"ה יכול וכו' מ"ש שם עוד פי' אחר בסוגיין בשם בעל משנה למלך ומה שהשבתי על דבריו ולולא דמסתפינא היה נ"ל להגיה בברייתא ואח"כ בא בעלה וגירשה ומת אסור בה וכו'. וה"פ זה היבם השני ר"ל אחיהם השלישי אסור בה בסוטה שהרי היא גרושת אחיו ומותר בצרתה אשת אחיו שהיתה הסוטה נשואה לו ולא אמרי' דהויא כצרת סוטה או כיון שנאסרה עליו שעה אחת אסורה לעולם דכיון דגירשה אחיו בחייו מותרת צרתה ומותר באשת אחיו היינו אחיו השני שניסת לו הסוטה בטעות ולא אמרי' דהויא צרת סוטה כדפרשתי בקונט' ומעתה כל הסוגיא מבוארת אך הא קשיא לי שלא הביאו הפוסקים שסוטה אסורה לאחיו של הבועל וי"ל לפי מאי דמסיק דלרבנן דתמן מותר אפי' בה א"כ ה"ה סוטה מותר לאחיו של בועל דהא. ליתא להך ברייתא:

שמואל אמר גרושה עצמה מותרת לביתה בבבלי ביבמות דף יב מייתי ברייתא המחזיר גרושתו היא וצרתה חולצת ומסיק היא חולצת וצרתה חולצת או מתיבמת הך ברייתא קשיא לשמואל וי"ל דשמואל סובר כרבנן דר"י בן כיפר דמוקי אחרי אשר הוטמאה לרבות סוטה שנסתרה ולא כתיב טומאה במחזיר גרושתו כיון דאיעקר איעקר והך ברייתא דתנא במחזיר גרושתו חולצת אתיא כר"י בן כיפר וע"ש במהרש"א וא"ת לר"י בן כיפר אפי' חליצה לא תיבעי י"ל משום גזירה שיאמרו יבמה יוצאת בלא כלום לפ"ז לפי מאי דמסי' דר"י אוסר צרת סוטה משום דריח ערוה נגעו בה ש"מ דקסבר דטומאה במחזיר גרושתו כתיב ולא בסוטה ודאי פליג אשמואל וקסבר דסוטה גופה אסורה:

הלכה ג

מתני' לא כמשנה הראשונה וכו' סוף נדרים בירושלמי ובבבלי פליגי אמוראי אם אוכלת בתרומה למשנה האחרונה וצ"ל דסוגיין למ"ד התם דאוכלת בתרומה:

כאן ביודע כאן בשאינו יודע. מכאן ראיה מבוררת לפשוט מאי דנסתפק הרב במ"ל בפ"ב מהלכות סוטה הל"ה בד"ה ומ"מ אני מסתפק אליבא דכולהו היכא דבא ביאה אסורה בשוגג מהו וכן היכא דבא עליה אחר שנסתרה והוא לא ידע מהו. ומכאן מוכח היכא דבא עליה בשוגג ביאה אסורה שהמים בודקין אותה. ומכאן סתירה למ"ש הרב הנ"ל שם בד"ה אתר שכתבתי וכו' נ"ל לומר דאין חילוק כלל בין עון דמזיד לשוגג ובכולם אין המים בודקין כל שידע בחטאו בשעת ההשקאה אבל אם שכח חטאו בשעת השקאה אף שחטא במזיד המים בודקין אותה ע"כ. ובסוגיין משמע לחלק בין שוגג למזיד. ואפשר לומר שהוא מפרש כאן ביודע בשעת השקאה שחטא וכאן בשאין יודע בשעת השקאה שחטא ופירוש זה נראה קצת יותר מפירושי שבקונטר' דלפי' הקונטר' ה"ל למימר כאן בשוגג כאן במזיד:

והא תנינן ומוסרין לו וכו'. מכאן משמע דטעמא דמיסרין לו שני ת"ח משום יחוד. אבל בבבלי דף ז' אמרו אמתני' תרי ואיהו הא תלתא לימא מסייעא לי' לרב וכו' אבל בדרך עד דאיכא שלשה שמא יצטרך א' לנקביו וכו' לא הכא היינו טעמא כי היכא דליהוו עליה סהדי ודייק תו ת"ח אין איניש אחרינא לא לימא מסייע ליה לרב דאמר פרוצין אפי' עשרה לא ומשני דידעי לאתרויי ביה ע"כ. וקשיא ליה סהדי למה ליה דודאי שואלין אותו או מזהירין אותו קודם ששותו' אם בא עליה ביאת איסור שיגיד לב"ד שלא ימחה שמו חנם ושאז אין המים בודקין אותה ואם ידע שאין המים בודקין לא ישקנה. וא"ל אולי ישכח שבא עליה ויבואו אלו ויעידו שבא עליה מלבד שהדבר דחוק שחששו חכמים לכך דא"כ לכל אדם ימסרו שני ת"ח שלא יעשה עבירה וישכח. אלא דקשה נמי בעד א' סגי לדעת רוב הפוסקים דעד המסייע פוטר משבועה א"כ אשה זו תהא פטורה משתייה ושבועה ע"י עדותו של זה גם לא ידעתי התריי' זו למה דפירש"י שידעו לומר לו מן התורה שבזמן שאין האיש מנוקה מעון אין המים בודקין אותה. יאמרו לו כן בב"ד שבעירו קודם צאתו משם ולדעתי גם בב"ד הגדול אומרים לו כך ועוד גדולה מזו היה להם להתרותו שהיא אסורה לו מן התורה ואפשר שחיי' עלי' מלקות דכתיב אחרי אשר הוטמאה וראיתי להרב ר"ע ברטנורא שפירש שני ת"ח שידעו להתרות בו ע"כ ודבריו תמוהים שהרי הוא בעצמו כתב בפירוש למשנה דקידושין פ"ד לא יתיחד אדם וכו' ופסק ההלכה לא תתיחד אשה עם שני אנשים והיינו כרב דסתם תרי פריצי נינהו א"כ למה ליה טעמא דידעו להתרות בו דאין זה אלא דאי' דליכא לסייעא לדרב אבל אנן דקיי"ל כרב ודאי מתני' כפשטא אתיא. וכ"נ מדברי הרמב"ם שכתב רפ"ג מה"ס ומוסרין לו שני ת"ח לשמרו שלא יבא עליה קודם שתיי' שהרי נאסרה עליו עד שתשתה

לכן נ"ל דה"פ דידעו לאתרויי ביה היינו שידעו לומר לי שימחול על קינויו ואף דפליגי בבבלי פ' ארוסה בעל שמחל על קינויו לאחר סתירה אם מחול הכא למ"ד מחול משני וכה"ג משני הש"ס שם בפרק הארוסה דת"ח מוסרין לו דגמירי דאי בעי למבעל אומרין ליה אתליה לקינוייך ובעלה ע"ש וזהו הנכון בעיני ודברי רש"י והר"ב צע"ג:

ומה אם הנדה וכו'. כתבו תוס' תימא כיון דיחוד דעריות דאוריית' כדדרשי' לעיל בפרקין מכי יסיתך וגו' יחוד דנדה מנ"ל דשרי וי"ל דוקא יחוד דעריות דומיא דבן עם אמו אסרה תורה אבל נדה לא ע"כ. וקשה א"כ מנ"ל לאסור יחוד דסוטה דהא לא דמיא לאמו דאינה אלא לאו ואמו בכרת וסוטה נמי אפשר שיהיה היתר לאיסורה כשלא יבדקו המים אותה משא"כ אמו דודאי אין היתר לאיסורה וקשיא בין לרבנן בין לר"י לפי המסקנא דיליף ליה מקרא וצ"ע:

אמרו לו ובלבד בעדים וקשה הא קרא סתמא כתיב והביא האיש את אשתו ונ"ל דמיתורא דאת קדריש ומרומז יפה דבעינן ת"ח דמאת ה' אלהיך תירא דרשינן נמי ת"ח:

הלכה ד

ולא יהא כבוד מאיר ככבוד קונו. וא"ת בשלמא בסוטה אי אפשר בענין אחר משא"כ כאן באשה זו הלא היו יכולין לכוף לבעלה שיתרצה כדאמרי' בסמוך וי"ל שאף שהיה מתרצה עכשיו מ"מ היה נוטר השנאה בלבו על אשר הביאתו לידי מלקות ועי"ל דדעת ר"מ שאין הבעל ראוי למכות שבאמת היא עשת' שלא כדין שאיתר' בבהכ"נ:

שהיו נוטלין מעשר ודנין. בבבלי בשבת פרק במה בהמה דף נ"ו גרסי' כתנאי רמ"א חלקם שאלו בפיהם. ופירש"י מעשר ראשון שאלו בפיהם והיו נותנים להם וכו' ולר"מ לא חטאו בהטיית המשפט. וקשה דהא מפורש אמרי' כאן שעיקר החטא הוא על שהיו דנין אותן שנתנו להן המעשר וצ"ע:

מברכתא היתה עוברת. בבלי בכתובות דף י איתא מברכתא חביטא ליה פירש"י זונות העיר הזאת ששמה מברכתא חבוטות ושוכבות תמיד לפניו לזנות מאחר שהוא בקי בפתח פתוח ע"כ ופירושו תמוה דהא נהרדעא אתריה דר"נ הוה גם לפי פירושו עיקר חסר מן הספר לכן נ"ל דה"פ שיירא של נשים חבוטות לפניו שהוא בקי בפתח פתוח ולפי מ"ש תוס' שם דבלשון בתמיה קאמר הלשון מדוקדק ביותר וכן עיקר כדמוכח כאן דמברכתא פירושו שיירא ואף דבעירובין דף מ"ז מפורש שיש מקום ששמו מברכתא אין משם ראיה:

הלכה ה

שוברת כתיבתה. פירש"י ואינה נהרגת שלא התרו בה עדים בשעת מעשה עי"כ וקשה אפי' התרו בה בשעת מעשה אינה נהרגת שהרי אין עדים שזינתה ואין אדם נהרג ע"פ עצמו. ותמהני על התוי"ט שלא הרגיש בזה:

כתיב אם יחטא איש לאיש וגו'. בקונט' הגהתי ע"ש ולפי הגירסא שלפנינו נראה לפרש פתר קרייא באשה. מפרש אם יחטא מלשון קולע אל השערה ולא יחטיא דמתרגמינן ולא משנן וה"פ אם ישנה האשה בין איש לאיש בין איש דזן ומפרנס אותה לאיש אחר דתולה עיניה בו. והי"מ פי' אף ע"ג דיחטא איש כתיב פעמים האשה נקראת איש כדאמר במ"ר איש איש לעשות אשה כאיש ע"כ ואין דבריו נראין ופי' שבקונטרס נראה עיקר:

קרייא אמר מקרין ואח"כ מבזין אותה וכו'. כתב הרמב"ם פ"ג מה"ס עמדה בדבורה שהיא טהורה מביאין אותה לשער מזרחי וכו' ומסירין כל חלי כסף וזהב שעליה וכו' ואח"כ משביעה הכהן וכו' ואח"כ מביא מגילה של עור וכו' ואח"כ כהן אחד בא אליה מכהני העזרה ואוחז בבגדיה וכו' וכתב הכ"מ בד"ה ואח"כ כהן אחד וכו' ומפשט דברי המשנה נראה שתכף שמעלין אותה לשער המזרח כהן אוחז בבגדיה וכו' ואיני יודע מנין לו לרבינו שאינו עושה כן עד אחר שמחק המגילה ואפשר שטעמו מדגרסי' בירושלמי פ"ק דסוטה קרייא אמר וכו' ואיכא למידק מהיכא משמע ליה מקרא דמקריו ואח"כ מבזין הא ברישא כתיב ופרע ראש האשה וגו' ואח"כ והשביע הכהן וגו' וי"ל דמדכתיב בתר הכי ולקח הכהן וכו' משמע שאחר השקאה היה נותן המנחה על ידיה וכהן לוקחה מידה דא"ל שאחר שנתן המנחה על כפיה היה משקה וכותב המגילה ומוחקה ואח"כ נוטל הכהן המנחה מידה דלמה תהיה המנחה על ידה בכל המעשים האלו א"ו כדאמרן וכיון שנתן על כפיה היה אחר מחיקת המגילה ה"ה לפרוע ראש האשה דכתיב גביה. ור' אילי ר"ל דמוהעמיד והעמידה משמע דברישׁ' פרע ראשה ומשמע לרבי' שאין זה מוכרח וכיון דחזינן דהוה קשה ליה לירושלמי האיך מבזין על הספק מוטב לומר דלא היה פורע כדא"ר אילי מתני' דקתני ברישא סותר את ראשה אפשר לומר דלא נחתא לסדר המעשים ע"כ. והנך אתה רואה כמה יש בזה מן הדוחק והרבה יש לדקדק על דבריו. לכן נלע"ד פרושי שבקונט' עיקר. ובו מיושב קושית תוס' ר"פ המביא שלפי פירושי אין בין סדר התנא לסדר הכתוב ולא כלום. ועיי' במשנה למלך רפ"ג מה"ס בד"ה כיצד ומ"ש ודע דבין לסדר הכתוב ובין לסדר המשנה אחיזת הבגדים וסתירת השער היו תכף אחר שהיו מעלין אותה לשער נקנור וכו' ע"ש. לפמ"ש בקונט' אינו כן והוא הנכון כמ"ש הרמב"ם והדברים ברורים באין גמגום:

הלכה ו

לפי שעשתה כמעשה מצרים. כתב התוי"ט לפי שנאמר בתחלת פרק עריות כמעשה ארץ מצרים ואע"פ שנאמר כמו כן כמעשה ארץ כנען ויקחו חבל שבמדינה שכל שינויין שנוכל לעשות לה עושיין כדי לנוולה ולכך נוטלין חבל המצרי שלא מהמדינה וכו' ע"ש. ול"נ דלק"מ דודאי בשעה שישראל שרויים על אדמתן אין ראוי שיקרא חבל המדינה חבל הכנעני אלא חבל ישראלי משא"כ בחבל המצרי וזה פשוט:

כפיפה מצרית מעכבת. כתב הרמב"ם פ"ג מה"ס מביא חבל מצרי וכו' ואם לא מצאו מצרי מביא חבל מ"מ וכו' ואח"כ מביא עשרון קמח שעורים משל בעל ונותנו בכפיפה מצרית ע"כ וקשה למה לא ביאר שאם אין לו מצרים שהוא מביא מ"מ וי"ל דאיבעי' הראשונה בחבל מצרי איפשיטה בבבלי דף ח' ע"ב אבל לא השנייה. אך קשה היה לו לבאר שהוא ספק שהוא מפרש כפיפה מצרית עשוי מצורי (ונראה) דקל וע"ק לפמ"ש תוס' בבבלי שם בד"ה תנינא וכו' מפורש דחבל לאו דוקא ואפי' צלצול נמי כשר ע"ש. גם מדקאמר התם בש"ס א"ד משום דאמר מר היה חגרה לו בצלצול וכו' משמע דלית ליה טעמא לפירושה דא"כ הל"ל משום מעשה מצרים בעינן דוקא חבל מצרי אלא חבל מצרי היינו שעשוי מצורי דקל:

הלכה ז

הירך התחיל בעבירה. פירש"י כדרך תשמיש הירך נהנה תחלה בקירוב בשר. וקשה א"כ אף הבועל ילקה בירך תחלה. ופי' הי"מ וז"ל ואני אומר לפי שפושטת תחלה ירכה לקבל הנואף ולא ידעתי מי מפיס שמא פשטה ידה תחלה. לכן נ"ל פירושי שבקונטרס עיקר שיציאתה גרמה לה ולכך מתרגמינן זונה נפקא ברא:

הלכה ח

והכא הוא אומר הכין. כתב הי"מ אע"ג דאיסורא דלא תתחתן בם ליתיה אלא בז' עממין ופלשתי' אינן מהן מ"מ הדבר תימא דבז' עממין יזהיר בכמה דוכתי והכא קאמר מה' הוא דנהי דלא לתסר' מ"מ אינו ראוי שמה' יהי' לו לעשות כך ומשני אם ללצים הוא יליץ לא מה' היה הדבר אלא ע"י שהוא בקש זה הדריכו ה' בדרכיו ע"כ ופי' תימא א"כ דברי ר' אבין אינן אלא לסתור קושייתו דפשטא דקראי משמען לאסור כל האומות וכדר"ש דאמר כל המסירין אסורין ועוד מאי קשיא ליה דלמא דוקא אז' אומות קפיד קרא ועוד דברי המתרץ סתומים לכן נ"ל פירושי שבקונטרס עיקר:

וישפוט את ישראל ארבעים שנה. בקונט' פירשתי שלא נמצא כן בספרים שלנו ונ"ל שט"ס הוא וצ"ל וישפוט את ישראל עשרים שנה בימי פלשתים וכו' וקשיא ליה בקרא

קמא כתיב בימי פלשתים ובקרא בתרא לא כתיב כן גם בימי פלשתים מיותר שהדבר מוכרע ממקומו לכך קאמר שהיו מתיראים ממנו הפלשתים עשרים שנה אחר מותו:

בהרבות גדולה היה. כתב הי"מ קליעת ראשו היתה גדולה כאילן חרוב ואמר יכול ככידון כלומר היה ראוי לומר ככידון כי כן דרך להמשיל הדבר הגדול אלא דלא מצי למימר הכי משום דבדין בדין היה עשוי' כי קליע' השער היו עשוי' בדין בדין שיוצאות ממנו קליעות קטנות מזה ומזה כפארות האילן ולה"ק כחרובות ולא קאמר ככידון דלית ביה בדין ע"כ. והדבר תימא שלא פי' היכן רמיזא דבר זה ועוד אנה מצא שממשילי' דבר גדול בכידון ולדבריו לא בא ר"י אלא לתרץ לשונו של ר"ח בדבר שאין בו שום תועלת ועוד אין זה דבר נאה שיצאו מקליעות גדולות קליעות קטנות ועוד דה"ל לר"ח למימר כחרובות גדולות היו. אלא בלי ספק שפירושי שבקונט' אמת ומשמי' אנהרינהו לעייניו ולכך קאמר גדולה כלישנא דקרא:

כי ברבים היו עמדי. כתב הי"מ שהרבנים והן ראשי סנהדריות היו בעזרי שמבקשים שיפלו בידי ולא אני בידם ע"כ. ולא מצאנו במקרא שיקראו החכמים רבנים. אבל פי' שבקונט' הוא הנכון:

ולב ב"ד ויאמר אבשלום מי ישימני שופט בארץ וגו'. וכתב הי"מ בזה רימה לב ב"ד שחשבו כל שופטי ישראל שהיה מבקש לדון דין אמת ע"כ וקשה וכי דוד המלך דכתיב ביה ויהי דוד עושה משפט וצדקה לא היה דן ח"ו דין אמת ועוד מאי איכפת לב"ד בזה אין זה אלא גניבות דעת הבעלי דינים ומה שפירשתי בקונט' עיקר:

הלכה י

איזוריהן התירו. כתב הי"מ איכא למידק היכא רמיזא וכן למ"ד קשרי כתפיהן התירו וכן למ"ד זקפו קומתן ואם יש לנו רשות לדרוש נוטריקו' י"ל "הכנענים "התירו "כרסם "נכריים "על "נטילת "יעקב וכן "התירו "כתפות "נכרים "על "נטילת "יעקב או "הנה "כבוד "נהגו "על "נטילת "יעקב ע"כ ולענ"ד ודאי אין לנו רשות לדרוש נוטריקון כאילו. ולומר שבהם פליגי אמוראי. ומפירושי שבקונט' תראה שאין צורך לרמזיו:

מ"ד זה ספר בראשית ניחא. כתב הי"מ דרמז ביה כי במות הצדיקים השונאים באים ומתגרים בישראל והיינו בויחי שהפרשה סתומה לפי שנסתמו לבן ועיניהן של ישראל א"נ במה שרמז שחזר העולם לאחוריו במות אברהם יצחק ויעקב ע"כ. ופירושי שבקונט' נראה וכ"ה בכבל פ' אין מעמידין ומסיי' שם איזהו מלחמה שצריכה יד כנגד עורף הוי אומר זה קשת ועוד י"ל דקא אהא דכתיב והיה כאשר תריד ופרקת עולו מעל צוארך והיינו כשאין קולן של ת"ח נשמע השונאים באין ומתגרין ושאול ויהונתן בנו ת"ח היו:

ולא הניחו לו כתב הי"מ וקשה אמאי נקט ולא הניחו לו כיון דבנמשל אינו כן כי לא מצינו שבאו למנוע את משה מזה אדרבה נראו שהם עסקו בביזת מצרים ומשה לבדו נתעסק בעצמות יוסף ע"כ ולפי מה שפירשתי בקונט' לק"מ ואין ספק שאגדה זו חולקת על הב"ר שאמר שלא עסקו בעצמות אבותם כמפורש בסמוך:
הדרן עלך פרק המקנא

פרק ב

הלכה א

כפיפה מצרית. כתב התוי"ט בפ"ק משנה ו' בד"ה חבל מצרי כתב הר"ב מפרש בירושלמי לפי שעשתה מעשה מצרים וכו' ולקמן רפ"ב מפרש הרב כפיפה מצרית סל עשוי מצורי דקל וכו' ורש"י פי' חבל מצרי עשוי' מצורי דקל וכ"ה בבבלי פ"ה דעירו' של נצר לסוטה דתנן וכו' לפיכך נראה דלירושלמי י"ל כפיפה מצרי' ג"כ ממצרי' אבל א"ל דלירושלמי נמי ס"ל שעשוי מצורי דקל בין בכפיפה בין בחבל דהשתא המ"ם שמושי' ולא שרשית ע"כ. ולא על הר"ב לבד תלונתו כי אם גם על הרמב"ם שבפ"ג מה"ס כתב מביא חבל מצרי לפי שעשתה מעשה מצרי' וכו' וזהו דלא כבבלי דעירו' הנ"ל. ובפ"ק דף ד' אסיקנא בתו' בד"ה כפיפה וכו' דהרמב"ם מפרש כפיפה מצרי' העשוי מצורי דקל ע"ש:

וסופה בכלי שרת. פירש"י קודם קמיצה ע"כ. וקשה דהל"ל קודם ההשקא' דתנן לקמן רפ"ג היה נוטל מנחת' מתוך כפיפה מצרית ונותנה לתוך כלי שרת ונותנה לתוך ידה וכיון דרבנן סברי לקמן פ"ג דהיה משקה ואח"כ מקרי' את מנחתה א"כ גם הקמיצה היתה אחר ההשקאה סמוך להקרבה וכ"כ הרמב"ם פ"ג מה"פ וא"ל דנקט קודם הקמיצה אפי' לר"ש דסובר היה מקריב את מנחתה ואח"כ היה משקה וכן דעת רש"י להלכה כמ"ש לקמן פ"ג בתו' בד"ה מודה ר"ש וכו' דמ"מ ה"ל למנקט קודם שנתנה לתוך ידה:

מפני שותפתו של איש. כתבו תו' לקמן פ"ג וא"ת הא במנחה כתיב נפש ללמד שאינה בא בשותפות וי"ל כיון דעיקר כפרה משום דידה נפש קרית בה דהא הניח מנחתו לשני בניו דקניא להו כדמסיק פ"ק דזבחים אלמא משום דמכפרי קרינא ביה נפש ע"כ. וקשה אדרבה הא מסקינן התם כיון דלא מיכפרי אלא מקופי' קרינא ביה נפש גם לא מסקי' התם דקניא להו אלא מקופי' לכך נראה דכצ"ל דהא הניח מנחה וכו' דלא קניא להו אלמא משום דלא מכפרי קרינא ביה נפש וה"פ דה"ל עדיין כאלו הוא של האב לחוד וא"ת מאי כפרה שייך בסוטה וי"ל אם טהורה היא מכפרת על עון יחוד:

ואלא מה דאשתעי קרי' אשתעי' מתני' והביא קרבנה עליה. כתבו תוס' בפ' היה נוטל דף כ"ג ע"א בד"ה כל הנשואות וכו' מיהו בירושלמי וכו' והכי איתא התם מנחתה מלמד וכו' אלא מה דאשתעי קרייא אשתעית מתני' ואיתא תו התם והביא קרבנה עליה בעלה מהו שיפריש וכו' ע"כ משמע שהם מפרשים דאקרא קא מיבעיא לי' וכן משמע בכ"מ פ"ג מה"ס הלכה י"ב בד"ה ואח"כ מביא וכו' ע"ש אך קשה א"כ מאי האי דמשני מאי דאשתעי קרייא וכו' אלא ודאי פירושי שבקונט' עיקר וצריך להגיה בדברי תו' ואיתא תו התם בתר והביא קרבנה עליה וא"ת מאי קמיבעי' ליה הא ודאי כיון דאית לבעל שותפות בגוה שא"צ דעתה וי"ל כיון דעיקר כפרה דידה י"ל דצריך דעתה:

ארבעה מחוסרי כפרה וכו'. כתב הר"ן פ"ד דנדרים הני כיון דאין קרבנן בא לכפרה אין צריכין דעת אבל כל שצריכין כפרה על חטא צריכין דעת ע"כ. מעתה י"ל דסוטה צריכה דעת שהקרבן בא לכפרה וכמ"ש לעיל בד"ה מפני וכו'. וכ"מ מדברי ר"י דקאמר מנינ' ארבעה מחוסרי כפרה דמשמע דוקא הני אבל לא סוטה אלא דלפ"ז קשיא לר"י זאת תורת דסוטה ל"ל. ועמש"ל (דף א') בתו' בד"ה תורת וכו'. מיהו לקמן בסוגיין משמע דאף סוטה מפרי' עליה שלא מדעתה וכמ"ש בלשון ראשון בקונט'. ומן התימ' על הרמב"ם שלא ביאר דבר זה אם מנחת סוטה וקרבנות נזירתה מפרישין עליה שלא מדעתה ואפשר שסמך עצמו על מ"ש בפ"י מה' שגגות כל קרבנות שהאשה חייבת בעלה מביא עלי' גם בפ"א מה' מחוסרי כפרה כ' שמחוסרי כפרה א"צ דעת בעלי' וקסבר שאף אלו בכלל:

מאי כדון שכן אדם וכו' מכיון שהביאה לא כבר יצאה מרשות אביה. בקונט' הגהתי מכיון שהשיא' וכו'. ובפסחים פירשתי לפי הגירס' שלפנינו מכיון שהביא' שתי שערות כבר יצאה מרשות אביה. אך קשה לי למה לי' למימר שכבר יצאה מרשות אביה תיפוק לי' שהיא גדולה ויש לה דעת. ואף דגם לפירושי כאן קשי' לי מנ"ל דאיירי בנישואין דלמא איירי בזנות וי"ל דגם אם זינתה יצאה מרשות אביה וה"ל כיתומה בחיי אביה וצ"ע:

וכאן סוטה קטנה אין את יכול וכו' לעיל (דף א') בתו' בד"ה תורה הקשיתי והא דכתיב בסיפ' ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת למה לי וי"ל דאיצטרך דכהן א' יכול לעשות כל התורה הזאת דסד"א כיון דבעינן שיהיו המי' בכלי ביד הכהן כל זמן שפורע ראשה ונותן העשרון על ידיה וכמ"ש הרמב"ם פ"ג מה"ס א"כ כהן אחד יהיו המים בידו וכהן אחר יהיה פורע ראשה ונותן העשרון על ידיה וכ"מ קצת מלשון הרמב"ם לכך כתיב ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת דבכהן אחד סגי. מיהו בבבלי במכלתין דף י"ז גרסי' אמר רבא מגיל' סוטה שכתבה בלילה פסולה מ"מ אתיא תורה תורה כחיב הכא ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת וכתיב התם ע"פ התורה אשר יורוך ע"כ וכ"ה בבבלי

במגילה ספ"ב הרי דאיצטרך התורה לגז"ש. אבל בירושלמי במגילה נראה דמדמה לה לקדשים שהן דוקא ביום. ומ"ש הכ"מ בפ"ב מה"ס בד"ה ומ"ש הרי הוא אומר אשה תחת אישה וכו' וצריך טעם למה השמט רבינו שוטה ושוטות ע"כ. תימה לי הרי לא כתב הרמב"ם אלא אלו הן הנשים שאינן ראוין לשתות אף על פי שהן רוצות לשתות וכו' אלא יוצאות בלא כתובה משיבואו עידי סתירה אחר עידי קינוי וכו' ע"כ אבל השוטה ושוטות אינן ראויין אפי' לקינוי לכן לא כתבה וכבר כתב הרמב"ם בפרק א' הלכה יו"ד ואלו שבית דין מקנין להן מי שנתחרש בעלה או שנשתט' וכו' הרי מבואר שהשוטה עצמו אין קינויו קינוי וכ"ש השוטות וזה ברור ונראה בעליל ותמה אני שלא הרגישו בזה מפרשי דבריו:

מנחת מנחת וכו'. כתב הרמב"ם פרק ז' מה' תמידין ומוספין עומר זה הי' בא מן השעורים ודבר זה הל"מ ע"כ. ולא ידעתי מנ"ל הא שהרי מקראי ומגז"ש ילפי ליה כמפורש כאן ובבבלי במנחות פרק ו':

הלכה ב

ר"א רביעי כשם שממעט בכתב כך ממעט במי' לפום ריהטא נראה דתנא סימנא קיהיב ואין זה מדרך המשנה וראיתי בתי"ט במשנתינו בד"ה חצי לוג וכו' שכתב וצריך לומר דהכי גמירי להו שצריך מים למחוק הכתב יפה בקלות ולפיכך ר"י שממעט בכתב ממעט במים ע"כ. ואין דבריו נראין שאם כן ה"ל לר"י למימר אף ברביעית שהרי לדידיה ודאי חצי לוג עדיף דנמחק טפי בקלות ומה שפירשתי בקונט' הוא אמת ויציב וכן משמע מפורש בסוגיין בגמרא ודבר נאה ומתקבל הוא פירושי:

מי מעיין. לפי זה יש לומר דאין צריך למילף ממצורע דה"נ כתיב ולקח הכהן מים קדושים בכלי חרס ודרשי' דומיא דמים שלא נעשה בהן מלאכה וקשיא אהא דמשני בבבלי (דף ע"ו) אמר רבא בכלי חרס כלי שאמרתי לך כבר תיפוק לי' מגופיה דקרא שמעינן כי היכא דיליף במצורע מהיקישא דמים:

ולא במקידה. כתב הערוך ערך קד בריש גמרא דפרק ואלו נאמרין בסוטה ובמה היתה שותה במקידה של חרס ובפ"ב דסוטה היה מביא פיילי של חרס חדשה ש"מ דבר אחד הן ע"כ וקשה דהכא מפורש דלאו אחד הן אלא מקידה שבר כלי חרס הוא גם מה שפי' הרמב"ם בפי' המשנה בסוף מסכת שבת מקידה לוח נמי קשיא. א"כ איך קאמר דשותות מתוכה לכך נראה לי עיקר כפירושי שבקונט' וכ"ה בספרי זוטא פ' נשא:

אזוב שהזה בו על טמא מת וכו'. הלכה זו כתבה הרמב"ם פיי"א מהט"מ. ולפום ריהטא נראה שאין כאן מקומה שהרי לא נפקא מינה דבר לענין טומאת מת אלא בה' טומאת

צרעת פי"א ה"ל לכתבה וא"ל דאתי לדיוקא דדוקא למצורע כשר אבל לטמא מת פסול דהא מבואר בדבריו בפי"א מהט"מ דכשר לטמא מת אחר ונראה דקמ"ל דאם טיהר בו מצורע פסול לטהרת טמא מת משום מלאכה וצ"ע:

מה אם המצורע שאין המלאכה פוסלת בו. כתבו תוס' דף טו ע"ב בד"ה והא התם וכו' פירש"י מדלא קתני ר"א שנעשה בהן מלאכה ש"מ אמלאכה לא קפיד אשינוי קפיד וקשיא לר' מתוספתא דנגעי' רא"א עץ ארז וכו' שנאמר בתורה שלא נעשה בהן מלאכה אלמא דמלאכה פסול בהן לר"א גופיה עד כאן. ובסוגיין מבואר דסובר ר' אליעזר דמצורע אין המלאכה פוסלת בו וכפירש"י ונראה דתנא תוספאה סובר דר"א יליף עץ ארז ממים. וסוגיין ותנא דברייתא דבבלי סובר דלא יליף דלאו בחד קרא כתיבו ואין מקרא נדרוש לפניו ולפני פניו דכתיב אל כלי חרש על מים חיים ואי ס"ד דילפינן הוי ליה למכתב על מים חיים אל כלי חרש:

ת"ל ארר. מהכא משמע דמארריים פירושו שחור וקשה אפרש"י בחומש שפירש מארריים מחסרי' אותה מן העולם לשון סלון ממאיר:

הא כיצד מראה מים ומראה ארר. גרסי' בבבלי דף ט"ו ע"ב אמר רבא וכו' נתאכמו פניו פסולין מ"ט דומי' דמי' מה מים שלא נשתנו אף כלי שלא נשתנה וכתבו תוס' בד"ה ומה מים שלא נשתנו ותימא מאחר דמי כיור כשרין כמי מקוה ומי מקוה שנשתנה מראיהן כשר דתנן דמי צבע אין פוסלין המקוה בשינוי מראה ועוד תימא מ"ש הכא דאמר מה מים שלא נשתנו ובפ"ב דע"ז לא מסיק הכא ונראה דהכי נמי אסמכתא בעלמא וליכא אלא פסול דרבנן ע"כ. הנה הכ"מ בפרק ג' מה"ס הלכה ט' בד"ה ואחר כך מביא וכו' מסיק דהרמב"ם מפרש דרבא אליבא דר"י קאמר עיין שם. ואין ספק שמפני קושית תוס' הנ"ל מפרש רבי' דאליבא דר"י קאמר רבא ולדידי' מי מקוה פסולין ועיין במשנה למלך פרק ה' מהלכות ביאת המקדש בד"ה ובלבד וכו'. אך לענ"ד נראה דכיון דכתיב מי בעינן שיהא מראיהן מים אם כן אם נשתנו מראיהן מתחלה ממראה מים אין ספק דפסולין. ובהכי ניחא קושית תוס' הנ"ל. ומה שכתב הכ"מ עוד שם בד"ה ודע וכו' ויש לתמוה על רבינו שפסק כאן כר"י דבעי חרס חדש ובפרק ה' מהלכות ביאת המקדש פסק כחכמים דמי מקוה כשרים לקידוש ע"כ ועיין במשנה למלך שם. ואני תמה משניהם הא ר"י ל"ק אלא דמי כיור מי מעין הן אבל מודה דמי מקוה כשרים לקידוש והרמב"ם כתב מפורש בפ"ה מה' ביאת המקדש הל' ט"ו הים שעשה שלמה כמקוה היה מפני שאמה של מים היתה עוברת בתוכו מעין עיטם לפיכך לא היו מימיו נפסלין בלינה וממנו היו ממלאין

את הכיור ע"כ הרי שמי' שבתוך הכיור מי מעין הן שהרי מאמה של מים מעין עיטם היה וזה מבואר וצ"ע ועיין בתי"ט משנה ב בד"ה חדשה וכו':

שבשעה שהחמה זורחת וכו'. כאן משמע דאטבלא קאי ובבבלי ביומא פרק' ב' משמע דאנברשת קאי וכבבלי נראה דאל"כ נברשת זו למה ולמה נברשת אלא ודאי שהיו ניצוצי' יוצאין הימנה כאלו היא דולקת:

מי סוטה נפסלין בלינה. בסוכה פרק ד' דף י"א כתבתי שדברי הכ"מ פרק ד' מה' סוטה צל"ע עיין שם:

כל שאין ממנו למזבח אין הלינ' פוסלת בו. במנחות פ' שתי מדות דף פ"ח ע"ב גרסי' יתיב ר' וקא קשי לי' חצי לוג למה נמשח אי למי סוטה וכי חולין הוא דצריכי לקדושי מים קדושים כתיב. וכ' תוס' בתמי' וכי חולין הוו המי' שהוא צריך לקדשן והא מים קדושי' כתיב ואמרינן בספרי אין קדושים אלא שנתקדשו בכיור אלמא כבר קדשו להו וא"ת הא פרישית בפרק קמא דאחר שנתקדשו בכלי שרת לא משימין להו בכלי חול דמיגניא מילתא (פי' לא היה אפשר לטלן מן הכיור ולמדדן בכלי חול כי אם בחצי לוג שנמשח) ויש לומר דה"מ בדבר הקרב לגבי המזבח ע"כ. הנה תירוץ תוס' מסתייעא קצת מסוגיין. אך תימא קושיתם שהרי מים אלו על כרחך ניתנו בכלי חול שהרי בפיילי של חרס חדשה ניתנו כדתנן במתני' והיינו דקשיא לי' לרבי ליתי פיילי בשנצין דנדע למדוד בו חצי לוג ולמלאותו מן הכיור. ודוחק לומר שפיילי של חול לא היו מכניסין לעזרה דהוי לי' כמביא חולין לעזרה דאם כן טפי הוי לי' לאקשויי מהא דבעי' חצי לוג שנמשח למי סוטה דבעינן שלא יהי' פחות מחצי לוג ולא יותר דא"כ יפסלו המים הנותרים ביוצא לכתחלה גם הרמב"ם פרק ג' מה"ס כתב שנכנס בפיילי עם המים להיכל ליקח משם עפר ולתת בתוך המים מיד ע"ש. ומדברי רש"י שם במנחות נראה שהיתה לו גירסא אחרת וז"ל אי לחצי לוג של סוטה חוץ הוא שהיה משקה אותה בחוץ בשער נקנור ולא היה צריך להכניס המים בעזרה ולקדשם בכלי ע"כ. ופי' תימא הא מים קדושים כתיב ובמתני' תנן ונותן לתוכו חצי לוג מים מן הכיור. גם נראה שהכהן עם המים היה עומד בפנים וצ"ע:

הלכה ג

איתפלגון ר"י ור"ל וכו'. בבבלי דף י"ז ע"ב גרסי' אמר רבא כתבה קודם שתקבל עליה שבועה פסולה. וכתבו תוס' בד"ה קודם וכו' ירושלמי ר' קריספא וכו' עד אינו על הסדר ותימא א"כ כמאן ס"ל לא כר"י ולא כר"י וכו' ע"כ כבר כתבתי ברי' מכלתין בתו' בד"ה כל מקום וכו' מה שנ"ל לתרץ קושיא זו ע"ש. עוד כ' תוס' שם בא"ד ותמה ר' דבפ' ד"מ

אמר רבא וכו' כל מקום ששנו חכמים דרך מנין אין מוקדם ומאוחר חוץ מז' סממנין וכו' רב פפא אמר אף סדר יומא ואידך ההוא לחומרא בעלמא דמשמע הא לאו הכי הוה חשיב לי' ואמאי לא חשיב סדר סוטה הא איהו אמר הכא כתבה קודם שתקבל עליה שבועה פסולה ומשמע בירושלמי דבעי כל הפרשה על הסדר ע"כ. ואני תמה בדבריהם אלו הרי רש"י פירש התם לחומרא בעלמא היינו שגזרת הכתוב הוא ולא משום חשיבות א"כ מאי קשי' להו מסדר סוטה וכי חשיבות איכא בסדר סוטה שהבאת המנחה הוא המעשה הראשון כפי סדר הפרשה כמ"ש תוס' ברפ"ב וכי זה עדיף משבועה והשקאה שהם העיקר כפי הנראה וכן בכל המעשים כולן אין בהן חשיבות כפי סדרן. ותימא לומר שתוס' פירשו הא דמשני האי לחומרא בעלמא היינו לכתחלה אבל בדיעבד כשר הלכך קשיא להו מסדר סוטה. דהא בסדר יומא קיימינן והא ודאי אפי' בדיעבד פסול דהא כתיב ביה חקה וכמ"ש תוס' בסמוך. הלכך פירש"י שם עיקר. וצע"ג. עוד כתבו תוס' שם בא"ד ונראה דלא חשיב אלא היכא דשנויין על הסדר וכו' וסדר הפרשה עיקר אבל סדר המשנה אפי' למצוה בעלמא לא ולהכי לא אמר נמי התם דאמר זהו סדר תמיד לאפוקי ממצות חליצה אבל לאפוקי מסדר סוטה ליכא למימר דאפי' בדיעבד נמי לא ע"כ. וכ' המהרש"א שתו' מפרשים הא דקאמר התם לאפוקי ממצות חליצה דלא הוה הסדר אפי' למצוה מיהו אם רוצה עושה כסדר הזה וכו' ע"ש. גם זה תימא הרי מפורש קאמר התם בש"ס ואר"י מצות חליצה קוראה וקורא חולצה ורוקקת וקוראה והוינן בה מאי קמ"ל מתני' היא הא קמ"ל מצוה הכי ואי אפיך לית לן בה ע"כ הרי דסדר המשנה גבי חליצה מצוה הוא אלא דאי אפיך לית לן בה וזהו שדחק רש"י לפ' פי' אחר בסוגיא וכמ"ש המהרש"א ע"ש וצ"ע וע"ק הא אמרי' לקמן בין לרבנן בין לר"ש אם שינה סדר השקאה והקרבת המנחה כשר ולא פליגי אלא למצוה וי"ל מ"מ בסדר הפרשה הוא דהא כתיב והשקה קודם המנחה ולאחריה:

כותב ואח"כ משביע. כתב במשנה למלך פ"ג מה"ס הלכה א' וז"ל ודע דאע"ג דבמתני' פ"ב תנן בתחלה וכו' ואח"כ תנן על מה היא אומרת אמן דמשמע דהכתיבה היא קודם השבועה הא ודאי לית' דהא קי"ל כתבה קודם שתקבל' עליה פסולה ע"כ. וקשה דלא ה"ל למימר והא ודאי לית' שהרי פליגי בה ר"י ורשב"ל והא דפסק הרמב"ם כתבה קודם שתקבל עליה השבועה פסולה היינו משום דרבא אמר הכי בבבלי בפרקין והרב בכ"מ כתב בפ"ד מה"ס הלכה י"ב גרסי' בפ"ב דסוטה כתבה קודם שתקבל עליה שבועה פסולה וכו' ואיני יודע למה השמיטו רבינו ואע"פ שבירושלמי נחלקו אם משביע ואת"כ כותב או כותב ואח"כ משביע לא היה להניח מלכתוב מאי דפשיטא לגמרא דידן ע"כ

ותימא שהרי הרמב"ם כתב באותו פ' הלכה ז' דין זה מפורש כתבה קודם שתקבל עליה השבועה פסולה שנא' והשביע וכתב. ואפשר שלא היה כתוב כן בספרי הרב בכ"מ וצ"ע:

הלכה ד

ואינו כותב לא בקומוס וכו'. כתב התוי"ט במשנה ב' פ"ב דמגילה פורע נמי וסקרא והכא כלליהו בולא בכל דבר וכו' ע"כ. וקשה הרי עינינו רואות שאין הסקרא עושה רושם אדרבה כשמניחין אותו עם הנייר במים כתבו נמחק. אבל נ"ל דלק"מ דודאי הכא בסוטה בעינן שתהא הפרשה כתובה בדבר שחור דהא בעינן מים מאררים שפירושו שחור כדאמרינן לעיל בפרקין וקומוס וקנקנתו' שחורים הם אלא אף שנמחק קצת מהם עדיין רישומן ניכר לכך איצטריך ומחה אבל בסיקרא ממילא פסול וזה ברור ועמ"ש בגמ' בקונט' אהא דתניא ולא בסיקרא:

לא צורכ' דלא הואיל וניתנה למחיקה. כ' המהרש"א דף י"ז ע"ב בתו' בד"ה לא על הלוח וכו' וז"ל פי' לא צריכא דהרי זה שאלה היכא דלא נמחקה ע"י שהודי' או ע"י דבר אחר ומשני אף אם לא נמחקה אין זו שאלה הואיל ונתנה לכתוב מעיקר' למחיקה ע"כ. וקשה שלפי פירושו עיקר חסר מן הספר וע"ק לפירושו בעיא דלוי היא בשנמחקה אי מטמאה את הידים והא ודאי ליתא דהא במתני' דידים פ"ג תנן ספר שנמחק ונשתייר בו פ"ה אותיות מטמא את הידים אבל לא בשלא נשתייר שום דבר וע"ק הרי גם ר' יוסי פירש דבריו מיד וזו למחיקה ניתנה הרי בשלא נמחקה איירי א"כ אין כאן קושיא ופירוקא גם בהרבה מקומות בירושלמי דלא כמו אלא. לכן נראה פירושי שבקונט' מיהו מדברי הרמב"ם ספ"ט מה' שאר אה"ט משמע כפי' המהרש"א וז"ל פ' סוטה הואיל ולמחיקה עומדת אינה מטמאה את הידים ע"כ. ולפי פירושי שבקונט' הי' בעיא דלא איפשטא ונ"ל לומר דלא הי' בגירסתו הא דלא צורכא וכו' א"נ כיון דטומאת ידים דרבנן פסק הרמב"ם להקל וזה עיקר:

כתב מפיו. וא"ת הא תנינן כשהוא כותב רואה מה שכתוב בטבלא וי"ל דהיינו לכתחילה ומבעי' לי' אי פסולה אפילו בדיעבד. ומכאן נראה ראיה לדברי הר"ן פ"ב דמגילה שכתב דס"ת שכתב' שלא מן הכתב אסור לקרות בו שלא בשעת הדחק. דאי כדעת הר"ר מנוח שכתב הב"י בי"ד סי' רע"ד בשמו שבדיעבד כשר קשה מאי קמיבעיא לי' במגילת סוטה דפשיטא דכשירה בדיעבד מק"ו דס"ת:

היה כותב ראשון ראשון ומוחק. בבבלי בפרקין אמר רבא דפסולה ויליף לי' מדכתיב ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת' עד שתהא כולה כאחת ונראה דסובר ר' יודן כמ"ד

לעיל תורה מעכב ואיצטריך לי' ועשה לה הכהן וכו' לדרשא אחרינא לכך מבעיא לי' ועמש"ל ברישׁ מכלתין בתו' בד"ה תורה וכו':

אין כותבין על עור של בהמה טמאה. לא ידעתי למה לא הביא הרמב"ם דין זה:

לא שנייא היא הכא דכתיב בספר. כתבו תוס' בפרקין דף י"ז ע"א בד"ה לא על הלוח וכו' תימא אמאי לא מרבינן כל מילי מוכתב וכו' ובירושלמי מקשה נמי הכא כתיב ספר וכו' שנייא היא הכא כתיב בספר אבל בגמרא דידן לא אמרינן התם הכי דאמר אי כתיב בספר כדקאמרת דהוה מרבינן כל מילי דתלוש בר מדבר שיש בו רוח חיים ע"כ. ודבריהם תמוהים לענ"ד שהרי פירש"י שם אי כתיב בספר משמע יכתוב בקלף ומצית למימר דכי רבי מוכתב לה דומיא דקלף הוא דרבי ע"כ. א"כ הכא בסוטה דאיצטריך וכתב כמפורש בסמוך לא מפקינן קרא מפשטי' וא"ת א"כ לישני משום דלא מיותר וכתב בסוטה וי"ל דאי לא כתיב בספר היינו דורשין מוכתב דאתי לרבויי כל דבר אבל השתא דכתיב בספר לא מפקינן קרא מפשטי':

הלכה ה

אין מן הדין לית את ש"מ כלום. וקשה איך אפשר לומר שאמן דסוטה קבלת דברים הוא א"כ תרי זימני אמן למה לי אלא ודאי אמן על האלה אמן על השבועה כדתנן במתני' וי"ל דמתני' תנן אחרי שמצינו במקום אחר אמן על השבועה אבל מתרתי אמן דסוטה ליכא להוכיח דאפשר לומר אמן מאיש זה אמן מאיש אחר וכדתנן נמי במתני' אך קשה לפ"ז מאי משני בסמוך ת"ש שלא שטיתי ארוס' וכו' קשיא היא גופא מנ"ל וע"כ לומר דמתרתי אמן שמעי' ארוסה וקשיא הא איצטריך לאיש זה ולאיש אחר אלא ודאי דמחד אמן מפיק שפיר איש זהי ואיש אחר א"כ שפי' שמעינן מיתורא דאמן שבועה וי"ל דסבר יתורא דאמן איצטריך לארוסה ושומרת יבם. ועיי' מ"ש בסמוך בתוס' בד"ה לאלה וכו'. ועיי' בבבלי בקידושין דף כ"ז ע"ב בתו' בד"ה אמן מאיש זה וכו' ובתו' בד"ה ה"ג אלה לאו וכו'. ותמהני שלא הביאו דברי הירושלמי דליכא למילף גלגול קרקעות. י מאמן מאיש זה אמן מאיש אחר:

לאלה ולשבועה אין את למד. כה"ג פריך בסמוך לאמן ולאמן אין את למד ולא משני מידי מיהו קושיא הראשונה משני בבבלי בשבועות פ"ד דף ל"ו ע"א דכתיב ושמעה קול אלה דה"ל למכתב ושמעה אלה ש"מ דהויא שבועה כל שיש בו אלה וכתב קול אלה יתירא לדרשא לחייב באחד משתי קולות או אלה או שבועה. וקושיא שניה נ"ל לתרץ דהכא בסוטה איצטריך אמן יתירא אף על הגלגול שלא נזכר בפרשה והיינו ארוסה ושומרת יבם משא"כ בשבועות אחרות שא"צ אלא לאמן אחר וזה נכון אך הא דאמרינן שם בבבלי

דלרבנן חיי' על הכינויין וא"צ להשבי' בשם דלא ילפי' מסוטה ע"ש קשה כי היכא דילפי' גלגול מסוטה נילף נמי הא ועיין בבבלי בקידושין דף כ"ז וצ"ע:

ויתיביני' מה איכפת לה ממזר וכו'. כתבו תוס' בדף י"ח ע"ב בד"ה אמרי וכו' בירושל' מפרש האיך קולם ר' ינאי לר"י וכו' א"ל ר"ל בתר כל אילין פסוקי קילוסי' יכול הוא פתר לה כר"ע ותו דחי ליה התם ויתיביניה מה איכפת לו ממזר גבי קימי התורה אמרה וקינא את אשתו אפי' מקצת אשתו ע"כ. ולענ"ד גירס' זו לית לה פתר חדא איך שייך תשובה זו על דברי ר' יוחנן ותו א"כ מה השיב ר' שמי לר' אילא. לכן נ"ל גירסתי שבקונט' עיקר. אך קשה מאי פריך לר' אילא דלמ' וקינא איש את אשתו קדריש את לרבות מקצת אשתו והיינו שומרת יבם אבל הכא כי יקח איש אשה כתיב וי"ל דע"כ לומר דרבנן דפליגי אר"ע לא דרשי את לרבות שומרת יבם דא"כ מוכח דלא יגלה כנף אביו באנוס' אביו איירי וכר"ע דה"ל חייבי לאוין וסמיך לי' לא יבא ממזר דבשומרת יבם של אביו ליכא לאוקומי דה"ל חייבי כריתות וכדדרשי רבנן דקשי' למה לי קרא הא מדכתיב בסמוך ליה לא יקח איש את אשת אביו איכא לרבויי שומרת יבם (ועיי' בבבלי ביבמות דף מ"ט ע"א) א"ו דרבנן דר"ע לא דרשי את לרבות שומרת יבם ועיי' לקמן ר"פ הארוסה משמע מפורש דלאו מיתורא דאת קדריש וא"ת עדיין תקשי לרבנן מאשת אביו לחודא מרבינן שומרת יבם של אביו דאשת אפי' מקצת אשתו משמע וי"ל כיון דלרבנן לא יגלה כנף אביו אתי לעבור על שומרת יבם בשני לאוין כדאמרי' בבלי ביבמות ר"פ נושאין א"כ אי לאו דאייתר לן קרא לא שמעי' דעוב' בשני לאוין מיהו לפי מאי דפירשתי לקמן ר"פ הארוס' דמיתור דוקינא את אשתו קדרי' קשה אפי' שבקונט' וצ"ע:

א"ר ינאי שומרת יבם שזינתה מותרת לביתה. כתבו תוס' בדף י"ח ע"ב בד"ה אמרי וכו' לפי הירושלמי משמע דפליג ר' ינאי אר' ינאי דאמר לעיל שאין קידושין תופסין ביבמה והכא אמר שאם זינתה מותרת לביתה ע"כ. ולענ"ד לק"מ דאף דאין קידושין תופסין בה מ"מ בזנו' אפי' לאו אין בה דלא תהיה כתי' אהויה קפיד קרא וכיון שאין הולד ממנ' ממזר אינה כארוסתו לאסר' עליו בזנו' ותוס' לשיטתייהו אזלי דכתבו בד"ה הנ"ל דמ"ד אין קידושין תופסין ביבמ' סובר כרב המנונא דשומרת יבם שזינתה אסורה ליבמה ע"ש. ואין הדבר כן. וכן דעת כל הפוסקי' שפסקו שאין קידושין תופסין ביבמה ופסקו דלי' הלכת' כרב המנונא. וכן כתבו תוס' ביבמות ע"ש:

ולא מעיני יבמה. כתב המהרש"א בתו' הנ"ל וז"ל כ' מהרש"ל ומ"מ מקני לה שמקצת אשתו היא עכ"ל נרא' שהבין דלההוא תירוצא דבירושלמי דאפי' למקצת אשתו מקנא י"ל נמי דמותרת לביתה וא"א לומר כן כיון דמותרת לביתה לא הוה מתנ' עמה אלא

דלהאי תירוצ' מוקמינן מתני' כרבנן דאסורה לביתה דאשתו ואפי' מקצת אשתו כתיב ולא איכפת לן בתפיסת קידושין ובממזרו' אבל לר' ינאי דהכא דס"ל דמותרת לביתה ע"כ דלי' לן לאוקמי מתני' אלא כר"ע ע"כ. ול"נ דאף המהרש"ל מודה דמתני' דהכא אתיא כר"ע אלא דקשיא הא דתנן לקמן פ"ד ארוסה ושומרת יבם לא שותות וכו' ודייקינן בבבלי מישתא הוא דלא שתיא אבל קינוי מקנא לה ובברייתא התם יליף מקרא דכתיב דבר אל בר ישראל לרבות שומרת יבם לקינוי אלא ודאי דלכ"ע שומרת יבם מקנא לה אלא דר' אילא סובר מדמקנא לה להשקותה אח"כ כשהיא נשוא' היינו אפי' אזנות שזינתה כשהיתה שומרת יבם דאסורא לביתה דאל"כ כל שתיבעל ולא היתה אסורה לו לא היה מתנה עמה כדתנן במתני'. וסתמא דש"ס ור' ינאי סוברים שלא היה מתנה עמה על זנותה כשהיתה שומרת יבם אלא להשקותה אח"כ על הקינוי שהיה מקודם ומתני' דתנן שלא שטיתי שומרת יבם כר"ע אתיא מיהו לפמ"ש תוס' ד"ה ארוסה דמתני' איירי בשבא עליה יבם בבית אחיו קשיא:

וכהנת היתה והתירוה לביתה. כתב בש"ע א"ע סי' ו' סעי' ח' וכן יבמה שבא עליה זר עשאה זונה. וכ"כ הרמב"ם פי"ח מהא"ב. וכ' הה"מ דכ"ש הוא משאר חייבי לאוין דהא מספקא לן אם קידושין תופסין ביבמה ע"כ וקשה הרי מפורש כאן דמותרת אפי' ליבם כהן ותו' בד"ה הנ"ל מביאי' דברי הירושלמי זה. והטעם פשוט להיתירא דלאו חייבי לאוין היא בזנות וכמש"ל וכדפירשתי בקונט' וכן פירש המהרש"א וי"ל כיון דס"ל להרמב"ם דיש זונה מחייבי לאוין ויש לזה ראי' מבבלי ביבמות פ' אלמנה וכמ"ש הה"מ א"כ ע"כ לומר דהירושלמי פליג דודאי לאו אית בה ביבמה לכ"ע כמ"ש תוס' ס"פ החולץ. מיהו הטור א"ע סי' ו' כתב דאין זונה מחייבי לאוין חוץ מהבא על היבמה שעשאה זונה. והיינו מטעם שאין הקידושין תופסין בה וכמ"ש הב"י לדידי' קשה מסוגיין דמפורש דמותרת לכהן. ודוחק לומר דסובר דמ"ד מותרת לכהן סובר דקידושין תופסין ביבמה דפשטא דלישנא משמע דאליבא דר' ינאי דאמר דמותרת לביתה קאמר דמותרת לכהן ור"י ס"ל דאין קידושין תופסין ביבמה כמפורש לעיל בסוגיין ואף שכתבו תוס' דמשמע דפליג ר' ינאי אר' ינאי כבר כתבתי לעיל בד"ה א"ר ינאי דלא פליגי וכן דעת הטור וצ"ע:

כבר כתיב והביא האיש את אשתו אל הכהן. כחב במ"ל פ"ב מה"ס הלכה ו' הנראה דס"ל לירושלמי והביא האיש את אשתו הוא ריבוי לרבות ישראל שנשא גיורת שמשקה אותה אך לא ידעתי למה לא נקיט קרא דוקנא האיש אח אשתו וכו' ואני תמי' על הירושלמי הזה באם עקביא מודה בישראל שנשא גיורת אמאי קאמר שאין משקין את הגיורת דהא טעמי' הוא משום דהבעל הוא גר דאי משום דידה היו משקין אותה מדכתיב והביא

האיש את אשתו ואולי משום רבנן נקט הכי דטעמייהו משום דנשא גיורת משקין אותה ע"כ. והנה הקושיא ראשונה יש ליישב דוקנא את אשתו איצטריך לרבות אפי' מקצת אשתו וכדאמרינן לעיל בפרקין ולקמן ר"פ נוטל וקושיתו השני' לאו קושיא היא לפי מאי דפירשתי בקונט' דוהביא האיש אח אשתו למעוטי קאתי. וע"כ לומר כן דמבני ישראל ליכא למעוטי ישראל שנשא גיורת כי אם גר ולמה לי קרא לרבויי א"ו כדפרישית דלמעוטי קאתי. ומש"ע הרב הנ"ל דהרמב"ם לא חש לדברי הירושלמי דבבבלי תניא בהדיא אשת הגר שותה ע"כ. אינו מוכרח דאשת הגר אפשר לפרש גר שנשא גיורת וכמ"ש הוא עצמו שם בסמוך. אלא הכי י"ל דלשון הש"ס בבבלי משמע דלא דרשי' בני ישראל למעט גרי' וע"ש דף כ"ו ע"א. ומש"ע ומאי דאמרי' בגמר' דואמרת ריבוי' הוא הכוונה היא דכתיב אליהם וכמ"ש הראב"ד דמשמע שהם שוים ובזה יתיישב קושית תוס' תימא והא אפיקתי' לעיל לרבות ארוסה ושומרחת יבם לקינוי ולפי הירושלמי ניחא דמלת אליהם קא דריש ע"כ. לא ידעתי איך נדרוש ממלת אליהם ריבוי' לגר גם אין דברי הראב"ד משמעין כן אלא כיון דמואמרת דרשי' הרבוי וכתיב ואמרת אליהם ש"מ דבעינן שיהו שוין. וזה מבואר מלשון הירושלמי דמסיק ואמרת אליהם לרבות כל הכתוב בפרשה וכו'. ול"נ לתרץ קושית תוס' דכיון דמרבי' מואמרת כל ששכיבתה אוסרתה בעלה מקנא ומשקה מרבינן הכל שומרת יבם וארוסה ואשת הגר אלא דשומרת יבם אימעיטו משתיי' מקרא כדר' יונתן כמפורש בבבלי פ' ארוסה אבל לענין קינוי לא נתמעטו ובכן גיור' לישראל ובת ישראל לגר נמי נתמעטו מקרא כמפורש כאן וזה מבואר בדברי רש"י דף כ"ד בד"ה ה"ג דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם לרבו' ארוס' וכו' ול"ג איש איש דלדרשא אחרינא דרש לי' לקמן אלא ריבוי' מואמר' אליהם וה"נ אמרי' לקמן בפרקין ואמרת ריבוי' הוא ע"כ וקשה למה ניחא לי' מואמר' הא נמי איצטריך לדרשא אחרינ' כמ"ש בעצמו אלא ודאי דמואמרת מרבינן כל מילי אבל לא מאיש איש. וא"ת תקשי למ"ד שומרת יבם שזינתה מותרת לביתה מנ"ל דמקנין לה וי"ל כבר תירצו תוס' בר"פ ארוסה דמתני' איירי כגון שבא עליה יבם בבית אחיו וכו' ע"ש והדברים ברורים באין גמגום. שוב ראיתי בשו"ת אמונת שמואל סי' ז' שכתב ברבה פ' נשא גרסי' דבר אל בני ישראל ע"י ישראל מקנאין ולא ע"י עכו"ם וכו' או אינו ב"י לרבות גרי' א"ר איש איש לרבות גרי' ומפרש הרמב"ם דאשת הגר קאי וכו' ומשמע לי' דאפי' בנשא ישראלית ודחה האי ירושלמי מהאי דספרי ע"כ ואני תמה דודאי לית לי' להבבלי הך דרשא לרבות שהרי מפורש בר"פ הארוסה ובסופו דאיצטריך איש איש לרבות אשת חרש והרמב"ם כתב דין זה בפ"ק מה"ס וכן מפורש בדברי רש"י שהבאתי בסמוך. ואם

נאמר שכוונתו דהרמב"ם סובר דבני ישראל איצטריך לדרשא המדרש דאין מקנאין ע"י עכו"ם לא ממעטים גרים הא ודאי ליתא שהרי בריש הלכות סוטה כ' דמקנין ע"י עכו"ם וכר"ה דאמר הכי בפ' ארוסה:

מתניתא דר"י פוטרו מכל מצות וכו'. וקשה לר"י למה לי ונעלם מעיני אישה למעט סומא כיון דפטור מכל המצות א"כ אף זינתה תחתיו אינה נאסרת עליו וכל שתיבעל ואינה נאסרת עליו לא היה מתנה עמה כדתנן במתני' ברישא. לכן נ"ל דה"ג מתני' דלא כר"י וכו' וה"פ הא דתניא ונעלם מעיני אישה למעט סומא והא דתניא בין הוא סומא בין היא סומא נמי אתיא כרבנן דלר"י לא צריך קרא למעט ובבבלי ס"פ ארוסה יליף לה מדכתיב אשה תחת אישה שיהיו שניהם שוין בשלימות גופן:

הלכה ו

נסתרה לאחר ונטמאה. פירש"י דאינה נאסרת עליו לחזור לו אא"כ נישא' ע"י קידושין דכי כתיב לא יוכל וכו' אחר קידושיו ונשואין כתיב כדכתיב והיתה לאיש אחר ע"כ. וקשה ששנה משנתו כר' יוסי בן כיפר דאמר הכי ביבמות דף י"ח ע"ב דמחזיר גרושתו מן האירוסין מותרת אבל חכמים אומרים אחת זו ואחת זו אסורה. וכן פסקו כל הפוסקים הלכה כחכמים. ועמ"ש ביבמות פ' החולץ בתו' בד"ה המחזיר גרושתו:

או מאחר שאין המים בודקין את האשה שהיא אסורה לביתה טמאה היא. וקשה מאי מספקא ליה פשיטא שאינה ניחתרת בשתייה זו והרי היא באיסורה עומדת לביתה ולמה יגרע ביאה זו מבא עליה בעלה בדרך דתנן לקמן פ"ד שיוצא' ונוטלת כתובה (ועיי' במ"ל פ"ב מה"ס הלכה ה) וי"ל שסובר אף לאחר סתירה נמי יכול למחול ואיכא בבבלי הארוסה מאן דסבר הכי ומספקא לי' אם גירש כמו שמחל אף לאחר סתירה:

הדרן עלך פרק היה מביא

פרק ג

הלכה א

היה נוטל. ולקח הכהן וכו'. כתבו תוס' בר"ת מכאן משמע הכהן היה נוטל ולא הבעל כדפירש"י ומצינו למימר שהקידוש כשר בזר מיהו מצוה בכהן ליטול המנחה מידה ומאחר שהוא נוטלה הוא נותנה כמו כן לתוך כלי שרת:

ואין הדבר כאור וכו'. כתבו תוס' במנחות דף ס"א ע"ב בד"ה כהן מניח ידו תחת יד בעלי' ומניף לאו דוקא תתת יד הבעלי' ממש דא"כ ה"ל חציצה בין הכלי ובין יד הכהן וכו' ובקונט' פי' דתנופת הכהן לא איכפת לן אם יש בה חציצה דעיקר תנופה בבעלים היא

וקשה מנ"ל הא הא תרווייהו כתיבי ובירושלמי משמע קצת דהוי ממש דגרסי' ואין הדבר כעור וכו' איך יצה"ר מצוי לשעה מיהו מצינו למימר דאע"פ שזה למטה וזה למעלה פעמים נוגעין ידיו בידה ע"י שמתיחד בתנופה ע"כ. הנה מהירושלמי הזה ודאי קשיא אפירש"י דמדפריך ואינו חוצץ שמעינן דאף תנופת הכהן צריך שלא יהא בה חציצה. אך קשה הא מין במינו הוא ואינו חוצץ וי"ל בקדשים אפי' במינו חוצץ כדתנן בפ"ב דזבחים ע"ג רגליו של חבירו פסול דה"ל חציצה וא"ל דגזירת הכתוב הוא להכשיר הנחת יד בהן תחת יד בעלים ולא הוי חציצה וכ"כ תוס' בקידושין דף ל"ו ע"ב בד"ה הכהן וכו'. דאיכא לקיים תניפת כהן בענין דלא ליהוי חציצה שהבעלים אוחזין באוגני הכלי והכהן בשוליו מלמטה וכמ"ש תוס' שם במנחות ובקידושין וכ"מ במתני' בביכורים:

תני ר"ח סוטה גידמת שני כהנים מניפין על ידיה. וקשה הא כתיב ונתן על כפיה וליכא וי"ל דקסבר ר"ח דלא בעינן קרא כדכתיב וכ"כ תוס' אך קצת קשה על הרמב"ם שפסק בפ"ב מה"ס דגידמת אינה שותת משמע דסובר בעינן קרא' כדכתיב ובפ"ח מה' נזירות פסק דנזיר ממורט א"צ העברת תער משמע דסובר דלא בעינן קרא כדכתיב ועיין בתוי"ט פי"ד דמסכת נגעים ובלח"מ ה' נזירות וי"ל:

מהו מגיש גופה של מנחה גופה של כלי. בבבלי פ' היה מביא דף י"ד ע"ב פשט ליה דבגופה של כלי סגי דכתיב והקריבה אל הכהן וגו' והגישה אל המזבח מה הקרבה אצל כהן בכלי אף הגשה אצל מזבח בכלי:

אר"י סוטה לחידושה יצאת וכו'. במנחות דף ס"א ע"א תנן תנופות קודמות' להגשות ופרש"י ומנין שהתנופה קודם דכתיב במנחת סוטה והניף אח המנחה לפני ה' והדר והקריב אותה אל המזבח ע"כ וכ"פ הר"ב. ותימא הא מפורש אר"י דמסוטה אין ללמוד דחידוש הוא ואין למידין ממנו אלא מוהבאת את המנחה וכו' יליף כדמסיק בסוגיין וצ"ע ועמ"ש לקמן בתו' בד"ה אלא אזכרה וכו':

להביא מנחת העומר להגשה כתב המהרש"א וא"ל למה ליה לרבות הגשה לסוטה מוהקריבה דכתיב גבי שאר מנחות הא בגופה דמנחת סוטה כתיב והקריב אותה אל המזבח וכפירש"י די"ל לפי הירושל' דלא משמע ליה מוהקריב דסוטה הגשה אלא מריבוייא דוהקריבה דכתיב גבי שאר מנחות כדכתיב גבי' והגישה ע"כ. ואין ספק שנעלם ממנו דבמנחות דף ס' ע"ב גרסינן והקריבה לרבות מנחת סוטה להגשה וכן הוא אומר והקריב אותה אל המזבח. ואני תמה מדבריו שהרי מפורש בדברי תוס' שכן הוא בבבלי אלא הגשה קודמת לתנופה הוא דיליף בירושלמי אלא שהגהת המהרש"ל גרמי' לו שהגיה בתוס' ובירושלמי יליף בכל המנחות שהתנופות וכו'. ואינו כן אלא שהגירסא

הישנה עיקר. וגם הגה' המהרש"ל תמוה. ולא ידעתי אנה מצא דבר זה בפירש"י. ואפשר שכיון לדברי רש"י ע"ב בד"ה ה"ג ת"ר וכו' והקריב דהיינו הגשה וכו' ע"כ. וא"נ דהשתא דכתיב והקריבה מפרשינן והקרי' היא הגשה אבל מוהקריב לחוד ליכא למשמע כלום וצ"ע:

מנחת העומר מניין ששיריה נאכלין. במתני' תנן והשאר נאכל לכהנים פירש"י שכל הנקמצות שיריה נאכלין דכתיב בסתם מנחה וזאת תורת המנחה וכו' עד והנותרת ממנה וגו' ע"כ. ותימא הרי מפורש במנחות ר"פ ואלו מנחות דבאה שעורין כגון מנחת העומר ומנחת קנאות ליכא למילף מזאת חורת דלא ילפינן מזאת חורת אלא מנחה שבאה חיטין אבל לא באה שעורין אלא מדנקמצת שיריה לכהנים. ואפשר לומר דסובר רש"י דה"פ מדנקמצת נכללת בזאת חורת דא"ל מסברא אמרי' הכי דא"כ למה לי והנוחרת ממנה וגו'. אך קשה דאכתי קשיא למה לי גבי מנחת סלת ומרחשת והנותרת ממנה וכו' תיפוק ליה מזאת תורת אלא ודאי דאף דסברא היא כחב לי' קרא א"כ גם באה שעורין לא ילפי' מזאת תורת. גם לשון רש"י קשה שכתב דכתיב תורת בסתם מנחה ובגמרא מפורש דמנחת שעורין אינה בכלל סתם מנחה דזאת תורת וצ"ע:

אלא אזכרה אזכרה. וקשה א"כ צ"ל דמנחת עומר ממנחת סוטה יליף וקשיא לר' יוסי דאמר לעיל דאין למדין מסוטה לחידושה יצאה ואין למדין מחידוש וי"ל דס"ל כרבינא דאמר בר"פ ואלו מנחות דילפינן מנחת עומר מקנאות ששיריהן נאכלים מדכתיב לכל מנחם ע"ש:

הלכה ב

מודה ר"ש לחכמי' שאם השקה ואח"כ הקריב מנחתה שהיא כשרה. וכ"ה בבבלי דף י"ט ע"ב ויליף ליה מהשקה קמא כדפירשתי בקונט'. ורש"י בפי' התורה כתב והשקה את האשה אין זה סדרה מעשה שהרי בתחלה מקריב מנחתה אלא שהכחוב מבשרך שכשישקנה יבאו בה למרי' לפי שנא' בטן וירך ומניין לשאר כל הגוף ת"ל ובאו בה בכולה ע"כ. ותימא אף שפירש המקרא כר"ש שנ"ל כך פשטי' דקרא וכמ"ש הרא"ם מ"מ פירושו זה אינו לא כר"ש ולא כרבנן דהא ר"ש מוקי לוהשקה קמא שאם השקה ואח"כ הקריב מנחתה שהיא כשרה וכן מפורש בבבלי. ומלבד זה סוף דבריו תמוהי' שכתב אלא הכתוב מבשרך וכו' עדיין קשיא למה לי הך קרא הא כתיב בתר הקרבה המנחה והשקה את המים והיתה אם נטמאה וכו' ובאו בה המים המאררים למרים גם ממ"ש רש"י פ' כשם דף כ"ח ע"א בד"ה שית' קראי וכו' משמע מפורש דקרא בתרא מוקי להכי ע"ש. ואפשר לומר דכוונת רש"י בשלמא אם נאמר כרבנן שמשקה תחלה ואח"כ

מקריב מנחתה איצטריך ובאו בה לאשמועינן שהשקאה קודמת למנחתה וכדאמרינן לעיל בסמוך אלא לר"ש למה לי ובאו בה ומשני דאיצטריך לר"ש שהן מתחלחלין בכל איברי'. אבל לפ"ז אין לשונו מדוקדק דמשמע שבא לתרץ למה לי והשקה וע"ק א"כ סותר דברי הירושלמי דמוקי ובאו בה לר"ש כולהון ולא מקצתן. מיהו בבבלי נראה דלית ליה הך סברא דבעינן כולהון דבדף י"ח גרסי' בעי רב אשי נשפכו מהן ונשתיירו מהן מהו תיקו ולא פשיט מדכתיב ובאו בה דמשמע כולהון ולא מקצתן. אלא ודאי דהבבלי לית ליה להך דרשא לכך פירש"י לפי שיטת הבבלי. והא דקאמר דפשטו המים בכולה. מתני' היא בפ"ק ושאר כל הגוף לא פלט. ועיין מ"ש בסמוך מ"מ דברי רש"י צ"ע ומן התימ' שלא הרגישו בזה מפרשי דבריו. ונראה דה"פ אין זה סדר המעשה ולא כתיב כאן אלא ללמד שבדיעבד כשר אם השקה ואח"כ הקריב מנחתה א"כ למה כתיב ובאו וכו' הרי כבר נאמר לקמן על הסדר וקאמר דאיצטריך שכשישקנה אפי' קודם הקרבה המנחה יבואו בה למרי' בשעת הקרבה. אך קשה הא ל"ל קרא פשיטא אם לא יבדקו המים למה הן באין ומתרץ רש"י דודאי המים בודקין אותה אלא דסד"א אם השקה ואח"כ הקריב המנחה אין המים בודקין אלא בבטן וירך ולא בשאר כל הגוף כמו מקריב ואח"כ משקה שבודקין בכל הגוף לכך איצטריך גם כאן ובאו בה. והדברים נכונים עמש"ל בפרקין בתוס' בד"ה אינה מספקת וכו' דבר נכון:

מ"ט דר"ש ובאו בה. פירשתי בקונט' דמיתורא דהמים המאררים למרים קדריש דכפשטא ליכא לפרושי דמובאו בה קדריש דקשה הא כבר דריש ר"ש ובאו בה בכולהון ולא במקצתן. אלא דקשיא לי לרבנן המים המאררים למה לי לכתוב ובאו בה למרים. לכך נ"ל לפרש דמובאו בה גופא קדרי' אלא דתרי פעמים ובאו בה כתיבי בפרשה חד בוהשקה קמא וחד בוהשקה בתרא. אך עדיין קשה המים המאררים למרים למה לי וי"ל: **מה מקיימין רבנן טעמא דר"ש ובאו בה.** וקשה דלמא איצטריכו בכולהון ולא במקצתן כדאמרינן לעיל לר"ש. וכן קשיא נמי מאי פריך לעיל לר"ש למה לי ובאו בה נימא דאיצטריך ללמד שהן מתחלחלין בכל איברים. מיהו לפרושי שבקונט' דמהמים המאררים למרים קדרי' ניחא קושיא הראשונה אבל קושיא השנייי' קשיא גם לפי' שבקונט' שובאו בה איכא לפרושי שהן מתחלחלין בכולה וכפירש"י על התורה שכתבתי לעיל בסמוך:

מה מקיים ר"ש טעמא דרבנן מנחת זכרון מזכרת עון. וקשה הא איצטריך שאם השקה קודם הקרבה המנחה שאין המים בודקין אותה עד אחר הקרבת המנחה. וכ"מ בבבלי בפרקין דף כ' ע"ב דר"ש דריש להכי מזכרת עון דגרסי' התם אינה מספקת לשחות וכו'

מתני' מני ר"ש היא דאמר מקריב אח מנחתה ואח"כ משקה דכמה דלא קרבה מנחתה לא בדקי לה מיא דכתיב מנחת זכרון מזכרת עון ע"כ וע"ש בפירש"י. ואפשר לומר דבבבלי ה"ק כיון דלרבנן אין המים בודקין עד אחר הקרבת המנחה כדדרשי ממזכרת עון א"כ מתני' דלא כרבנן אבל מכל מקום קשיא דלמא לר"ש נמי איצטריך לדרשת רבנן וכדכתיבנא וי"ל דה"מ למכתב מנחת מזכרת עון זכרון למה לי ש"מ תרתי וכן משמע בספרי דזכרון נמי מיותר:

מלמד שכל עונות וכו'. פירשחי בקונט' שלא יהא הזכות תולה לה. וקשה הא ר"ש לית ליה זכות תולה כדתנן לקמן בפרקין. לכן נ"ל שנזכרין עונותיה באותה שעה לענשה על שאר מעשיה הרעים בשאר עונשין ודוחק:

כל עמא מודיי שמחיקה סמוכה להשקייה. כתב הרמב"ם פ"ג מה"ס מוחק ואח"כ פורע ראשה. ואח"כ מביא מנחתה ומניף וכו' ואח"כ משקה ע"כ וקשה הא אמרי' כאן דהכל מודים שמחיקה סמוכה להשקייה. ואף שהרב בעל משנה למלך תמה על הרמב"ם בענינים אחרים שסדרו משונה. מ"מ הדבר תימא איך פליג אדברים המפורשים וצ"ע. ועמש"ל פ"ק דף ד' בתו' בד"ה קרייא וכו':

כר"ש ברם כרבנן כבר שתת. וקשה הא כרבנן נמי אתיא וקמ"ל אי עבדי כהנים שלא כדין והקריבו הקומץ מערערין אותה ומשקין אותה בע"כ וי"ל דפשיטא ליה לש"ס משום הקרבת המנחה לחוד אין מערערין אותה וגדולה מזו אמרי בבבלי בפרקין דלר"ע אפי' נמחקה המגילה קודם הקרבת המנחה אין מערערין אותה אף שנמחק השם כ"ש בשביל הקרבת המנחה לחוד:

הלכה ג

תחת צירו של היכל. וכ"ה בתוספתא פ"ב דסוטה. והר"ב כתב בפי' המשנה מגילתה נגנזת בצד ההיכל וכ"כ רש"י. וכתב התוי"ט שהוא ירושלמי. וקשה מאי בשביל לשתקה דקאמר גם בצד ההיכל קשה מ"ט יש בדבר:

בשביל לשחקה. וקשה דגרסי' בבבלי במכות המוחק את השם לוקה דכתיב ואבדתם את שמם לא תעשון כן וגו' וכן תניא בברייתא בבבלי בשבועות דף ל"ה אלו שמות שאינן נמחקין ה' וכו'. א"כ איך ניתנה המגילה עם השמות הכתובים בתוכה תחת הציר לשחקה הא הנחתה זו כמאבד בידים הוא וכ"ש המסבב הדלת הוא המוחק עצמו וי"ל דהירושלמי לית ליה הך דרשא ומותר לאבד כתבי הקדש שאין בהן צורך. וניחא לן בהא מ"ש הכ"מ פ"ד מה"ס הל"ד ודע דבתוספתא פ"ב דסוטה ובירושלמי פ"ג תני גבי מגילתה נגנזת תחת צרו של היכל ולא ידעתי למה השמיטו רבינו ע"כ. ולא ידעתי מאי קשיא

ליה כיון דהרמב"ם פוסק שאסור לאבד שם מהשמות וכמ"ש רפ"ו מה' יסודי התורה סובר נמי שאסור להניחה תחת צירו של היכל לשחקה. ואפשר שגרם לו להרב בכ"מ להקשות כן משום דגרס צדו של היכל. אבל כ"כ בסמוך שאין גירסא זו נכונה. גם לשון תחת מורה שהגירסא שלפנינו עיקר:

מהו לגבול בהן את הטיט. וקשה הא מים קדושים הן מהכיור למה יהא מותר לגבל בהן את הטיט דהא אפי' לינה פוסלת בהן כדאמרינן לעיל פ"ב. ואפשר דאפי' מעילה אית בהן ולא דמיין לנסכים משירדו לשיתין דאין מועלין בהן דהתם טעמא אחרינא אית בהו משום דנעשה מצותן ואין לך דבר שנעשה מצותו ומועלין בו וי"ל דהנך נמי נעשו מצותן הן דלא באו אלא לברר בהן הספק והרי כבר נתברר:

עד שהוא בדרך מנחתה קדשה. הר"ב פי' במשנה ומנחתה נשרפת הואיל וקידשה בכלי טעונה שרפה בעזרה. וקשה הא מתני' סתמא תנן אפי' לרבנן ולדידהו לאי. היה מקריב המנחה עד לאחר השקאתה. וא"ל שאף לרבנן הניף והגיש וקמץ קודם השקאה אלא דהקרבת' היתה אחר השקאה דהא ולקח הכהן מיד האשה כתיב בתר השקאה והיינו שאז נטל המנחה מתוך כפיפה מצרית כדאמרי' בר"פ וכ"ה ברמב"ם פ"ג מה"ס ואף לר"ש נמי קשיא כיון דהיה כותב קודם הקרבה כדאמרי' לעיל לר"ש היה כותב ומקריב ומוחק ומשקה איך תנן סחמא שמנחתה נשרפה על בית הדשן הא אפשר שעדיין לא נתקדשה בכלי. ואי סובר דאם לא נתקדשה בכלי לא היתה נשרפת וכן נראה דעת תוס' בפרקין דף כ"ב ע"ב בד"ה אלו וכו'. קשיא הא הירושלמי דייק ממתני' דבא עליה בעלה בדרך דאף שקדשה בדרך נשרפת. וכן נראה מדברי הרמב"ם שכתב בפ"ג מה"ס שהמחיקה היא קודם הבאת המנחה לעזרה וקודם שניתנה לתוך כפיפה מצרית ובפ"ד כתב אם אמרה איני שותה קודם שתמחק המגילה מנחתה מתפזרת על הדשן. הרי שקודם שנתקדשה המנחה בכלי נמי נשרפת בבית הדשן. וגם על התוס' קשיא דמוקמי למתני' ואלו שמנחותיהן נשרפות בשנתקדשו בכלי וכמ"ש בסמוך והרי ר"י בר' בון מוקי למתני' בשלא נתקדשה כלל בכלי אלא בדרך נתקדשה ולדברי תוס' אין ראיית הירושלמי ממתני' כלו' דע"כ לומר שהן מפרשים למתני' שבעלה בעלה בדרך שמנחתה נשרפת היינו שנתוודע לב"ד אחר שנתקדשה בכלי שבעלה בעלה בדרך. וכדברי הירושלמי נראה דתנן בפ"ב דמעילה המנחות משהוקדשו מועלין בהן קדשה בכלי הוכשרו לפסול בט"י וכו' וצ"ע. והא דתנן לקמן בפרקין נטמאת מנחתה עד שלא הוקדשה בכלי הרי היא ככל המנחות ותפדה. טומאה שאני כיון שעדיין צריכין לה אבל בשאין צריכין לה אינה נפדי' ונשרפת על הדשן:

כמה ימחוק בש"א אות אחת וכו'. וקשה כיון דאמרינן בסמוך דלכך מערערין אותה לפי שגרמה להשם שימחק למה מערערין אותה כשלא נמחק השם אלא אות אחת מהמגילה וי"ל דפליגי כמה ימחק מהשם עצמו ולא ידעתי למה השמיט הרמב"ם דין זה וכתב המשנה כפשטה:

א"ל ר"ע וכי מפני וכו'. בילקוט פ' נשא מייתי ספרי זוטא וז"ל והשקה אותה רא"א משקין אותה בע"כ א"ל ר"ע לא נדע אם טהורה היא אם אמרה טמאה אני. וכתב בז"ר נ"ל דה"פ דלדברי ר"א משמע אפי' אמרה טמאה אני משקין אותה בע"כ וא"ל ר"ע דהא אין אנו יודעין אם טהורה או טמאה היא ודלמא קושטא קאמרה ואיך נשקנה בע"כ לכן אין משקין אותה בע"כ אא"כ אמרה איני שותה ע"כ ותמהני שהרי ברייתא מפורשת היא בבבלי דף י"ט ע"ב דר"ע אאמרה איני שותה קאי וס"ל דאמרה איני שותה כאומרת טמאה אני הוה ודקשי' ליה הא אר"ע דמשקין אותה בע"כ כבר שניא לה בירושלמי ובבבלי:

הלכה ד

אינה מספקת לשתות וכו'. פירשתי בקונט' דמתני' כר"ע דסובר כר"ש מקריב מנחתה ואח"כ משקה וכ"ה מפורש בבבלי דף כ' ע"ב בגמ'. ותימא מהרמב"ם שפסק בפ"ג מה"ס משקה ואח"כ מקריב מנחתה והיינו כרבנן דר"ש בריש פרקין הא מחלוקת ואח"כ סתם הוא והלכה כסתם. ואף בפי' המשנה כתבו דמתני' אינה מספקת לשתות וכו' כר"ע אליבא דר"ש ואינה הלכה ע"כ ואין טעם בדבר. גם מהר"ב בפי' המשנה דפסק דלא כר"ש יש לתמוה אחרי שכתב דסתם דבתרי' כר"ש ומן התימ' שלא הרגישו בזה מפרשי הרמב"ם והר"ב וניחא לן בהא דברי רש"י בפי' התורה שכתב בפסוק והשקה את האשה וכו' אין זה סדר המעשה שהרי בתחלה מקריב מנחתה וכו' ע"כ וכתב הרא"ם אע"ג דר"ש ורבנן הלכה כרבנן פירש כפי פשטא דקרא וכו' ע"ש. ודבריו דחוקים שהרי פשטא דקרא הראשון עיקר ואידך מיותר לדרשא וכרבנן. אבל לפמ"ש לק"מ דסובר רש"י דהלכה כר"ש משום דמחלוקת ואח"כ סתם הוא והלכה כסתם. ודבר ברור ונאה ומתקבל הוא בעיני. ועמש"ל בפרקין בתו' בד"ה מודה ר"ש וכו':

נאמר כל אותן יב"ח. כ' הי"מ כלו' יש לדחות דכל אותן יב"ח משום דהוא עסוק במצות תלו לו ולא דמי לזכות תולה דהיינו זכות שקודם הגזירה אבל כשהוא עסוק במצות אחר הגזירה כל זמן שיעסוק בהן יתלו לו עכ"ל. והדבר תימא בעיני שנראה בהיפך דאם הזכות שקודם הגזירה לא מהני לתלות כ"ש שלאחר הגזירה דלא יתלה אלא מיד כשנגזרה הגזירה יענש. וכל מה שפי' בסוגיא זו אינו מחוור בעיני. ופירושי שבקונט' עיקר וכפי שהגהתי מן התוספתא:

אלא מנחת זכרון יש לה זכות וכו'. עיי' בי"מ פי' הסוגיא. ואין דבריו נראין דמפרש דמשני דנסתר כאן מדת כלל ופרט. וזה תימא שלא מצינו בדברי חכמי התלמוד שסתרו המדות שהתורה נדרשת בהן מפני קושיא. גם מ"ש בסוף דבריו דר"ע סובר כר"ש דאין זכות תולה במים המרים ע"ש. מלבד שדבריו סותרים דברי הש"ס בבלי דף כ' ע"ב דאמר התם דר"ע סובר זכות תולה. אלא שהתוספות כתבו שם בד"ה הא מני ר"ע וכו' דמדאמר ר"ע אלו נאמר מזכרת עון וכו' ש"מ דסובר שהזכות תולה ע"ש. לכן נ"ל פירושי שבקונט' עיקר והוא הנכון:

כל הזכרונות שבתורה לטובה וכו'. וקשה הא כתיב ויזכור כי בשר המה וגו' יזכר עון אבותיו וגו' וי"ל דר"ט לא קאמר אלא זכרונות שבתורת משה ולא שבנביאים וכתובים:

אית לי' זרע כשר לא זרע פסול. כתב הי"מ פי' לפי משנסחר' נאסרת לבעלה סד"א שתעמוד באיסורה דהיתה בכלל ויצא' לידון בדבר החדש לכן הוצרך הכתוב להחזירו לכללא וכו' וכשר ופסול דקאמר לאו דוקא וכו' ע"ש. ומלבד שדבריו דחוקים נראה שאין זה דבר יוצא מן הכלל. ונ"ל פירושי שבקונט'. ועי"ל דאיצטרך קרא למעט נשים הפסולות לו שאינן שותות כגון אלמנה לכה"ג וכו' דכתיב ונקחה ונזרעה זרע אין זה זרע כשר אלא פסול וכן הוא לקמן פ' הארוסה כמ"ש שם בפירושי וזה ברור:

זיבח קיטר וניסך היה מת בב"ד. פירשתי בקונט' שהן נידונין בסייף וכו' ודין ד' מיתות עדיין לא נתפרשו להם וכ"פ רש"י ביומא פ"ו. וקשה מ"מ איך אמר משה שימו איש חרבו וגו' הא משה ודאי הוה ידע דין ד' מיתות דבסיני נאמרו לו כללות ופרטות ונ"ל דלכך לא נידונו בסקילה כיון שילא הותרו אלא בסייף שהרי המתרים בהם לא ידעו דין ד' מיתות והמותרה לדבר קל לכ"ע לא הותרה לחמור לכך נידונו בסייף אך נסתפקתי המותרה על עבירה שיש בה סקילה בסייף אי נהרג בסייף דמצי למימר אלו התרו בי בחמורה הייתי פורש שלא לעשות עבירה חמורה שדינה חמורה כל כך וצ"ע:

ראה תאנה ביכורה וכו'. כתב הי"מ אמר שלא ליהנות ממנה אף שלבו תאב לה וזה שטות כי לא חייבה תורה בביכורים אלא לבה"מ אבל בשאין בה"מ קיים למה לא יהנה הוא מהם ע"כ. ואין נראה שצריך שיהיה הפסד או עברה בחסידותו. וכפי פירושו אין שום והפסד ועברה בדבר ואפשר שזהו מדרך שאחז"ל משחרב ביהמ"ק דין הוא שנגזור שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין משום ביטול הקרבנות והנסכים ואף פרישות זה כיוצא בו ועוד למה לי' לש"ס לסיים במי שאפגע בו תחלה אתננה לו אלא ודאי פירושי שבקונטרס עיקר:

יבוא עלי אם נתכוונתי לכך. כתב הי"מ ואיכא למידק למה הפסידה כתובתה בכך דגרסי' בפ' אלמנה ניזונת עלה דהא דתובעת כתובתה אין לה מזונות ובלבד בשופי אבל באונס לא כהדא ארמלתא דר' אבהו רימו ואמרו לה בר כהן בעי לך תבעה פורנא ואבדה מזונותיה מן דאיתידעון מיליא אעלון עובדה קומי ר' יוסי וחזרה למזונות. ומביאה הרא"ש ספ"ד דכתובות. ויראה דהך סוגיא פליג אדהכא והיינו דהרי"ף והרמב"ם לא הביאו סוגיא דכתובות דס"ל דהלכתא כסוגיא דהכא כיון דפירושא דמתני' מכות פרושין היא ועוד דבבבלי לא מייתי לתא דבלבד בשופי יכריע דהלכתא כסוגיא דהכא עכ"ל. ול"נ דלא פליגי סוגיות אהדדי דהדבר דחוק לפרש כוונת ר"א שאולי חפצה היא בכתובחה וכדפירשתי בקונט' וכ"פ הי"מ. דא"כ מאי האי דקאמר ומה נעביד לכון ואתון שטיין הלא אין הדבר הזה תלוי בהן ולמה קרא אותם שוטי' אולי אינה חפצה בכתובתה באשר היה באמת. לכן נ"ל דודאי ר"א כדין עשה שהיה מנהג המקום ההוא כמנהג אנשי יהודה כדתנן ס"פ נערה שנתפתתה שכותבין אם ירצו היורשין ליתן לך כתובתך לפיכך אם רצו היורשים נותנין לה כתובתה ופוטרין אותה. אלא שזה המשיא עצה עשה דבר שלא יתנו לה כתובתה ויפטרו ממזונותיה ע"י תביעת הכתובה ואמר ר"א שמעולם לא היתה כוונתו לכך להפסידה כתובתה ומזונותיה. ובאמת לא הועיל היועץ הזה כלום אלא שר"א תירץ דבריו ואמר שזו מכות פרושים נגעו בה ולא הועילו. ופירוש זה ברור בעיני. אף שלתרץ הסוגיות אין צורך לפי' זה שאף לפי פי' הי"מ י"ל כן. דסוגיי' איירי במקום שנוהגים כיהודה. ועיי' בר"ן בכתובות פ' נערה מ"ש בשם הרא"ה ז"ל במחלה כתובתה ליתומי' ומ"ש הרי"ף והרמב"ם לא הביאו דסוגיא דהכא הלכתא היא כיון דפירושא דמתני' מכות פרושין היא ע"כ. אין בדברים אלו כדאי לדחות סוגיא דכתובות שהרי עוד פירושים אחרים נאמרו במתני' ומש"ע ועוד דבבבלי לא מיירי וכו'. כ"כ גם הב"י בא"ע סי' צ"ג. אבל ל"נ שהרי"ף והרמב"ם השמיטו לפי שאין צורך בו דהא לכך הפסידה מזונותיה משתבעה כתובתה בב"ד לפי שמחלה על מזונותיה וכיון דמחילה בטעות היא לא גרעה משאר מחילות ממון שהם בטעות שאינן כלום שכבר מבואר בדברי הרי"ף והרמב"ם. ובזה נעשה שלו' בין הסוגיות ובין הפוסקים כנ"ל ברור ונכון:

בתולה ציימנית. כתב הי"מ אובדת בתוליה ע"י שהיא מתענה הרבה וכו' וכ"פ תוס' וכו' ונוטלת שם רע שאומרים שמתענית כדי לתלות בו איביד בתוליה וא"ל מפני שנחשדה בעברה כשלא תמצא בתולה ולא יתלו בתענית קאמר כי אין זה כילוי עולם אלא רעה לעצמה ע"כ ול"נ פירושי שבקונט' עיקר ונקראת מכלי עולם שאין תוכה כברה וכדפירשתי במתני' והוא מפי' הרמב"ם במשנה:

הלכה ה

אר"ה המתנונה מותרת לביתה. נראה אדר' דמתני' קאי ומתנונה היינו שראשה ואיבריה כבדים עליה ואינה יולדת ואינה משבחת וכיון דאין בטנה צבה תלינן בחולי ואינה נאסרת מספק וכן נראה מהא דגרסי' בבבלי פ' ארוסה דף כ"ו אשת כהן שותה ומותרת לבעלה פשיטא א"ר הונא מתנונה מתנונה הא בדקוה מיא במתנונה דרך איברים מ"ד הא זנויי זנאי באונס ולכהן אסורה קמ"ל ע"כ. משמע דאפי' מתנונה דרך איברים מותרת ואינה נאסרת מספק. מיהו רש"י פי' שם בד"ה במתנונה דרך איברים וכו' מ"ד הא לאו זכות תלה לה דא"כ ה"ל להתנונה דרך בדיקת אברים אלא באונס זינתה לפיכך מתנונה שלא כדרכה ע"כ. משמע דסובר דלר' דזכות תולה ומתנונה היינו שמתנונה בצביית בטן וא"כ אסורה לבעלה דהרי בדקי לה מיא אלא שהזכות תלתה לה. וכ"מ בדברי הרמב"ם פ"ג מה"ס ע"ש. מ"מ שמעינן מסוגיין ומסוגיא בבלי הנ"ל דמספק אינה נאסרת ותוס' בפ"ק דף ו' ע"ב בד"ה וטהורה ולא שתלה לה זכות מהכא משמע דבעלה מותר בה לאלתר ולא אמרי' ימתין עד ג' שנים שמא זכות תלתה לה דאם היה אסור בה היכי הוה מצינו למקרי בה ונקחה ונזרעה זרע ע"ב וטפי ה"ל להביא ראיה מסוגיא דפ' הארוסה הנ"ל שאינה נאסרת מספק אפי' מתנונה אך ראיתי שהרב במ"ל כתב בפ"ג מה"ס הלכה כ"ד דאיכא לפרושי קמ"ל אם איתא דזינתה באונס הוי בדקו לה מיא כי אורחייהו ע"ש ובירו' לקמן פ' ארוסה מפורש דאנוסה אשת כהן אין המים בודקין אותה מיהו הגאון במ"ל כתב בסוף דבריו דמפורש בפ' ואלו נאמרין דף ל"ב שאין המים בודקין את האנוסה ואני הבאתי מר"פ כשם ועמש"ל פ' הארוסה בתו' בד"ה מהאנוסה וכו' משם נראה לחלק בין אנוסה אשת כהן ובין אשת ישראל שזבוח תולה לה. ועיי' במ"ל פ"ב מה"ס הל"ה בד"ה וראיתי וכו':

ואתי' כהדא דתני רשב"א אומר אפי' טהורה וכו'. בבבלי פ' הארוסה דף כ"ו גרסי' ונקתה ונזרעה זרע שאם היתה עקרה נפקדת דברי ר"ע א"ל ר"י א"כ יסתרו כל העקרות ויפקדו וזו הואיל ולא נסתרה הפסידה א"כ מה ת"ל ונקתה ונזרעה זרע שאם היתה יולדת בצער יולדת בריוח וכו' וכתבו תוס' בד"ה א"ל ר"י וכו' תימא ור"י לימא ליה לנפשיה יסתרו כל יולדת בצער ויולדת בריוח וזו הואיל ולא נסתרה הפסידה ע"כ. ונ"ל דר"י ס"ל כראב"ש דאפי' טהורה ששתתה סופה מתה בתחלואים רעים. נמצא דיולדת בצער לא תסתת' בשביל שתלד בריוח שהרי סוטה שתצטער יותר ואף בשביל שתלד זכרים לא תסתת' אבל בשביל שתלד מקבלה על עצמה הצער שהרי אשה שאין לה בנים חשובה כמת כדכתיב הבה לי בנים וגו' וזה ברור:

הלכה ו

ניטמאת מנחתה עד שלא קדשה בכלי הרי היא ככל המנחות ותישרף בבבלי הגירס' במתני' עד שלא קידשה בכלי ה"ה ככל המנחות ותיפדה ואם משקדשה בכלי הרי היא ככל המנחות ותישרף. וגירס' זו נראה עיקר דהרי כן הדין בכל המנחות. מיהו מדמייתי הכי בגמ' ברייתא השנוי' כגירס' מתני' דבבלי משמע דבמתני' דילן ל"ג הכי וצ"ע:

והאומרת טמאה אני לא כחטאת שמתו בעליה היא וכו'. וקשה מאי פריך מהאומרת טמאה אמנחה שניטמאת דלמא באמת באומרת טמאה לעולם נשרפת אפי' עד שלא קידשה בכלי וכן משמע לעיל בפרקין תני ר"ח עד שהי' בדרך מנחתה קדשה. לכן היה נ"ל להגיה תני האומרת טמאה אני עד שלא קדשה מנחתה בכלי תיפדה וכו'. וניחא נמי בהא לומר דגירס' משנתינו כמו שהיה בבבלי ועמ"ש בסמוך מיהו מדברי ר"ח אין ראיה דודאי קדושה היא שצריכה פדיון אבל אינה קדושה לישרף ולא עדיפא אומרת טמאה אני ממנחה כשרה שנטמאה קודם קידוש כלי דיש לה פדיון:

דמיא לאשם תלוי וכו'. בבבלי פ"ק דף ז' ע"ב כתבו תוס' ד"ה דכי קדיש וכו' קשיא כיון דהוא הוה מביא מנחתו עליה אמאי נשרפ' מ"ש מהא דתנן בנזיר פ"ד האשה שנדרה בנזיר וכו' ועוד אמאי נשרפת הא קיי"ל כב"ה דיש שאלה בהקדש למה אינו נשאל עליה ותצא לחולין דכי קדיש מעיקרא בטעות קדיש וא"ל והא אשם תלוי אע"ג דמעיקרא בטעות קדיש היכא דלא חטא ואפ"ה תנן בכריתות המביא אשם תלוי ונודע לו שלא חטא ירעה דהא מפרש התם טעמא משום דלבו נוקפו גמר ומפריש ע"כ. ותימא איך נעלם מהם סוגיא דכריתות דמפורש דדמי' לאשם תלוי שנשחט ולכך נשרפת אע"ג דמעיקרא בטעות קדיש. גם מ"ש וא"ל והא אשם תלוי וכו' משמע דאי הוה דמי' לאשם תלוי דאמרי' דירעה הוה ניחא להו דנשרפת. ומסוגיין מבואר דאינו כן אלא כל שבאשם ירעה במנחה נפדה. וא"ל דס"ל לתוס' מדמייתי שם בבבלי בברייתא נמצאו עדים זוממין מנחתה חולין ש"מ דלא דמיא לאשם תלוי דבאשם תלוי קאר"י בכריתות דף כ"ד הפרישו ע"פ עדים והוזמו ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה. דודאי אף ר' יוחנן לא קאמר דלא דמי למנחת קנאות אלא לענין עדים זוממים דכולי האי לא גמר לבו להפרישו דאל"כ קשיא קושית הירושלמי. ומהתימא שלא כתבי תוס' דקושיתם אינה אלא אליבא דר' יוחנן אבל אליבא דר' אלעזר דאמר התם דאשם תלוי דמיא למנחת קנאות ודאי דלק"מ וצ"ע רב. והרמב"ם פ"ד מה' פה"מ פוסק כר"י וכ' הכ"מ דפסק כר"י לגבי רבי וקשה הא ר"א ס"ל כרב וה"ל תרי לגבי חד. ומש"ע דהא מתיב רבא לרב. גם מזה אין ראיה דהרי שני לי' אביי לרבא ואפשר דקיבל דבריו:

בין שקמץ בין שלא קמץ וכו'. כתב הרמב"ם פ"ד מה"ס הלכה י"ד וכן אם אמרה טמאה אני קודם שתקמץ המנחה או שאמרה איני שותה או שלא רצה בעלה להשקותה או שבאו עידי טומאה או שמת הוא או שמתה היא הרי המנחה כולה נשרפ' ואם אירע אחד מאלו אחר שחרב הקומץ אין השירי' נאכלין ע"כ. וכתב הכ"מ דפסק רבינו כת"ק דר' אילא ע"ש. ותימא ולפום פשטא דשמעתתא אין זה ת"ק אלא סתמא דש"ס הוא דבעי אם בין כך ובין כך קאי אקודם קמיצה ולאחר קמיצה או דקאי אקודם הקטרה ולאחר הקטרה ור' אילא פשט דאקודם הקטרה קאי. וכן הסוגיא בירושלמי במקומות רבות ואחת מהן בפ"ק דשבת דף ז' ע"ב בעיר אחרת בין כך ובין כך מותר מהו בין כך ובין כך בין בתלוש בין במחובר בין בשכיר בין בקיבול' א"ר אילא בין בתלוש בין במחובר ובלבד בקיבול' ופסקו תוס' והרא"ש שם כר' אילא והרב ב"י מביא דבריהם ופירשו שמיבעי' לש"ס פירושא דברייתא ור' אילא פשטה. ועוד שהתוספתא שמביא הרב בכ"מ מסייעא לדר' אילא. וגדולה מזו יש לתמוה אהרמב"ם וכ"מ שבבבלי פ"ק דף ו' ע"ב מפורש קרב הקומץ ולא הספיק לאכול השיריים עד שמת הוא או שמתה היא הרי היא ככל המנחות ותאכל שעל הספק באתה מתחלה כיפרה ספקה והלכ' לה ע"כ. ואיך כתב הרמב"ם ואם אירע אחד מאלו אחר שקרב הקומץ אין השיריים נאכלין. וקודם לזה כתב שמת הוא או שמתה היא וצ"ע רב. גם רש"י ותוס' פירשו הא דתניא התם בבבלי בסיפא דברייתא באו לה עדים שהיא טמאה מנחתה נשרפת דקאי אקודם הקטרה ותוס' מביאי' ראיה מגמרא דכריתות דלאחר הקטרה שיריים נאכלין ע"ש ועוד קשה לי בדברי הרמב"ם עצמן דלמה לו לחלק בין שאירע אחד מאלו קודם קמיצת המנחה או לאחר הקרבה ה"ל למימר סתמא אני אירע אחד מאלו בין קודם הקמיצה בין לאחר הקרבה הרי כולה נשרפת. ולולי דמסתפינא אמינא להגיה בדברי הרמב"ם ואם אירע אחד מאלו לאחר שקרב הקומץ השיריים נאכלין וצ"ע:

בין שקמץ בין שלא קמץ בשלא הקטיר. וקשה א"כ ליתני בחדא בבא נטמאת מנחתה וכו' או שבאו לה עדים שהיא טמאה עד שלא וכו' וא"ל דבנטמאת מנחתה בעינן דוקא שקדש הקומץ אבל בבאו לה עדים אפי' משקדשה בכלי אסורה דהא במתני' מפורש דנטמאת מנחתה נמי משקדשה בכלי נשרפת וכ"כ תוס' במתני' בד"ה אלו וכו' דהא דתני בברייתא עד שלא קרב הקומץ לאו דוקא ע"ש וי"ל מדתני בסיפא דהך ברייתא נמצאו עדים זוממים מנחתה חולין כדאיתא בבבלי פ"ק לכך תני לבאו לה עדים בבבא בפני עצמה:

רש"א מנחת חוטא וכו' והקומץ קרב לעצמו והשיריי' קריבים לעצמן. וקשה איקרי כאן כל שממנו לאישים הרי הוא בבל תקטירו יתורץ רש"י בדף כ"ג בד"ה דראב"ש וכו' דלית ליה כל שממנו לאישים כלל ע"ש. ותימא דבפ' כל הזבחים דף ע"ו ע"ב פריך הש"ס לר"ש אי קודם מחנות שבע כל שממנו לאישים הרי הוא בבל תקטירו. הרי דאית לי' לר"ש כל שממנו לאישים וכו' ול"נ דאית ליה אלא דקסבר ר"ש דלא קאי קרא כל שממנו לאישים אלא בדבר שאין מצותו בכך הלכך לא מצי לאוקמי הך ברייתא דסוטה כר"ש דספיקא הוא אי הוה שיריים ממש אבל בדבר שמצותו בכך כגון מנחת כהנים לא קרינן בי' כל שממנו לאישים וכו' וכ"נ מדברי רש"י עצמן שם בד"ה קרי כאן וכו' ובד"ה ה"ג אפי' לרבנן. מיהו בסוגיין משמע דלית ליה לר"ש כל שממנו וכו' מדמוקי לקמן הא דתני ר"ח כר"ש וצ"ע. אבל בבבלי בפרקין מוקי להא דר"ח כראב"ש ע"ש:

ת"ל וכל מנחת כהן וכו'. כתבו תוס' פ' ואלו מנחות דף ע"ד בד"ה ורבנן האי וכל מנחת כהן וכו' מאי עבדי ליה היינו בין רבנן בין ר"ש דפליגי עליה דראב"ש ע"כ. ולפום סוגיין משמע דאף ר"ש יליף מכל מנחת כהן דמנחת חוטא דכהן אינה נאכלת וא"ת א"כ והיתה לכהן כמנחה לר"ש למה ליה דהא מלא תאכל שמעינן דנקמצת וי"ל דה"א דמנחת חוטא של כהן אינה נקמצת אלא כולה מתפזרת על בית הדשן ואין בה לא אכילת מזבח ממש ולא אכילת אדם קמ"ל והיתה לכהן כמנחת ישראל שנקטרה ע"ג המזבח. והא דאמרי' התם בבבלי דלר"ש אין השיריים נאכלין מדכתיב והיתה לכהן כמנחה ולא לאישים כמנחה היינו משום דכתיב לא תאכל דהא איצטרך לכהן כמנחה לגופא להקיש מנחת כהן למנחת ישראל. ויותר נראה דהך דרשא ולא לאישים כמנחה סתמא דש"ס הוא דקאמר ולא מדברי ר"ש ובמסקנא הדר בי'. וכ"מ בת"כ פרשת ויקרא ע"ש וראיתי בתורת כהנים פרשת צו וכל מנחת כהן כליל תהיה אין לי אלא מנחת חובתו מנחת נדבתו מנין ת"ל כל מנחת כהן. ותימא דזה דלא כת"ק ודלא כר"ש דמייתי בת"כ פ' ויקרא. גם הא דפשיטא ליה חובתו טפי מנדבתו צריך טעמא. ובגמרא דמנחות שם אמר רבא בהיפך ע"ש יצ"ע:

הדא אמרה נותנה בלילה וכו'. וקשה הא איבעיא זו היא לר"ש וכ"פ תוס' בבבלי ס"פ א"כ מאי פשיט מראב"ש הא איהו פליג אאבוה וסבר דאינן קריבין ע"ג המזבח לכך נותנן בלילה אבל לר"ש הקרבה מעליותא הקרבת השיריים ואינן ניתנין בלילה וכו' וי"ל מדפשיטא לי' לר"י דר"ש אבית הדשן שלמעלה קאמר ש"מ דס"ל דבעי ר"ש הקרבה שמעינן דמחשב להן. ומחשב להן דהכא הוא כמו מחשב להן דאמר לעיל ור' יוסי קאמר דאין המחשבה פוסלת בהן כיון דאין בהן אכילה למזבח רק על הדשן. ותוס' בדף

כ"ג בד"ה הקומץ וכו' כתבו דפשיט לי' מדראב"ש ודבריהם תמוהים וכבר הרגיש בזה המהרש"א ע"ש וצ"ע:

אפי' כר"ש אביו. וקשה הא תנן ברישא ואלו שמנחותיהן נשרפות האומרת טמאה אני לך וכו' ובסיפא תנן וכל הנשואות לכהנים מנחותיהן נשרפות ונשרפות דרישא היינו נשרפות על הדשן כדתנן בפ"ק מסתמא נשרפות דסיפא נמי על הדשן והיינו כראב"ש דלרבנן ור"ש קרבות ע"ג המזבח. ודוחק לחלק וי"ל דאף לר"ש שייך לשון נשרפות על הדשן דה"ק ר' יוחנן לעיל דעל הדשן שלמעלה כבר אמר ר"ש:

הלכה ז

והא כתיב וכהן כי יקנה וכו'. כתבו תוס' בפרקין דף כ"ג ע"ב בד"ה כהן וכו' בפ' הזרוע קאמרינן ונתן לכהן הזרוע ואפי' לכהנת וקאמר דשאני הכא דאהרן ובניו כתיב בפרשה א"נ משום דהתם הוי מיעוט אחר מיעוט ע"כ וקשה א"כ הדרא קושיא לדוכתא מוכהן כי יקנה וכו' דהתם נמי אהרן ובניו כתיבי בפרשה דכתיב דבר אל אהרן ואל בניו ואין שם מיעוט אחר מיעוט ואין לחלק בין בני אהרן ובין אהרן ובניו. ונ"ל דס"ל לבבלי דלא קאי אהרן ובניו אכולא פרשה דכתיב בתרי' אמור אליהם לדורותיכם כל איש אשר יקרב מכל זרעכם וגו' ודרשו בת"כ איש אין לי אלא איש אשה מניין ת"ל מכל זרעכם הרי דאף אשה כתובה בפרשה ולא דרשינן וכהן למעט אשה:

הוא עצמו וכו'. כתב בק"א ואינו מתחלל דהא לא יחלל משמע לא יחלל אחרים אבל הוא עצמו אינו מתחלל ע"כ. וקשה הא בבבלי בפרקין יליף ליה מדכתיב זרעו אכל הוא אינו מתחלל. גם דבריו אינן מוכרחים די"ל דקרא רבותא אתי לאשמועינן דאפי' לאחרים מחלל כ"ש לעצמו. ומכאן ראיה לגירס' רבינו הלל ע"ש בק"א:

הלכה ח

האיש נתלה ואין האשה נתלי' דכתיב ותלית אותו ולא אותה. וקשה הא בסמוך מסיק דליכא למילף מורגמו אותו למעט אשה א"כ ה"ה ותלית אותו וא"ל דהתם איצטרך למעט כסותו אבל הכא אייתר לי' אותו. דהא גם הכא איצטרך למעט כסותו שלא נתלה בכסותו וכ"ה מפורש בבבלי בסנהדרין פ' נגמר הדין דף מ"ו ע"א. וי"ל דעיקר דרשא מדכתיב וכי יהיה באיש חטא יגו' איש ולא אשה וכ"ה בבבלי שם. ויש להקשות למה השמיט הרמב"ם דין זה שהאיש נתלה ערום בפט"ו מה' סנהדרין דהא בבבלי שם משמע דהכל מודים בו וי"ל בדוחק כיון דכתב שנסקל ערום אין צורך למכתב גבי תלי' שהרי הוא ערום משעת סקילה ולא כתב שילבישוהו ועיי' בתוס' בבבלי שם בד"ה אותו וכו' וצ"ע:

בגניבו אינו נמכר ונשנה ואין לו עליו דמים. מכאן ראיה לפירש"י בקידושין דף י"ח בד"ה כאן בגניבה אחת וכו' שפירש שם כדפירשתי כאן בקונטרס. ומה שמקשים תוס' שם בד"ה כאן וכו' דלא אתיא לא כר"א ולא כרבנן דבסמוך דלר"א אינו נמכר כלל ולרבנן נמכר וחוזר ונמכר וכו' ע"ש. דודאי האי תנא פליג אר"א ורבנן שהרי מפורש כאן בגניבו אינו נמכר ונשנה ואין לו עליו דמים דמשמע אף לחציו הוא נמכר ופטור מהשאר וניחא לן בזה דברי הרמב"ם פ"ג מה' גנבה הלכה י"ד היה הקנין ק' ואין הגנב שוה אלא נ' ה"ז נמכר ושאר הקרן עם הכפל עליו חוב עד שיצא בשביעית ויעשיר וישלם ע"כ וזה דלא כרבנן ודלא כר"א. ונראה שסמך אהך ברייתא וכדמשני רבא כאן בגניבה אחת ולא חש לתיובתי' דאביי דכאן מפורש בברייתא כרבא. אך מ"ש והשאר עליו חוב קשה דתני הכא ואין לו עליו דמים. גם מ"ש אם לראשון גנב פעם שנית אינו נמכר שניי' אלא נשאר עליו הכל חוב ע"כ. קשה דכאן משמע מפורש בהיפך ובבבלי אין הכרע וצ"ע:

הדרן עלך פרק היה נוטל

פרק ד

הלכה א

ארוסה. וישקינה גזירת הכתוב היא והביא האיש את אשתו. וקשה הא במתני' מביא קרא אחרינא אשר תשטה אשה תחת אישה וי"ל האי קרא דמתני' אסמכתא בעלמא הוא וכ"פ רש"י בפרקין דף כ"ד ע"ב ע"ש דמכאן ראיה לפירש"י ודלא כמ"ש תוס' שם בד"ה אמר לך וכי' וע"ש במהרש"א בתוס' בד"ה ור' יונתן ויותר נ"ל דקסבר הירושלמי דלא ממעטינן מאשר תשטה תחת אישה אלא שומרת יבם שאין זה אישה אבל ארוסה אישה מיקרי שהוא בחר בה והיא בו:

וקינא את אשתו אפי' מקצת אשתו. פירשתי בקונט' דמיתורא קדריש דאל"כ קשה א"כ נימא נמי והביא האיש את אשתו אפי' מקצת אשתו ועמש"ל פ' היה מביא דף ט' בד"ה ויתיבי' וכו' ועיין בתוס' בפרקין בד"ה אמר לך וכו' דלפי פירושי מיושב תמיהתם:

מתניתא דב"ש. בקונט' הגהתי דלא כב"ש. וא"ת מאי קשיא לי' אי תנן סתמא כב"ה וי"ל דא"כ ה"ל למתני' פלוגתייהו דב"ש וב"ה כאו בריש פרקין ולמה נטר עד לבסוף:

קינא לה עודה ארוסה וכנסה ונסתרה וידע בה וכו'. בפי' שעל הגליון כתב וידע בה שלא נטמאה רק שעברה על קינויו ונסתרה תצא בכתובה ואם לא ידע בה דהיינו שספק הוא לו אם נטמאת תצא שלא בכתובה א"נ וידע בה ר"ל שבא עליה לאחר קינויו ומת אח"כ תצא בכתובה ואם לאו תצא בלא כתובה וצ"ע ע"כ. ופי' הראשון קשה אם ידע בה

שלא נטמאת למה תצא והשני קשה הימנו מי קאמר מת יעוד אם מת איירי מאי תצא דקאמר הל"ל תטול כתובתה ועוד הא תנן לקמן מתו בעליהן עד שלא שתו לב"ה אינן נוטלות כתובה וכ"ש ארוסה גם ברייתא דפ' הארוסה בבבלי תיובתיה לכן העיקר כמו שהגהתי בקונטרס:

הרי אלמנה לכה"ג וכו'. כתב הרמב"ם פ"ב מה"ם הלכה ח' כל איש שבא ביאה אסורה מימיו לאחר שהגדיל אין המים המאררים בודקין את אשתו ע"כ וכ' הראב"ד הא דלא כהלכתא וכו' ע"כ. ומסוגיין משמע כראב"ד דלדעת הרמב"ם מאי קשיא ליה מאלמנה לכ"ג דשאני הכא שבא ביאה האסורה דודאי איירי לאחר שבא עליה דאל"כ אין המים בודקין אותה דבעי' שקדמה שכיבת הבעל לה ועל ואפשר לומר דאיירי בששגג בה שלא ידע שהיא אלמנה. ועיי' במשנה למלך שם:

כלום המים באין וכו'. וא"ת הא איצטרך להשקותה לאסרה על הבועל וי"ל דמשעה שנסתרה כבר נאסרת על הבועל וכ"מ בבבלי בפרקיו דף כ"ה ע"א דהקינוי הוא בארוסה ושומרת יבם לאסרה על הבועל כבעל:

הלכה ב

בש"א נוטלות כתובה ולא שותות. כתבו תוס' בפרקין דף כ"ה ע"א בד"ה בש"א וכו' וא"ת מ"ש הכא דאמרי ב"ש נוטלת כתובתה ובפ' מי שמת גבי נפל בית עליו ועל אשתו עליו ועל אביו והיתה עליו כתובת אשה וכו' אמרי ב"ש דיחלוקו הואיל וספק הוא וכן בפרק החולץ גבי שומרת יבם שמתה נכסים הנכנסין והיוצאין עמה בש"א יחלוקו וכו' ע"ש ונ"ל דהכא שאני כיון שאין הספק ממנה וכדאמרינן לעיל בפרקין טעמייהו דב"ש דאומרת הביא לי בעלי ואני שותה משא"כ התם שהספק ממנה כמו ממנו מיהו משום הך סברא לחודא אין להוציא ממון מיהיורשים דהא מיהת ספיקא הוא אלא דסברי נמי שטר העומד לגבות כגבוי דמי:

הלכה ג

נישמענה מן הדא קטנה שחלצה וכו'. וקשה מאי ראיה מייתי מחליצה דלא קניס דלמא שאני התם שכבר ניסת וגם הכא מודה ר"מ שאם לאחר שגירשה החזירה לאחר כ"ד חדש שמותרת לו וי"ל דא"כ למה קאמר במתני' המעוברת חברו אינה שותה הא מיהת ראוי' לאישות בדיעבד אלא ודאי אף אם החזירה לאחר כ"ד חדש אסורה לו וא"ת מ"ש דקניס ר"מ הכא אפי' בדיעבד וגבי חליצה לא קניס וי"ל דהכא משום סכנת ולד החמיר יותר וקנים אפי' בדיעבד:

דר"מ היא. פירשתי בקונט' דר"מ מקיש אשה לאיש מדרבנן. וזהו ע"פ מ"ש תוס' ביבמות דף ק"ה ע"ב בד"ה קטנה וכו' ומיהו בירושלמי גרסי' ביבמות ואם לא חלצה חליצתה כשרה (ובבבלי גרסי' במתני' ואם לא חלצה חליצתה פסולה). משמע שסובר דהא דאקיש ר"מ אשה לאיש היינו מדרבנן אבל לר"י חולצת לכתחלה ע"כ. אבל אחרי העיון נ"ל דירושלמי סובר דר"מ לית לי' כלל היקישא דאשה לאיש דהא קאמר בסמוך דר"מ סובר אין חולצין ואין מיבמין את הקטנה שמא תמצא איילונית משמע דטעמא דר"מ בחליצה וביבום משום שמא תמצא איילונית וכדפרשתי בקונט'. ובהא פליגי הירושלמי והבבלי לכך גרם הירושלמי במתני' ואם לא חלצה חליצתה כשרה אבל הבבלי סובר דטעמא דר"מ בחליצה משום דמקיש אשה לאיש וכמפורש שם ביבמות דף הנ"ל נמצא דמדאורייתא לא הוי חליצה לכך גורם במתני' ואם לא חלצה חליצתה פסולה. וא"ת הא תניא בברייתא ומביאה הבבלי פ' הבע"י ור"פ בתרא' דיבמות קטן וקטנה לא חולצין ולא מיבמין דברי ר"מ א"ל לר"מ יפה אמרת שאין חולצין איש כתוב בפרשה ומקשינן אשה לאיש אלא מה טעם אין מיבמין אמר להם קטן שמא ימצא סריס וקטנה שמא תמצא איילונית ונמצאו פוגעים בערוה הרי מבואר כדעת הבבלי וי"ל דהירושלמי מפרש להך ברייתא דמעיקרא הוי סברי רבנן דטעמא דר"מ בחליצה משום דמקיש אשה לאיש אבל לבתר דהשיב ר"מ דחייש לשמא תמצא איילונית אף הוא לא מקיש אשה לאיש כר' יוסי וכל זה ברור לענ"ד ודברי תוס' צ"ע:

שמא תמצא איילונית. מכאן ראיה מבוררת דהא דחייש ר"מ למיעוטא היינו מדרבנן דאס"ד דאורייתא א"כ מדאורייתא אין חליצת קטנה כלום ואיך תנן במתני' ואם לא חלצה חליצתה כשרה וגם בסוגיין משמע מפורש דמדרבנן הוא לר"מ דקטנה אינה חולצת. ותימא על התוס' שכתבו ביבמות ר"פ האשה בתרא בד"ה מחוורתא וכו' ומיהו אי לא חשש ר"מ למיעוטא אפי' היכא דאיכא חזקה בהדה אלא מדרבנן הוה אתי שפיר ע"כ ע"ש. משמע דמסתפקי' בדבר. וגם דבריהם סותרים זה את זה שכתבו ביבמות דף ק"ה ע"ב בד"ה קטנה וכו' שאף הבבלי סובר דחליצת קטנה פסולה לר"מ. מדרבנן. מיהו זה יש ליישב ועיין בלחם משנה פ"ד מה' יבום הלכה ט"ז בד"ה וכן קטנה וכו' אבל מהירושלמי ראיה גמורה היא וי"ל כיון דגדלה ואינה איילונית איגלי מלתא למפרע דחליצה כשרה היתה הלכך אינה אלא מדרבנן ודוחק דהא בשעת חליצה חליצה פסולה היתה מדאורייתא איך תחזור להכשרה וצ"ע:

מודים חכמים לר"א וכו'. וא"ת הא אמרינן לעיל דאיילונית לא שותה משום דכתיב ונקתה ונזרעה זרע יצאה זו שאינה ראויה להזריע זרע י"ל משום דר"א חולק ואומר יכול

הוא לישא אחרת אלמא דשמעינהו לחכמים דטעמייהו לפי שאינה ראויה לאישות וע"ז אמר דראויה היא לו אם נושא אשה אחרת וסוגיין אתיא כר' יוסי בר' בון דלעיל ודי"ל דלית לי' הך דרשא דבעינן דוקא ונזרעה זרע וראיתי במ"ל פ"ב מה"ס שהרגיש בזה ע"ש: **לא היה לו אשה ובנים וכו'**. כאשר פירשתי בקונט' כ"כ הרמב"ם פ"ב מה"ס. אך קשה לי מאי דוחקיה לאוקמי שנולד לו בן מגרושתו הא כפשטא נמי אתיא שלאחר הקינוי. נשא אשה והיה לו בנים ואפשר דרבותא קמ"ל אע"ג דהיה לו אשה בשעת קינוי אבל לא בנים ובשעת סתירה היה לו בנים אינה שותה אך קשה מנ"ל לפרש כן והיא גופא מנ"ל דאם יש לו אשה הראויה לבניה שאינה שותה הא מיהת ראויה האיילונית לקיימה וצ"ע:

הלכה ד

אשת סריס שותה. כתבו תוס' בפרקין דף כ"ו ע"א בד"ה אשת סריס רש"י פי' בסריס חמה ולא בסריס אדם שאסור לקיימה ולא ידעינן מנ"ל דסריס אדם ששתה כוס עיקרין דאסורי לקיימה וכו' ע"כ ע"ש. לפום ריהטא תמוהין דברי תוס' ורש"י דהא איכא לפרושי מתני' גם בסריס אדם שנשא גיורת ומשוחררת דמותרות לו שאינו אסור אלא מלבוא בקהל וקיי"ל כחכמים דעקביא דמשקין את הגיורת ומשוחררת. שוב ראיתי שהרגיש בזה במ"ל פ"ב מה"ס והנאני. וא"ת משום הכי לא פירשו כן דא"כ קשיא מאי פריך בבבלי שם אשת סריס שותה פשיטא דלמא קמ"ל ר' בסתם מתני' כחכמים דעקביא דסתם סריס משמע בין סריס אדם בין סריס חמה וי"ל דמשום הא לא ארי' דעדיפא מיניה קמשני דאף בסריס אמה איצטרך לאשמועינן דסד"א מבלעדי אישך אמר רחמנא והאי לאו בר הכי הוא קמ"ל:

ע"י כל העריות כולן מקנין. רש"י והרב פירשי אם קינא לה מאביה ומאחיה ומאחד כל העריות וכו' והשמטתי דבריהם בפי' בקונטרס דגרסי' לעיל בפ"ק א"ר יודן במחלוקת מ"ד מקנא לה מאביה ומבנה וכו'. שמעינן דפליגי בה אם מקנא מאביה ומאחיה או לא. ואם נאמר דסברי כמ"ד מקנא לה מאביה ומאחיה מדתנן ע"י כל העריות מקנין משמע דע"י כולן אפילו אביה ואחיה. קשה מאי פריך בבבלי פשיטא דלמא הא קמ"ל דאפי' ע"י אביה ואחיה מקנין דהא מיהת לאו פשיטא הוא כיון דאיצטרך לאשמיעינן אע"ג דמותרת ליחד עמהם מקנין ע"י וי"ל ועמש"ל בסמוך בד"ה אשת סריס וכו':

דלכן מה אנן אמרין. בגליון כתב פי' דאם לא כן דתשתרי אשת כהן אחר שתייתו לבעלה הכהן למה אמרינן שתת ולא בדקו אותה המים טהורה היא ולמה אי אנו אומרים שמא זכות תולה לה אלא ודאי לא אמרינן הכי לכך טהורה לבעלה גם אשת כהן דהכא ע"כ. ואין בדברים אלו טעם הא עד השתא לא ידעינן דיש שום חילוק בין אשת כהן לאשר

ישראל דנילוף אשת כהן מאשת ישראל. לכו פירושי שבקונט' עיקר וכ"ה בבבלי בפרקין וכן מורה לשון הסוגיא:

אני אזמר זכות תלה לה. וא"ת א"כ גם באשת ישראל ה"ל למתני דמותרת לבעלה ולא אמרינן דזכות תלה לה וי"ל דעדיפא מיניה קפריך דאפי' באשת כהן ליכא למיחש להכי למ"ד זכות תולה וניכרת:

שלא תאמר הואיל ואין המים בודקין באנוסה וכו'. כתב הרמב"ם ספ"ג מה"ם אשה שזנתה באונס או בשגגה. וכו' אין המים בודקין אותה שנא' והיא לא נתפשה פרט לאנוסה שהרי נתפשה בחזקה. וכ' הגאון במ"ל לא ידעתי לאיזה תכלית כתב רבינו כל זה ומה בא ללמדני וכו' וכן מאי דקאמר רב ששת בפ"ק דף ו' דסוטה שיש לה עדים במדינת הים דאין המים בודקין אותה וכו' ועוד נ"מ דאם המים בודקין אותה היכא דבאו עדים שהיא טמאה אחר שקדשה מנחתה בכלי נשרפת בדין תורה אבל אי אמרינן שאין המים בודקין אותה אין מנחתה נשרפת אלא מדרבנן גזרה שמא יאמרו מוציאין מכלי שרת לחול וכדאמר ר"א התם ע"כ. ותימא א"כ גם באנוסה אשת כהן נ"מ אם באו עדים ואמרו שנאנסה אם אין המים בודקין אותה מנחתה נשרפת מדאורייתא ואם אין המים בודקין אותה נשרפת מדרבנן דגם זו אינה שותת אחר שבאו לה עדים שנאנסה כמו בישראל שבאו עדים שנטמאה שהרי כבר נתברר הספק שהיא אסורה לו ולא גרעי מאלמנה לכה"ג וכו' דתנן אינן שותות. ועוד נ"מ טובא אם אומרת אח"כ שנאנסה קודם השקאה אע"ג שאינה נאמנת לאסור עצמה על בעלה מ"מ אם מת בעלה אסורה לכל כהן שבעולם וכמ"ש רבינו פי"ח מהא"ב הל"ט ע"ש שאם אין המים בודקין אותה נאמנת לגבי עצמו ואסורה לכהן אחר מיתת בעלה ואם המים בודקין אותה אינה נאמנת אפי' לגבי עצמה ומחזיקין לה בשקרנית או מהימנת באמתלא כל דהו. וגדולה מזו נ"ל דכוונת הרמב"ם לומר אם קינא כהן לאשתו בפירוש כגון שאמר לה אל תסתרי עם פ' שמא יאנוס אותך או שמא תבא לידי שוגג אע"ג דנאסרה עליו ע"י ביאה זו מ"מ כיון שאין המים בודקין אותה על האונס או על השוגג אינה שותה דעיקר הקינוי צריך להיות בדבר האוסרה ובדבר שהמים בודקין אותה. אע"ג דבאשת ישראל פשיטא להגאון במ"ל שם בסוף דבריו דלא הוי קינוי כיון שאינה אסורה לו מ"מ הרמב"ם קמ"ל אף באשת כהן דלא הוי קינוי. ועמש"ל פ' היה ניטל בד"ה אר"ה המתנונה וכו':

מה אנוסה שבכהונה כרצון שבישראל. בבבלי בפרקי. גרסי' אשת כהן פשיטא אר"ה במתנונה דרך איברים מ"ד הא זנויי זנאי והא דלא בדקיה מיא כי אורחיה משום דבאונס זנאי ולגבי כהן אסירא קמ"ל ע"כ וקשה אמאי לא משני כי סוגיין דס"ד כיון שאין המים

בודקין את האנוסה תאסור לכהן מספק קמ"ל דאינה נאסרת מספק וי"ל דס"ל לבבלי מדתנן שהיא שותת ממילא ידעינן שהיא מותרת לו דכלום המים באין אלא להתירה לביתה ואס"ד דאסורה מספק ודאי דאונס שותה וכן מפורש לעיל בפרקין אר"י בר' בון כלום המים באין אלא להתירה לביתה וכו' לפיכך צ"ל במתנונה בכה"ג והא דחיישינן לה מספק דאיכא רגלים לדבר אבל ר' יצחק לית ליה הא דר"י בר' בון. ועי"ל דסובר הבבלי כיון דכתיב ונקה האיש מעון ללמד אם תלתה לה זכות שהבעל מנוקה ש"מ דמותרת לו מיד לאחר השתי' ואינה נאסרת מספק כ"ש הכא בכהן דאינה נאסרת מספק דא"כ תהא אסורה לי לעולם. ועמש"ל פ' היה נוטל דף י"ב בד"ה אר"ה וכו':

מה אם שרצים הקלים וכו'. כתב בז"ר וצ"ע לענין טומאת שרצים כהן וישראל שוין וי"ל דישראל לא איכפת ליה בטומאה משא"כ כהן נפסל בטומאה מלאכול בתרומה:

הלכה ה

ולא יקנא לה. הא דלא פריך מיד אריש מנ"ל דמקנא לה ב"ד י"ל דקסבר כיון דזכות הוא לו זכין לאדם שלא בפניו אבל השתא דקאמרת דקפיד קרא אהשקאה שתהא ע"י עצמו אף דזכות הוא לו קשיא ליה שפיר מנ"ל דמקנאין לה:

התורה אמרה וקינא את אשתו וכו'. וקשה אף דמרבינן מקצת אשתו מ"מ מנ"ל דב"ד מקנין דאפי' מקצת אשתו ליכא. לכן נ"ל דה"ג וקינא את אשתו אפי' מקצת אשתו וקינא את אשתו אפי' ב"ד. וה"פ תלתא זימני כתיב וקינא את אשתו בפרשה תרי זימני בריש פרשה ואחד בסופה וקאמר דחד לגופא וחד אפי' מקצת אשתו דאין מיעוט אתר מיעוט אלא לרבות וחד לרבות דאפי' ב"ד מקנין. מיהו לפימ"ש בקונט' דמדבר אל ב"י מרבי' שב"ד מקנין קשה למה לי קרא דוקינא את אשתו וי"ל דקסבר דאיצטרך דבר אל ב"י למעט עכו"ם וגרים:

רי"א אומר כל שזרעו פוסל וכו'. פירשתי בקונט' דלת"ק אף מצרי שני פוסל וקשה מנ"ל דפוסל דהא ליכא למילף במה הצד אלא כל שזרעו פסול וי"ל ת"ק סובר דילפי' מה הצד מאיסורי כהונה ועיי' בבבלי ביבמות בתוס' בד"ה מה לאלמנה וכו':

הדרן עלך פרק ארוסה

פרק ה

הלכה א

מ"ד באו באו ר"ע. פירשתי בקונט' דמקראי יתירא דריש ולא מוי"ו לפ"ז הא דקאמר בסמוך מ"ד נטמתה נטמאה ר"ע נמי ה"פ דאתיא כר"ע דלא דריש וי"ו וקשה א"כ אימא

סיפא ר' אומר שני פעמים נטמאה נטמאה וכו' ש"מ דר"ע לא דריש מיתורא אלא מוי"ו דאל"כ במאי פליגי והא ודאי שכן דרך ש"ס ירושלמי לפרוך היכא דאיכא לשונות כפולים הניחא לר"ע אלא לר"י וכ"מ ביבמות פ' הערל אבל כאן נראה דר"ע דריש וי"ו ויתור' מוקי לדרשא אחרינא כמפורש בבבלי בפרקין ואפשר לו' דסובר דר' בא לפרש דברי ר"ע ודוחק. לכן נ"ל להגיה אנן תנינן באו ובאו וכו' וכן בסמוך אנן תנינן נטמאה ונטמאה וה"פ ר"ע דריש כולא מחד קרא מיתירא ומוי"ו ור"י דריש מתרי ווי"ן ויתורא לא דריש וצ"ע:

ואפי' באמצע התיבה ויצקת עליה שמן וכו'. במנתות דף ע"ה גרסי' קרבנך קרבנך לגז"ש וכו' ומה להלן במחבת יציקה ובלילה אף כאן במרחשת יציקה ובלילה. וכתבו תוס' תימה למה לי גז"ש תיפוק ליה דמרבינן בסמוך מדכתיב מנחה לרבות כל המנחות ליציקה ע"כ. והא דכתבו דמרבינן בסמוך הייני דגרסי' התם בדף הנ"ל ת"ר ויצקת שמן מנחה לרבות כל המנחות ליציקה יכול שאני מרבה אף מנחת מאפה ת"ל עליה שמן. ונ"ל דל"ק דמאן דאיצטרך גז"ש סובר דלא אמרינן גורעין ומוסיפין ודורשין דהא בבבלי פ' יש נוחלין פליגי תנאי אי אמרינן גורעין ומוסיפין ודורשין באותיות וכ"ש בתיבות ואפי' למ"ד גורעי' וכו' אמר רבא התם סכינא חריפא מפסק' קראי ופירשב"ם שאתה מסרס התיבות לעשות מוקדם מאוחר ומאוחר מוקדם. והאי תנא דיליף ממנחה סובר דגורעין ומוסיפין אפי' בתיבות. והבן כי הם דברים נכונים לפום סוגיין. ועיי' במ"ל פי"ג מהמע"ק הלכה ה' שהאריך בדברי תוס' אלו ולא הרגיש במ"ש. היא ע"י שדרכה וכו'. הנה הגאון בעל מ"ל פ"ב מה"ס הלכה י"ב האריך בסוגי' זו ובקצת דבריו יש לי מקום עיון ופירשתי הסוגי' בענין אחר. מ"ש שם בד"ה ודע דכל האי שקלא וטרי' דירושלמי הוא למ"ד זכות תולה וניכר אבל למ"ד זכות תולה ואינו ניכר אין אנו צריכין לכל זה ע"כ. לא ידעתי איך נפרש הא דקאמר הש"ס מעתה גירש יהא מותר בה למ"ד זכות תולה ואינו ניכר דלדידיה כשהיא נבדקת מתה מיד ובבדקו אותה קיימינן. א"כ מאי אין א"צ דקאמר הרב הא א"א דאתיא כמ"ד זכות תולה ואינו ניכר. ומש"ע בד"ה עוד יש לחקור במה שסיי' הירושלמי ומנין שהדבר תלוי בה וכו' וקשיא לי למה לא פשטוה מדכתיב והיא לא נתפשה הא נתפשה מותרת דמהכא גמרינן בש"ס דילן דכל באונס שריא לבעלה והכתוב לא תלה האונס אלא בה ע"כ. הנה מ"ש דמהכא גמרינן בש"ס דילן וכו' אינו מדוקדק דאף בירושלמי לעיל פ' הארוסה משמע דיליף היתר אנוסה מוהיא לא נתפשה ע"ש. ועיקר קושיתו כבר ישבתי בפירושי שבקנט'. ומש"ע בד"ה וראיתי להתוס' פ"ק דסוטה וכו' ע"ש. כבר הארכתי בזה לעיל פ' היה נוטל בפירושי ובתוס' וכיוונתי בע"ה

לדעתו. ומש"ע בד"ה ודע דרבי' ז"ל וכו' אך עדיין אני תמיה בזה היכא דבדקו אותו ולא אותה והיה הבעל כהן היכי לידיינו להאי דינא וכו' מלבד שהדין הוא תמיה בעיני דאיך תאסר אשה לבעלה משום דצבתה בטנו של בועל וכו' ע"כ. ולא ידעתי למה תמה ע"ז הרי עלה בדעת התו' לומר לאוסרה מספק שמא תלה לה זכות וכמ"ש דבריהם שם וגם בפ' ארוסה בבבלי דף כ"ו היכא דמתנונה דרך אברים ס"ד לאסרה שמעינן היכא דאיכא למיחש חיישינן אתר שהיה לה קינוי וסתירה למה לא נאסור אותה בצביית בטנו של בועל שהרי אפי' שמע מעוף הפורח יוצי' כדתנן לקמן פ"ו ומש"ע בד"ה עוד יש לי חקירה אתת וגדולה היא אלי וכו'. והרב המפה ר"ס י"א על מ"ש מרן כשם שהוא אסורה לבעלה כך אסורה לבועל כתב וז"ל וה"ה אם נאסרה בשבילו לבעלה אסורה לו ע"כ ולא ידעתי כוונת הרב מה היא וכו' ודברי הב"ש שם ס"ק ג' דחוקים הרבה בעיני ע"כ. ואני אומר דצריכין להגיה דברי הרב וכצ"ל וה"ה אם לא נאסרת בשבילו לבעלה אסורה לו. וכוונתו אם בא על אשת ישראל והוא מזיד והיא שוגגת דאינה נאסרת על בעלה ואסורה לבועל כמפורש כאן בסוגיין וזה נ"ל ברור בכוונת הרב רמ"א ז"ל:

הלכה ב

וחורנה אמר בתרומה אבל לא בחולין אר"ע. וקשה הא ודאי הך קרא וכלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו יטמא דמייתי מיניה ר"ע שלישי בחולין נמי איירי דאל"כ קשיא שני בחולין מנ"ל וכיון שכן קשיא חולין נמי נילף דעושה שלישי מדכתיב יטמא וי"ל דקשיא ליה לשמואל אס"ד דשלישי מטמא אף בחולין למה אין הקרי יטמא כדכתיב אלא ודאי דקרי תרתי אתי לאשמועינן בחולין ובתרומה חולין מטמא שני כמו הקרי ותרומה שלישי כדכתיב יטמא. אך קשה למה ליה לרב למילף שלישי בתרומה מק"ו דשרץ תיפוק ליה דקרא איירי בין בחולין בין בתרומה וליכא לשנויי כדשנינן דאכתי קשיא יהיה הקרי יטמא דהא איהו סובר דחולין נמי עושה שלישי וי"ל אי לאו ק"ו הוה אמרי' כסברת שמואל אבל השתא דאית לן ק"ו ע"כ דקרא לחולין אתי והא דלא קרינן הכי טעמא אחרינא איתי ביה:

מתני' פליגא על רב. וקשה לימא דהך מתני' כרבנן דר"ע דלית להו שלישי בחולין וי"ל דסתם מתני' כר"ע כדאמרינן בבבלי וכולהון סתימאה אליבא דר"ע שנויות:

אוכל מעשר וכו'. בפ"ק דנדה דף ז' גרסי' וחולין הטבולין לחלה כחלה דמי והתנן אשה שהי' ט"י וכו' אמר אביי כל שודאו מטמא חולין גזרו על ספקו משום חולין הטבולין לחלה והאי ט"י כיון דלא מטמא ודאו חולין לא גזרו עליו משום חולין הטבולין לחלה והא מעת לעת שבנדה שודאו מטמא חולין ולא גזרו על ספיקו משום חולין הטבולין

לחלה וכו' ואב"א הנח מעת לעת דרבנן. וכתבו תוס' בד"ה הנח וכו' אע"ג דנשען על הזב נמי דרבנן ואמרינן שם דספקו מטמא חולין הטבולין לחלה טומאת מעת לעת קיל טפי שאין שום ספק טומאה בשעה שעוסקת בטהרות ע"כ. וכתב הר"ש פ"ד דט"י משנה ב' אשה שהיא ט"י וכו' מהך מייתי בפ"ק דנדה דחולין הטבולין לחלה לאו כחלה דמי ותימא דשבק רישא דאוכל מעשר שהוכשר במשקה דהוי מצי למידק מינה ומייתי מסיפא וי"ל דניחא ליה לאתויי מחלה אחלה ע"כ. ותימא לי לפמ"ש תוס' דאף בספק בדרבנן כגון נשען אע"ג דאינו מטמא חולין מטמא חולין הטבולין לחלה כיון דבשעה שעוסק בטהרות ידע בטומאתן א"כ תיקשי לן רישא דהיינו אוכל מעשר שהוכשר במשקה וכו' דתנינן או ידים מסואבות שבשעה שעסק בטהרות ידע בטומאתן ואפ"ה אין מטמאין חולין הטבולין לחלה ודוחק לחלק בין ידים מסואבות לנשען שהידים תחלת טומאתן מספק משא"כ בנשען. דמדברי רש"י שם בד"ה טמא דשמא מתוך וכו' משמע דנשען נמי אינו אלא ספק וצע"ג. גם דברי תוס' שם בד"ה והאי ט"י וכו' תמוהים שכתבו פעמיים דהא דאשה שהיא טבולת יום וכו' ברייתא היא ומשנה שלימה היא פ"ד דט"י:

שניא היא וכו'. גרסי' בחלה פ"ג א"ר יונה תרתין מילין תני ר"ח רובא ואינון פליגון הדא על הדא טבל מנינו כחולין וכל הספק פוסל את התרומה ופסל את החולין מלעשות תרומה וקשיא אם טבל מנינו כחולין ש"מ דחולין הטבולין לחלה לאו כחלה דמי למה תני כל ספק וכו' והא מנינו כחולין אר"י אף אנן תנינן תרתיהן טבל מנינו כחולין דתנינן תמן אוכל מעשר שהוכשר וכו' ע"כ. ולא משני הש"ס מידי אקושיא דר"י דמקשה ברייתות ומשניות אהדדי ותימא לישני דכל שודאו מטמא חולין גזרו על ספקו משום חולין הטבולין לחלה והא דטבל מנינו כחולין הייני בדבר שאין ודאו מטמא חולין כגון שלישי מותר לעשותו תרומה וכדשנינן הכא ובבבלי פ"ק דנדה וכמ"ש בסמוך בד"ה אוכל וכו:

מתני' מסייע לרב הראשון שבחולין וכו'. מכאן ראיה לפירוש השני שפירש"י למסכת חולין דף ל"ד ע"א דמתני' בחולין גרידא קאי ולא בחולין שנעשו על טהרת קדש דאי בחולין שנעשו עט"ק ליכא סייעתא לרב מהך מתני' כלל:

הא לעשותו דמע אסור. בקונט' פירשתי לעשותו לשון עירב. ויותר נ"ל לפרש לעשותו דמע היינו לקרוא שם לחולין שהן שלישי שיהיו תרומה על חולין אחרים וה"ק מדאמר שאסיר לעשותן תרומה ש"מ דשלישי בחולין טמא דאל"כ למה אסור לעשותן תרומ' לא יהא אלא חולין הטבולין לתרומה דאמרי' בסמוך דכל שאין ודאו מטמא חולין לא גזרו

עליו וכן בסמוך הא לעשותו קודש היינו ליקח מהתרומה שהיא רביעי לעשותה קדש לעשו' ממנה מנחה. וכן משמע בחלה פ"ג שהבאתי בסמוך וכל הסוגי' הכי מתפרשה: **ואת אמר לי' כן והכא לי' כן**. וקשה למה נקט ונאכל במתני' ליתני לעשותו תרומה ולעשותו קדש וי"ל משום מציעת' דתרומה אסור לעשותה קדש לכתתלה משום תקלה כדר"ת בסמוך:

עיקר טומאתו בקדש משום מעלה אר"י ולמה וכו'.נראה דפליגי בהא אי טומאת רביע בקדש מדאורייתא או מדרבנן. ודעת רש"י בפסחים ובחולין פ"ב דטומאתו משום מעלה ודעת תוס' דלר"ע מדאורייתא ע"ש בתוס' בד"ה אין לך וכו'. ומסוגיין משמע כדעת תוס' מדמסיק הש"ס דלרבנן הוא מעלה משמע דלר"ע דאורייתא הוא. ויש לתרץ בזה קושית ש"י דהא דקאמר בפסחים פ"ב דרביעי בקדש מעלה היינו אליבא דרבנן:

אר"א כמניין החולין וכו'. ותימא מאי קמ"ל ר"א הא מתני' היא דטבול יום מותר במעשר כדתנן פי"ד דנגעים טבל ועלה אוכל במעשר. וטבול יום שני הוא ש"מ שאין שני עושה שלישי במעשר ועוד הא שלישי בתרומה מק"ו דטבול יום ילפינן ואפשר לומר דקמ"ל אפי' לר"ע דיליף שלישי מקרא אפ"ה במעשר אינו עושה שלישי דמתני' דנגעים איכא לאוקמי כרבנן:

דבכתיב ככל מצותך אשר צויתני כמי שהוא מחוור. כתב הרמב"ם פ"ג מהלכות מ"ש האוכל מעשר שני בטומאה לוקה שנא' לא ביערתי ממנו בטמא וכו'. ועוד כתב שם הלכ' ה' האוכל מ"ש באנינות לוקה שנא' לא אכלתי באוני ממנו וכו'. והשיג עליו הרמב"ן דגרסי' בבבלי ביבמות רש"א לא ביערתי ממני בטמא בין שאני טמא וכו' והיכן מוזהר על אכילתו דתני התם ואוכלן בטומאת עצמן לוקה איני יודע טומאת הגוף בהדיא כתיב בי' נפש אשר תגע בו וטמאה עד הערב ולא יאכל מן הקדשים טומאת עצמו מנין ת"ל לא תוכל לאכול בשעריך תאכלנו הרי לנו בבאור אע"פ שהשלילות בזה לא ביערתי ממנו בטמא בין שאני טמא וכו' בקשו אזהרה במקום אחר שתהיה מניעת הלאו להלקותו עליה ע"כ. וכתב בעל מגילת אסתר ה' יודע הצער שנצטערתי להיות משען ומשיענה אל הרב בזה המקום ויגעתי ולא מצאתי וכו' ע"כ. הנה מדברי הירושלמי מבואר כדברי הרמב"ם ז"ל ואפשר לומר שסמך עליו כיון דחזינן דלא חשו האמוראים לדברי ר"ש. אבל הנ"ל דודאי מדכתיב ככל מצותך אשר צויתני ידענו שיש בזה אזהרה על אכילת המעשר שני בטומאה אך עדיין יש לספק אם הוא מצות עשה או לא תעשה. לכך מביא ראיה דלא ביערתי ממנו בטמא היינו לא תעשה א"כ אף לא אכלתי באוני ממנו ולא נתתי ממנו למת דבר הלמד מענינו ובהיקישא הוא דאף אלו מוזהרין בלא תעשה. וא"ת

כיון דלא ביערתי ממנו בטמא משמע בין שהוא טהור ואני טמא וזה בהדיא כתיב בי' ן כדמסיק בברייתא א"כ למה לי קרא לטומאת עצמן הא ודאי הוקשה לטומאת הגוף וי"ל כיון דלא מצינו איסורא בהדיא בהנך אחרינא כגון באנינות וניתנה למת ה"א שלא להחמיר וללקות עליהן והיינו אומרים דלא ביערתי ממנו בטמא איירי בטומאת עצמן לחוד. זהו הנ"ל ליישב שיטת הגמרא בבבלי לדעת הירושלמי והרמב"ם ז"ל:

ומה הידים ספיקן לטמא את אחרים טמא וכו'. וא"ת א"כ אף ליטמא נילף מידים דספק משקין ליטמא טהור ואנן לא תנן הכי במתני' כדהבאתי בקונט' וי"ל דשאני משקין עצמן מפני שהן. עלולין לקבל טומאה שאינן צריכין הכשר לכך החמירו בהן אבל. שיהיו תחלה או שיקבלו טומאה מדבר שאינו מטמא אוכלין ודאי מידים ילפינן לכך לטמא אחרים ילפינן מידים:

כנף תחלה בשר קדש שני וכו'. הנה רש"י ותוס' פירשו בפ"ק דפסחים דף י"ז דבשר קדש דהאי קרא היינו שרץ וכ"פ הרמב"ם בהקדמתו לסדר טהרות ע"ש. ותימא שלא ראו סוגיין שמפורש דבשר קדש ממש קאמר. וא"ל משום דגרסי' התם בבבלי בשלמא לרב היינו דכתיב ארבעה לחם ונזיד ויין ושמן אלא לשמואל חמישי מנא לי' מי כתיב ונגע כנפו ונגע בכנפו כתיב במה שנגע בכנפו. עדיין קשיא למה דחקו לפרש דברי שמואל שנגע השרץ עוד בדבר אחר שלא נזכר בקרא ה"ל לפרש בשר קדש ממש ובשר קדש נגע בכנפו ולחם בבשר קדש דה"ל לחם שני לפירש"י ולפי' הרמב"ם ה"ל לחם שלישי וז"ל רש"י שם בד"ה מי כתיב ונגע כנפו אל הלחם דמשמע שהשרץ נגע בלחם דלחם הוי ראשון מה שנגע בכנפו נגע ללחם דה"ל לחם שני ע"כ ויותר מזה ביאר הרמב"ם דבר זה שם ואפשר דמדקאמר הש"ס לרב היינו דכתיב ד' לחם ונזיד ויין ושמן משמע להו דלא קחשי' בשר קדש ופליג אהירו'. תינח לפירש"י והרמב"ם שם דקחשי' הני שהן ארבע אבל לתוס' שכתבו שם בד"ה רביעי וכו' דלרב הכנף שהוא ראשון נגע אל הלחם או אל הנזיד והן שני ונגעו אל היין או אל השמן דה"ל שלישי ונגעו אל כל מאכל דה"ל רביעי קשיא הא בש"ס לא קאמר הכי דלא קחשי' ואל כל מאכל אלא ודאי דסברי תוס' דלאו דוקא נקיט הש"ס הני א"כ אפשר לומר דס"ל להש"ס נמי דבשר קדש הוא השני וא"ת איך אפשר לומר כן דא"כ מאי משני מי כתיב ונגע כנפו ונגע בכנפו כתיב הא לסברת הירושלמי אף לרב אמרי' דונגע בכנפו היינו מה שנגע בכנפו וה"ל לשנויי ואל כל מאכל היינו חמישי וכדמסיק ר' תנחומא לקמן וי"ל דודאי המקשה היה סובר דהכנף הוא אב או ראשון והוא נגע בלחם והמתרץ קאמר לו דאף לרב אי אפשר לומר כן מדכתיב בכנפו וע"כ לומר דאבשר קדש קאי. ולפ"ז אף לפירש"י והרמב"ם קשיא אף דמקשה לא פירש כן מ"מ

לדברי המתרץ אפשר לומר כן ואפשר לומר דקשיא להו אס"ד דהבשר הוא השני למה אמר ונגע בכנפו ה"ל למימר ונגע הבשר אל הלחם גם לפי' הירושלמי אינו מפורש ברישא באיזה טומאה נגע. ואין זה כדאי לדחות דברי הירושלמי המפורשין ולפרש בשר קדש בשר טמא. נמצא שהרמב"ם ותוס' בהא פירשו כהירושלמי שהכנף הוא מן המיטמאין ודלא כפירש"י שהכנף הוא השרץ. ומה שפירשו תוס' דפירושא דקרא אל הלחם או אל הנזיד בזה נמי כיוונו לדעת הירושלמי ודלא כרש"י והרמב"ם שפירשו אל הלחם היינו ראשון או שני והלחם ננע אל הנזיד שהוא שני לדעת רש"י ושלישי לדעת הרמב"ם ומה שפירשו הרמב"ם ותוס' אל היין או אל השמן. היינו כפי' הירושלמי ודלא כרש"י שפי' שהיין נגע בשמן ומה שפירשו רש"י והרמב"ם ואל כל מאכל היינו או אל כל מאכל זהו כפי הירושלמי. ודלא כתוס' שפירשו לרב ואל כל מאכל הוא הרביעי. אך מה שפירשו תוס' לשמואל ואל כל מאכל הוא החמישי היינו כפי הירושלמי וכדא"ר תנחומא בסמוך ודלא כפירש"י והרמב"ם. ויען כי רבו הפירושים בסוגיא זו בבבלי ולכולהו אית להו פירכא כמו שיתבאר לכן אענה גם אני את חלקי לפירש"י קשה קושית תוס' מ"ש דואל כל מאכל יהיה פי' או ולפיר"ת קשה ל"ל דנקט לחם ונזיד כפל ויין ושמן כפל בחדא מינייהו הוה סגי. וע"ק דנקט הש"ס לרב היינו דכתיב ד' לחם ונזיד ויין ושמן משמע דאל כל מאכל הקדש לאו ממנינ' הוא וצ"ל דלאו דוקא נקט הני ודוחק. ומה שפי' המהרש"א לדבריהם דגם המקשה ידע דטמא נפש היינו מת עצמו והכי פריך כיון דשניהם טמאין שלישי ורביעי מ"ש שלישי דידעו ורביעי לא ידעי ע"ש. הדבר תימא הא שלישי ורביעי לאו מחד קרא יליף לקמן אלא שלישי יליף מקרא ורביעי בק"ו א"כ מאי קושיא דידעו קרא ולא ידעו ק"ו. גם לפירש"י והמהרש"א בד"ה ולוי דתני וכו' קשה מאי פריך אלא אי ס"ל כרב היכי משכחת לה דלמא קסבר לוי דבקיאין היו בטומאת שרץ ולא היו בקיאין בטומא' מת דטעו וסברו דטומא' מת דחמיר אפי' משקין טמאים. ויש סמך לזה מדברי תוס' דף י"ח ע"א בד"ה ומה כלי וכו' ע"ש. ולפי' הרמב"ם קשה דלדידי' לשמואל יין ושמן ואל כל מאכל כולן חמישי נינהו א"כ מאי קאמר בבבלי שם ולשמואל הניחא אי ס"ל כרב וכו' הא אפי' ללוי ניחא שהרי לא שאלן אלא אם יקבלו המשקי' טומא' לעצמן ולא שאלן אם יטמאו המשקין אחרים וגם לוי מודה דטומאת עצמו יש להן. וע"ק ל"ל דשאל על הני תלתא אם הן נעשין חמישי וא"ל דכנף ולחם בחולין איירי ונזיד בתרומה איירי דעושה שלישי ויין ושמן וכל מאכל דקדש איירי ושאל על שלישי דתרומה ורביעי דקדש אם קדש עושה רביעי באוכלין ומשקין ופרט יין ושמן שהן משקין בי מדבחיי' ולא של מדבחיי' דהא לפירוש הרמב"ם הנזיד הוא הרביעי לשמואל וקושיא הראשונה

צע"ג. והירושלמי פי' לרב כנף תחל' בשר קדש שני לחם ונזיד שלישי ויין ושמן ומאכל רביעי ולשמואל יין ושמן רביעי ואל כל מאכל חמישי. גם לפי' זה קשה מה שהקשי' לעיל לפי' תוס' והרמב"ם למה נקט לחם ונזיד כפל. ול"נ לרב כנף ראשון ולחם שני ונזיד או יין שלישי וכן שמן או אל כל מאכל הקדש רביעי דשאלן אם נגע אוכל שני באוכל או במשקה וכן אם נגע משקה שלישי במשקה או במאכל כדי לידע אם יודעין דאוכלין ומשקין עושין כיוצא בהן ולשמואל כנף ראשון ובשר קדש שני ולחם שלישי ונזיד או יין רביעי ושמן או מאכל הקדש חמישי והשתא הא דקאמר הש"ם ללוי הניחא אי ס"ל כשמואל וכו' משכחת לה דנגעי כולה בראשון וקשה א"כ כל הני ל"ל והיינו טעמא דרש"י דלא פי' כפי' המהרש"א אלא דגם לפי' רש"י קשה הל"ל אם יגע טמא נפש באחת מאלה. לכך נ"ל הא דקאמר דנגעי כולהו בראשון היינו שאם נגעו היין או השמן או מאכל הקדש בנזיד דס"ל כנף ראשון ולחם שני ונזיד שלישי ויין ושמן ומאכל רביעי וכנף ולחם איירי בחולין ונזיד בתרומה ויין ושמן ומאכל הקדש בקדש איירי וקרי לנזיד ראשון שאינו ממינו שהוא תרומה והני קדש נינהו וכדפרישית. לעיל. ושאלן ארביעי בקד ואשתביש כהני אלא לרב היכי משכחת לי' למה שאלן איין ושמן שהוא רביעי הא אפי' שני או שלישי נמי לא עבדי. ובזה מיושב כל הקושיות שהקשו תוס' ומהרש"א ומה שהקשיתי לעיל. ונ"ל הא דפריך לשמואל מסיפא דקרא וכן כל מעשה ידיהם טמא. היינו לתירוצו דרבה בר אבהו אבל לרבינא ל"ק מידי. דבשרץ שאל היקדש והיינו היפסל. ובטמא נפש שאל היטמא וכוונתו היטמא הרביעי דטמא מת לאחרים ואמרו יטמא וטעו בזה שאף בטמא מת אין רביעי עושה חמישי. והמעיין היטב בסוגיין ובבבלי בפסחים שם בפרש"י ותוס' ובהקדמת הרמב"ם לסדר טהרות יראה שכל מ"ש דברים ברורים הם:

במה דמר ר' סימון בר זבדי גולגלתו של ארנון היבוסי וכו'. וקשה הא בפסחים פ' מי שהיה טמא משמע שבימי יחזקי' מצאו הגולגלות של ארנון תחת המזבח ואז נטהר הכל וי"ל דלאו דוקא הגלגולת אלא אם לא יהיו נזהרים יארע להן דבר כהאי דמצאו הגלגולת וכו' ודוחק:

השיבו אותו כראוי שאין טמא מת מטמא בהיסט. בקונט' פירשתי שכן הוא בספרי אך התוספתא פ"ק דאהלות וגם בספרי שם בפ' חקת סותר דברי עצמו וקסבר דמת מטמא בהיסט ועיי' בכ"מ פ' קמא מהט"מ. ונ"ל דשאלן אם טמא מת צריך היסט או לא ר"ל אם נשא טמא המת כלים או אוכלין ומשקין ולא זז ממקומו טמאין או טהורין והשיבו כראוי שאין טמא המת מטמא במשא זה וכ"מ בדברי הר"ש פ"ה דזבים משנה ג' ע"ש. ובהכי ניחא לשון הכתוב הן ישא איש וכו':

שלישי שהוא פסול לתרומה וכו'. פירשתי בקונ' מק"ו מט"י וכן פרש"י לפ"ז למ"ד אף היכא דמיפריך ק"ו אמרינן דיו א"כ צ"ל דגם שלישי בתרומה ממעלות דרבנן וכן משמע דקחשיב ליה מחמשה מעלות אחרונות דר"פ חומר בקדש דכולהו מדרבנן נינהו כדאמר התם בבבלי. ודלא כנראה מדברי תוס' בחגיגה דף כ"א ע"ב בד"ה בתרייתא וכו' דמשמע מדבריהם דרש"י בתרומה מודה שהיא עושה שלישי מן התורה:

כן ר"י אומר יטמא יטמא ד"ת. לפ"ז צ"ל דאין טומאה עושה כיוצא בה וכמ"ש בקונט' וקשה א"כ מה שאל חגי לכהנים בשר שנגע בלחם היטמא הא אמרינן דאין טומאה עושה כיוצא בה וי"ל דמדרבנן טומאה עושה כיוצא בה וחגי שאלן על טומאה דרבנן ושלישי בתרומה ורביעי בקדש סובר הש"ס דמדאורייתא הוא לכך צ"ל דדריש ר"י יטמא יטמא. ועמש"ל בתוס' בד"ה עיקר טומאתו וכו':

ולשלישי מן הדין ולרביעי מק"ו. ק"ק למה שינה לשונו הא תרווייהו מק"ו יליף ליה ואפשר לומר דה"ק שלישי בקדש איכא למילף במה מצינו ממחוסר כיפורים דמחוסר כיפורים כשלישי הוא שאינו עושה כלום בתרומה ופוסל בקדש ה"ה בכל שלישי וכ"כ תוס' בפסחים דף י"ח ע"ב בד"ה ומה וכו' ע"ש:

שיהא הכל משועבד להלכה. מכאן משמע דשלישי בתרומה ורביעי בקדש הלכה למשה מסיני וזה שלא בדברי רש"י והרמב"ם בהקדמתו לסדר טהרות דסברי שהן חומרות דרבנן:

הלכה ג

ניחא כמ"ד אלף אמה מגרש וכו'. בעירובין פ"ה פירשתי דלמדד אלפיים תחום שבת ה"ל שבת כמאן דכתיב בקרא וכו'. ואחרי העיון קשה מאי ניחא דקאמר הא אלף אמה מגרש נמי כתיב בקרא ולמ"ד אלפיי' תחום שבת אין ללוים כי אם אלף אמה כדכתיב ואיך קאמר ר"ז דאין מקדרין בערי הלוים הא מיכתב כתיבי. וגם מענלה ערופה קשה למה אין מקדרין הא קרא כתיב ומדדו וגו'. גם בבבלי בעירובין פ"ה מפורש שאין מקדרין בערי הלוים ובע"ע מפני שהן דבר תורה. לכן נ"ל מה שפירשתי כאן בקונט' הוא עיקר. ועמ"ש שם בעירובין בתוס' בד"ה לא בערי הלוים וכו' לתרץ דעת הרמב"ם שהשמיט דין זה דאין מקדרין בערי הלוים דכיון דאסמכו חכמים לתחום שבת אגז"ש מערי הלוים קסבר השתא דקיי"ל דמקדרין לתחום שבת כ"ש לערי הלוים. מיהו מדבריו בס' המצות סי' שכ"א ובחיבורו בה' שבת משמע דלא מערי הלוים יליף ע"ש וצ"ע:

הלכה ד

רועה הצאן אין כתיב כאן אלא רועה צאנו וכו'. כתב הי"מ ועוד מדכתיב רועי צאנו ולא כתוב רועה משמע דכלהו רועים כמשה ע"כ. בלי ספק שספר מוטעה נזדמן לו שגם בפני' כתוב שם רועי צאנו ולו ראה במקרא לא היה מפרש כן שהרי כתיב רועה צאנו. לכן פי' שבקונט' עיקר:

לאמר לדורות. כפי שפירשתי בקונט' כן פי' הי"מ. אך קשה שלא נמצא בשום מקום שיהא חיוב להזכיר השירה תמיד והשני קשה הימנו הא אמרי' בסמוך שאין אומרים שירה על נס שבח"ל לדורות. לכן נ"ל דמפרש לאמר לשון לאו אמור כדאית' בבבלי ספ"ב דפסחים ור"ל לאו אמור לדורות שלא יאמרו שירה על נס שבח"ל כדמסיק בסמוך לחד תירוצא ודבר נכון ומתקבל הוא:

התנדבו ראשי עם. כתב הי"מ ואיכא למידק כיון דקרא כתיב עם אמאי קאמר ראשי עם ותי' דחוק ע"ש. ול"נ דלק"מ דכתיב בתרי' בשירת דבורה לבי לחוקקי ישראל המתנדבים בעם ברכו ה'. הרי המברכים והם האומרים שירה הן היו ראשי העם שהן חוקקי ישראל:

הלכה ה

א"ל אותו ואת תורתו. כתב הי"מ ואין להקשות דבהדיא כתיב והדרת פני זקן דההוא כבוד והכא מורא וכיבוד לחוד ומורא לחוד כדתניא פ"ק דקידושין ע"כ. וקשה הא כתיב נמי מפני שיבה תקום וקימה בכלל מורא היא כדתניא פ"ק דקידושין ולמה לי ניליף מהכא וע"ק בפ"ק דקדושין דף ל"ב ע"ב בבבלי משמע מפורש דוהדרת נמי אקימה קאי כדאמרי' התם קימה שיש בה הידור נמצא דהאי קרא נמי ממורא אייריי וכ"מ בתוס' בבבלי ב"מ פ"ב דף ל"ג ע"א בד"ה אבדתו קודמת וכו' דאינו חייב בכיבוד רבו ע"ש. אבל עיקר קושייתו כבר הקשו תוס' במס' ב"ק דף מ"א ע"ב בד"ה לרבות ת"ח וא"ת מפני שיבה תקום למה לי תיפוק לי' מהכא וי"ל דהכא ברבו מובהק כדתנן מורא רבך כמורא שמים או ברבו מופלג דהוי כעין רבו ע"כ. מיהו הכא אין מקום לקושית תוס' דאיכא למימר דקרא אתי לרבויי לירא מהתורה עצמה לקום מפניה וכדומה לו:

הלכה ו

אלא אליהו זה יצחק. וקשה גם עליו קשה אין לית הוא עתיד להתווכח עמו שהרי כתוב סוף איוב ויאמר ה' אל אליפז התימני חרה אפי בך ובשני רעיך כי לא דברתם אלי נכונה כעבדי איוב. ולמה הוציא לעז על אותו הצדיק שלא דבר נכונה וצע"ג:

שנאמר ויברכהו ה'. כתב הי"מ אין כתוב כן ביצחק רק ויברך אלהים את יצחק בנו נקט הכי דרך קצרה כגון אל פתח אולם הבית בריש עירובין וכן ונתן הכסף וקם לו שאחזה

הגמרא לשון קצרה ע"כ. ותימא שהרי קרא מפורש הוא ביצחק דכתיב ויזרע יצחק בארץ ההיא וימצא בשנה ההיא מאה שערים ויברכהו ה'. ולא ידעתי איך נעלם מעיני הרב מקרא בתורה גם הרב בז"ר בילקוט איוב העתיק דברי הרב ולא הרגיש בתמיהתינו וצ"ע: הדרן עלך פרק כשם

פרק ו

הלכה א

מי שקינא וכו'. כתבו תוס' ה"ג בסדר המשנה משקינא לה ושמע מעוף הפורח והכי מסתבר ונראה דה"פ מאחר שקינא לה אפי' שמע קודם סתירה פריצות' שהרי עכשיו רגלי' לדבר וכו' ע"ש. ותימא שלא ראו סוגיין דמשמע מפורש דל"ג במתני' ונסתרה דא"כ במאי פליגי ר"י ורשב"ל. אך פירושם נמי לא סליק אליבא דר"י כי אם אליבא דרשב"ל וצ"ע. וכאשר פירשתי בסוגיין לר"י כן פירש הרמב"ם בפי' המשנה:

משישאו ויתנו בה מוזרות בלבנה. כתב הרמב"ם פ"ק מה"ס הלכה ח'. וכן אם שמע העם מרננין אחריה אתר הקינוי והסתירה עד ששמע מהנשים הטוות לאור הלבנה נושאות ונותנות בה שזינתה עם האיש שקינא לה עליו ה"ז אסור לקיימה ויוציא ויתן כתובה. וכתב הכ"מ בד"ה וכן וכו' ויש לתמוה על רבינו שלעיל כתב דבקינוי וסתירה תצא בלא כתובה וכאן שמלבד הקינוי והסתירה שמע שהעם מרנני' אחריה וכו' כתב שיוציא ויתן כתובה וי"ל דהכא בשלא היה הסתירה אלא בע"א וכפרש"י אפי' שמע מעוף הפורח ונסתרה יוציא ויתן כתובה וכו' רי"א עד שישאו ויתנו בה מוזרות בלבנה כלו משום סתירה שאין בה שני עדים אינה נאסרת עליו וכו' ע"כ. ודבריו תמוהים אס"ד דהרמב"ם מפרש למתני' כרש"י סתירה זו למה. גם מן התימא על הרב בכ"מ שלא ראה דברי הרמב"ם בפי' המשנה שחולק אפירש"י וכמ"ש בסמוך. וקושי' הכ"מ נ"ל ליישב הא דכתב הרמב"ם לעיל דבזמן הזה לאחר הקינוי והסתירה תצא שלא בכתובה הטעם כיון דמדאורייתא לא שותות והיא גרמה לה תצא שלא בכתובה אבל כאן מדאורייתא שותות אלא מדרבנן אינן שותות הם אמרו שלא להשקותה והם אמרו שלא תפסי' כתובתה וזה ברור לענ"ד וכ"נ מדברי הרמב"ם ספ"ק מה"ס ע"ש:

ואין בהן דשמע וידע ממאן שמע כעד מפי עד הוא. ממה שפירשתי בקונט' קשיא לי מאי ראיה מטומאה לסתירה הא בטומאה מהני לר' יהושע אפי' עד אחד כדתנן בסיפא ובסתירה מצריך ר"י שני עדים כדתנן בריש מכלתין. ואפשר לו' דקשיא ליה ליתני עד מפי עד במתני' בסיפא ומדלא תנן הכי ש"מ דלא מהני. אך גם ע"ז קשיא הא לעיל ברפ"ק

לא דייק הש"ס הכי וי"ל לרשב"ל פריך דקאמר דאפי' בלא נסתרה איירי מתני' ומכ"ש דמהני עד מפי עד בסתירה וצ"ע:

הלכה ב

פלוני אכל חלב וכו'. הנה הרמב"ם הביא דיני' אלו וכתב דין זה דחלב פ"ג מה' שגגות ודין נזיר בפ"ט מה' נזירות ודין כהנת בפי"ו מה' סנהדרין אבל בה' סוטה לא ביאר דין זה אם בא ע"א לאחר ששמע מעוף הפורח או מחמותו מה דינו לענין כתובה וצ"ע. ובמ"ל כתב פ"ג מה' שגגות דין זה דחלב נלמד מהירושלמי דפ' שני נזירין הביא רבינו פ"ט מה"נ ע"כ. לא ידעתי למה לו למילף מנזיר הלא גם בחלב נאמרו הדברים כאן. גם בפ' שני נזירין יש טעות בספר וכאשר הגהתי שם ע"ש:

ממה דר' מנא אמר פלוני כהנת זינתה. והאריך בזה וכו' כתב הרמב"ם בפ"א מהא"ב המקנא לאשתו ונסתרה ובא עד א' והעיד שנטמאת והיה בעלה כהן ובא עליה אח"כ ה"ז לוקה עליה משום זונה אע"פ שעיקר העדות בע"א כבר הוחזקה בו זונה ע"כ. והקשה הה"מ למה לא כתב שלוקה אלאו דטומא' גם ל"ל שבעלה כהן אפי' ישראל לוקה משום טומאה ודחק הרבה ע"ש ובפי"א מה"ג. ואני תמה שכל מפרשי הרמב"ם לא כתבו מקום מוצא דין זה. והדבר מבואר שהן הן דברי ר' מנא. לכך לא דקדק לכתוב לאו דטומאה אלא תפס לשון הירושלמי. וא"ת היא גופא קשיא למה לא אמר ר' מנא דינו בישראל ומשום טומאה י"ל דר' מנא סובר כר"י בן כיפר. דלית ליה לאו בסוטה שזינתה וכבר כתבתי לעיל דף ג' בתוס' בד"ה שמואל וכו' דר' יוחנן נמי ס"ל כר"י בן כיפר ואף שי"ל דר"י פליג ארב בהא דאע"ג דכתיב ביה טומאה בסוטה שזינתה אין דינה כעריות לפטור צרתה מ"מ טפי נראה כמ"ש שם דס"ל כר"י בן כיפר. ועי"ל דבאשת ישראל לא פסיקא ליה דאפשר שהיתה שוגגת או אנוסה גם אפשר שיתברר הדבר ששקר העד כגון שניסת לאחר וקינא לה מאיש זה ולא בדקו לה המים אבל באשת כהן אין הבירור הזה מועיל דאף שהיתה שוגגת או אנוסה זונה היא ואין המים בודקין לאנוסה כדאמרי' לעיל בפ' כשם. אלא שעדיין קשה באשת כהן אמאי אינו לוקה משום טומאה הא אפי' בנאנסה איכא משום טומאה כדאיתא בבבלי ביבמות דף נ"ו ע"ב. מיהו לפמ"ש הבעה"מ שם דרב עמרם פליג ארבה ולית ליה באשת כהן שנאנסה דאית ביה לאו דטומאה י"ל דר' מנא ס"ל כרב עמרם וע"ש ובתי' הרמב"ם הארכתי ע"ש:

הלכה ג

מתני' דר"י. וקשה הא כר"א נמי אתיא ועדות הראשונה היינו עידי קינוי דאף ר"א מודה דבעי שני' וי"ל אי בעדי קינוי איירי מיפרך הק"ו דשאני עידי טומאה דאיכא רגלים לדבר

שקינא לה ונסתרה משא"כ בעדי קינוי. אך קשה א"כ אף בעדי סתירה מיפרך הק"ו דבעידי טומאה איכא רגלים לדבר משא"כ בעדי סתירה וכן מקשים תוס' בבבלי פ"ק דף ג' ולא מתרצי' מידי ונ"ל דסובר הש"ס דלאחר שקינא לה בפני שנים אף הסתירה כיון דאונס מכחישו ה"ל כרגלים לדבר. ובהכי ניחא קושית תוס' הנ"ל:

הלכה ד

כל מקום שהכשירו וכו' והאשה מכחשת את האיש. כתב התי"ט בפרקין משנה ד' בד"ה אשה אומר' נטמאת וכו' והרמב"ם אינו סובר הירושלמי להל' אלא דדוקא תנן תרי פסולי דאי חד כשר וחד פסול וכו' הכשר נאמן ע"כ. ול"נ דאף הירושלמי לא סובר כן להלכה דהא מסקינן בסמוך היך עבידא שתי נשים ואשה אחת וכו' אבל אם היו מאה נשים וע"א בעד בעד אינון הרי דבעינן שתי נשים לכשר אחד ויותר מבואר לפי מאי דפירשתי בקונט' בסמוך בד"ה ה"ג הא עד בעד וכו'. שוב ראיתי שכ"כ הה"מ פי"ב מה"ג ע"ש. ומ"ש התי"ט עוד שם ותמהני דבחבורו פ"ק מה"ס השמיט בבא זו דאשה אומרת וכו' ע"כ. ולי תימא על תמיהתו הרי כתב שם הלכה י"ט היו כולן פסולין הלך אחר הרוב כיצד שתי נשים וכו' היו מחצה על מחצה ה"ז שותה והיינו אשה אומרת נטמאת וכו' וצ"ע:

אר"ח מ"ט אמרו וכו'. ופירשתי בקונט' דר"ח פליג אראב"א דסובר אפי' ברגלים לדבר אין מוציאין ממון ע"פ ע"א. וקצת קשה הא אפי' בדיני נפשות תנן בנזיר ובסנהדרין המכה את חברו ואמדוהו למיתה והיקל ממה שהיה לאחר מכאן הכביד ומת חייב רנ"א פטור מפני שרגלים לדבר ופי' הרמב"ם דאת"ק קאי ע"ש בתי"ט. א"כ למה לא נוציא ברגלים לדבר ממון הקל:

מתני' פליגי על רב וכו'. וקשה בלא רב ור"י תיקשי לי' דיוקא דרישא וסיפא אהדדי וי"ל דמוקי מתני' שלא בפסולי עדות וכדמסיק בסמוך בשם ר"ש:

לאחר כדי סתירה יש כאן סתירה ואין כאן טומאה. כפי שהגהתי בקונט' יש ראיה מכאן לדברי הרמב"ם בפ"ק מה"ס שכתב שם האשה שקנא לה בעלה ונסתרה אחר הקינוי עמו בעדים וכו' ואפי' היה עד טומאה זה אחד מעדי הסתירה וכו' ע"כ הרי דסובר שא"צ שיאמר העד שנטמאת בשעת סתירה וזה דלא כדמשמע מדברי רש"י בפרקין אני ראיתיה שנטמאת באותה סתירה שהיא ע"פ ב' עדים. מיהו כפי הגירסא שלפנינו יש ראיה לדברי רש"י. אך א"א לכוין הגירסא שלפנינו כי אם על צד הדוח' גדול ולפמ"ש ניחא נמי קושית הכ"מ בד"ה ומ"ש ואפי' היה עד טומאה זה אחד מעדי סתירה איני יודע מה מלמדנו רבי' מהיכא תיסק אדעתין שיגרע מפני שהוא א' מעדי סתירה ע"כ אבל כוונת הרמב"ם

ללמד כיון שע"א נאמן מפני שרגלים לדבר שנסתרה לאחר הקינוי סד"א כיון שעל ידו נתפרס' הדבר אינו נאמן קמ"ל דנאמן. ומן התימא על בעל מ"ל שלא עיין בירושלמי הזה וע"ש בפ"ק מה"ס הל' י"ד בד"ה והאשה וכו' שהאריך בזה:
הדרן עלך פרק מי שקינא

פרק ז

הלכה א

אלא שלא יאמר לה ע"י תורגמן. בספרי הגירסא הא מת"ל ואמר הכהן לאשה לימדה כהן סדר השבועה ופי' בז"ר שמלמד עמה מעיקרא הסדר על מה אומרת אמן ע"כ. ונראה הא דגרסי' בבבלי בר"פ פ' סוטה מנ"ל דכתיב ואמר הכהן לאשה בכל לשון שהוא אומר ת"ר משמיעין אותה בכל לשון שהיא שומעת על מה היא שותה ובמה היא שותה על מה היא נטמאה וכו' ע"ש סתמא דש"ס כר' יאשיה והך ברייתא כר' יונתן וזה הלימוד שמלמדה הכהן וזה ברור. והגירסא שבספרי משובשת וצ"ל הא מה ת"ל ואמר אל האשה וקשה על הא דאמרי' שלא יאמר לה ע"י תורגמן הא ודאי שמעי' מדכתיב ואמר הכהן לאשה וי"ל דסד"א דוקא הקללה אבל לא השבועה לכך איצטרך קרא לאשמועינן דאף השבועה יאמר הכהן בעצמו א"נ לאשה משמע אפי' ע"י תורגמן אבל אל האשה משמע שיאמר לה בעצמו:

אר"י דכפר חנין ע"י תורגמן. נראה דפליג אר' יונתן דאמר אל האשה משמע שלא ע"י תורגמן וכמ"ש בסמוך בתוס'. ונראה דלכך מייתי הכא הא דאר"י בשם ראב"ש לאשמועינן דפליג אר' יונתן והשתא ניחא דלא פריך מויאמר ה' לאשה דכתיב ברישא דלאשה ודאי משמע ע"י תורגמן והי"מ דחק הרבה ואין צורך:

הדיבור נפלה לה. עיי' בפירושי בקונט' עוד נ"ל לפרש שהיה בת קול מתפוצץ בעולם עתידה אשה שתלד שני גוים בבטן אחת ולא ידעו מבטן מי יצאו ומצינו כ' כיוצא בזה במדרש ורש"י מביאו בשמואל והיינו דקאמר הדיבור נפלה לה הכל אמרו שעליה נאמר הדיבור שיהיו בבטן שני גוים:

כמה כרכורי' וכו'. כתב הי"מ וקשה מה בצע לשמוע שיחה כזו שהיא דבר שקר ולא יכול לפני ה' וכ"ש שיתאוה לה וי"ל דה"נ שבח הוא לה שרצתה לכסות חטאה וכו' עי"ש ותי' דחוק ונ"ל שהצחוק היה לאמר דבר זה לאחרים שיהי' לה בן אבל היא בעצמה האמינה בה' ויאמר ה' למה זה צחקה שרה לאמר היפלא מה' דבר ובלי ספק שיקים דברו ותכחש שרה לאמר לאחרים לא צחקתי כי טעם הצחוק שלא לומר לאחרים היה כי יראה שמא

יגרום החטא כמדת הצדיקים ולא רצתה לגלות הדבר שיראה מחמת החטא וזה מדוקדק בלשון פסוק באר הטיב:

וק"ש דכתיב ודברת בם. בבבלי יליף מדכתיב שמע בכל לשון שאתה שומע ונראה משום דאמרי' בבבלי ביומא פ"ק ודברת בם בם אתה רשאי לדבר ולא בדברים אחרים:

ותפילה כדי שיהא יודע לתבוע צרכיו. כתבו תוס' בד"ה ק"ש ותפילה תימא אמאי שייר הלל וקדוש של שבת וברכת הפירות וברכת המצות וליכא למימר דלא נקט אלא דאורייתא דהא בפ' מי שמתו משמע דק"ש ותפלה דרבנן ע"כ. ול"נ מכאן ראיה לדעת הרמב"ם דקסבר תפלה דאורייתא לכ"ע. והא דאמרינן בכמה מקומות בש"ס תפלה דרבנן היינו נוסח י"ח ברכות ועיי' בכ"מ ריש הלכות תפלה. ומק"ש נמי ל"ק דכיון דפליגי תנאי אי קאי בשכבך ובקומך בדברי תורה או בק"ש. א"כ מתני' אתיא כמ"ד בק"ש איירי קרא ומ"ד התם בברכות ק"ש דרבנן סובר כמ"ד קרא בד"ת כתיב וכמפורש שם ע"ש ובתוס' דף ל"ב בד"ה ורבי וכו' ומה שתירצו תוס' ונראה דהני נאמרים בכל לשון אפי' אינו שומע הלכך לא דמי להני דמתני' דנאמרין דוקא בלשונם ע"כ. תימא מ"ש ברכת הפירות והמצות שיהיו נאמרין בכל לשון אפי' אינו שומע מברכת המזון דתנן במתני' שנאמר בלשונם דוקא הא חד טעמא איכא בשניהם כדי שידע למי מברך כדמפרש בסמוך וכן פירשו תוס' דברי הבבלי ע"ש בדף ל"ג בד"ה ברכת המזון וכו' וצ"ע והמ"א כתב בא"ח סי' נ' ומוטב להתפלל בלשון שמבין וכ"כ סי' ק"א משמע דבלה"ק יכול להתפלל אע"פ שאינו מבין וכ"כ בריש סי' קצ"ג ע"ש יקשה א"כ מאי תירצו תוס' דלא תני במתני' אלא הנך דדמיין להדדי הא פ' סוטה צריך שיאמר לה בלשון שהיא מבינה ואפי' לה"ק אם אינה מבינה לא יאמר לה וכמפורש בבבלי בפרקין בברייתא אומר לה בכל לשון שהיא שומעת א"כ לא דמיין להדדי וצ"ע. מיהו לפמ"ש בר"פ בתוס' בד"ה אלא וכו' דהך ברייתא פליג אסתמא דש"ס דבבלי ניחא די"ל דפליג נמי אמתני' והבן היטב. מיהו הרמב"ם פ"ג מה"ס כתב שאומר לה בלשון שהיא מכרת משמע שסובר דהך ברייתא לא פליג אמתני' ענייה ואמירה ככה וכה וכו'. בקונט' פירשתי כפום פשטא דברייתא דמקדים ענייה לאמירה דילפינן מלויי'. אך קשה ר"י דברייתא אדר"י דמתני' דא"כ למה לי ככה בחליצה הא כבר כתיב וענתה ואמרה לכן נ"ל דענייה ואמירה דלוי' מועלתה ואמרה דחליצה יליף ר"י דבחליצה כתיב ככה וכן הוא בבבלי בפרקין והא דאר"א בסמוך בנין אב שבכולן משה ידבר וכו' אדרבנן דמתני' קאי:

הלכה ב

הרי פ' ווידוי מעשר וכו'. וקשה דלמה שאני ווידוי מעשר דלא כתיב שם וענה אלא ואמרת וליכא למילף לא מלוי' ולא מחליצה וכן אמרו בבבלי דנין אמירה גרידתא מאמירה גרידתא דהיינו סוטה ואין דנין אמירה גרידתא מענייה ואמירה וי"ל דסובר או ענייה או אמירה לחוד ילפי' בגז"ש ועיין בבבלי דף ל"ג בתוס' בד"ה וענית ובמהרש"א שם:

שלא יהא לשון סורסי קל בעיניך. כתב הי"מ ואיכא למידק למאי נ"מ הא דלא יהא לשון סורסי קל וכו' ודחק בתירוצו ע"ש ולפמ"ש בקונט' לק"מ דאדלעיל קאי וכן משמע מלשון הש"ס דקאמר שלא יהא וכו' דמשמע דתירוצא הוא:

הלכה ג

אחרי דרך מבוא השמש מקום שהחמה זורחת. ברייתא זו שנוי' גם בבבלי בפרקין וסתם מתני' דידן כר"י אזלא וקשה לי מכאן אמ"ש תוס' בריש ברכות דף ב ע"ב בד"ה דלמא וכו' ועוד היכי מצי למימר דובא השמש היינו זריחה ה"ל למכתב בקרא וזרח השמש וטהר וכו'. והרשב"א בחידושיו שם הוסיף לומר דאין ביאה בכל מקום גבי שמש זריחה אלא שקיעה וכו' ע"ש. ותימא איך לא שמו עיניהם כל דברי ר"י וסתם מתני' כאן דמבוא השמש היינו זריחת השמש. וניחא נמי בהא מאי דמקשי' תוס' שם עוד דמיבעי' לי' התם האי ובא השמש ביאת אורו הוא ופשיט מברייתא סי' לדבר וכו' תפשוט ממתני' העריב שמשו אוכל בתרומה. והוסיף הרשב"א שם א"נ לידוק ממתני' דידן משעה שכהנים נכנסין לאכול בתרומה ע"ש. דלפמ"ש ליכא למפשט ממתני' דברכות כיון דסיפא ר"א כדתני עד האשמורה הראשונה דברי ר"א איכא למימר דרישא נמי ר"א ואיהו קאמר הכא מבוא השמש שקיעת החמה וכן מתני' דנגעים איכא למימר ר"א היא והש"ס דפריך התם והאי ובא השמש ממאי דביא' אורו הוא כו' לדידן פריך דקיי"ל כר"י מבוא השמש היינו זריחת השמש דלמא ובא השמש נמי זריחת השמש הוא ופשיט מברייתא דתני סימן לדבר צאת הכוכבים ואס"ד דאיכא תנא דפליג מתי סימנא קיהיב. כנ"ל ברור ליישב דעת רש"י שם והגון הוא ועוד הארכתי בזה ועיי' בחידושי:

מול הגלגל אין כאן גלגל. ולר"י צ"ל מול הגלגל רחוק מן הגלגל וכ"פ רש"י בחומ' אליבא דר"י ע"ש ובבבלי נפל טעות בספרים דתניא בדברי ר"י מול הגלגל סמוך לגלגל ותוס' כתבו בד"ה מול הגלגל סמוך לגלגל משמע מקום הרואה את הגלגל כדאמרי' ממול ערפו וכו' ולהכי אר"א והלא לא ראו את הגנגל ע"כ וקשה איך עלה בדעת ר"י לומר כן ושפי

קאמר ר"א ואפשר שהר גריזים והר עיבל הרים גבוהים הם ויכול לראות משם למרחוק עד הגלגל ודוחק:

על דעתי' דר"י ק"ך מול הלכו באותו יום. פירשתי בקונט' מהירדן עד הר גריזים ק"ך מול וכ"פ הי"מ. וקשה דבבבלי בפרקין דף ל"ו תניא בא וראה כמה נסים נעשו באותו היום עברו את הירדן ובאו להר גריזים ולהר עיבל יתר מששים מול ע"כ ותימא לומר דפליגי במציאות. ונ"ל דלא פליגי דאף הירושלמי סובר דאין מהירדן להר גריזים כי אם ששים מיל אלא דאיהו קחשיב גם החזרה דמקרא דיהושע משמע דלנו בלילה שלאחר שעברו הירדן בגלגל שהוא סמוך אצל הירדן דכתיב והעם עלו מן הירדן בעשור לחודש הראשון ויתנו בגלגל בקצה מזרח יריחו וכתיב וישאו י"ב אבנים כשאר דבר ה' וגו' ויעברו עמם אל המלין ויניחום שם. והיינו המלון שלנו בו הלילה כמפרש שם לעיל מיני'. וכתיב בתרי' ואת י"ב האבני' האלה אשר לקחו מן הירדן הקים יהושע בגלגל. ש"מ שחזרו מה"ג וה"ט בו ביום ולנו סמוך לירדן. והיינו ק"ך מיל. ועוד ראיה שחזרו לגלגל בו ביום שהרי בגלגל נמולו כמפורש בקרא וכתיב וישבו תחתם במתנה עד חיותם וכתיב בתרי' ויחנו ב"י בגלגל ויעשו את הפסח בי"ד ש"מ שבעשרה בניסן יום עברם הירדן נמולו שיש ג' ימים עד י"ד. ובבבלי לא קחשי' כי אם ההליכ'. והבן כי דבר נאה ומתקבל הוא:

והכתיב והיה בעברכם את הירדן וכו'. וקשה למה לא פריך מקרא דכתיב התם והיה ביום אשר תעברו את הירדן וכו' והקמות לך אבנים גדולות וגו' ואין לומר דאיכא לשנויי דהאי קרא לאו אהר עיבל קאי אבל בקרא בתרא כתיב והיה בעברכם את הירדן תקימו את האבנים האלה בהר עיבל א"כ קשיא מאי משני אבנים הקימו מיד וכו' הא כתיב בהר עיבל וע"כ לומר שבאו עד הר עיבל בו ביום וי"ל:

הלכה ד

כל שהיה בכלל וכו'. מכאן קשה למה שפירש"י בשבת דף ע' ע"א בד"ה ועל כולן וכו' משום דהוה כלל בלא תעשה ופרט בעשה ואין דנין בדבר שהיה בכלל וכו' ע"כ. וכאן דהוה כלל בעשה דארור אשר לא יקים וגו' עשה הוא ופרט הוא בלא תעשה. וגם התוס' כתבו שם לגבי דבר שיוצא מן הכלל לא מצינו בשום מקום דבעינן שיהיו שניהם שוין בעשה או בלא תעשה ע"ש. ומכאן למדנו כלל חדש כל שכללן הכתוב לא הוו שני כתובים וצ"ע:

כך הן חולקין בדגלים וקשה הא בדגלים כסדרן היו כל בני אם אחת בהדדי וי"ל שלא היו כסדר תולדתן:

הלכה ה

לא לשעה היה. כתב הי"מ לא היה אלא לשעה ואחר שהקריבו הקרבנות גנזו האבנים הואיל ונשתמש בהן קדושה ומשני עוד היא מעשה נסים שנתן הקב"ה בינה בלב כל אומה ולשעה קלה העתיקו משם ע"כ. וקשה הא מצינו מזבחות שעשה אברהם ויעקב ושאול הניחוהו ולא גנזו האבנים כדאמרינן וירפא את מזבח ה' ההרוס זה מזבחו של שאול וע"ק כיון שהיה צורך בכמידתו ודאי לא הרסו אותו ולא גנזוהו עד לאחר זמן כדי שיעתיקו ממנו התורה לכן מה שפירשתי בקונט' עיקר:

ניחא ושדת אותם בסיד וכו'. כתב הי"מ בשלמא אי הוו על אבני המלון שנשארו שם בקבע ניחא שיסודו אותן בסיד לכסות הכתיבה מפני קדושתה עד שיבואו האומות ויקלפוה אלא אי על אבני המזבח הוו כיון דלא הוה אלא לשעה דמיד באו א"ה והעתיקו' כדלעיל מ"ט לכיסוי הסיד ומשני דאין הסיד אלא לבנין ע"כ. ודבריו תמוהים חדא שלא נזכר בירושלמי דקלפו הסיד ועוד וכי באו האומות בו ביום ועוד מ"ט לכסות הכתיבה ועוד מאי משני בין כל אבן וכי איצטרך קרא להכי ממילא אין בנין אבנים אלא בסיד לכן נ"ל פירושי שבקונט' עיקר:

אין תימר אבני המלון לשעה היו ונגנזו. גם פה פי' הי"מ שנגנזו כדלעיל מפני קדושתן ע"ש שדחק מאוד בפירושו. ולפמ"ש בקונט' לק"מ אך קשה לי דהכא משמע שאבני מלון נגנזו כדרשינן מויניחו' שם כמ"ש בקונט' וכן דרשו במסכת יומא הא דכתיב בפ' אחרי מות בבגדי כה"ג דיוה"כ והניחם שם שטעונין גניזה ולעיל אמרינן למ"ד על אבני המלון ניחא שעמדו ימים רבים וי"ל דאתיא כמ"ד והניחם שם שלא ישתמש בהם ביוה"כ אחר י"ל דה"נ אתי ויניחו' שם שלא ישתמשו בם דבר חול:

עשרים וארבעה היו. לולא דמסתפינא אמינא שהני הנקובים בשמותם הן היו הי"ב הנוספים דכיון דכתיב כל נשיא בהם ידעינן שהנשיאים היו והן כבר הוזכרו בשמותם בפ' נשא ובהעלותך. והיינו דאמרינן בבבלי בפרקין א"ר יצחק דבר זה מסורת בידינו מאבותינו על שם מעשיהם נקראו וכו'. והטעם דכיון דכתיב כל נשיא בהם ידעינן שאין אלו שמותם:

ושמונה בתאנים ורמונים וכו'. קצת קשה מנ"ל להוסיף בתאנים ורמונים לר"ע דלמא לא היו אלא ד' כמו לר"י וי"ל כיון שהאשכול היה גדול כל כך שצריך ט"ז לשאת אותה מסתמא גם תאנים ורמונים היה משאם כבד:

הלכה ו

בכ"מ אינו קורא על פה וכו'. וקשה א"כ דמשום סידרו של יום התירו לדלג למה קורא ובעשור שבחומש הפקידים ע"פ ה"ל לקרות גם את פ' זו בס"ת ע"י דילוג וצ"ע וע"ק לפי מאי דקאמר שאין גוללין ס"ת ברבים ניחא טפי דלכך קרא ע"פ לפי שאין אדם א' קורא בצבור בשני ס"ת וכדפרישית במתני' וי"ל דלית ליה לירושלמי הך סברא:

כד דהיא חדא אירייא וכו'. עיי' מ"ש ביומא דף י"ט ע"ב בתוס' בד"ה כד וכו' ליישב מנהגינו ולתרץ קושית המג"א בא"ח סי' קמ"ז:

הלכה ז

תיפתר שסמך לו לכותל. כתב המג"א בא"ח סי' קמ"א ס"ק א' צריך לקרות מעומד. כב"ח סי' תר"ץ דאפילו בדיעבד לא יצא וכו' אבל ממ"ש הב"י בשם רש"י משמע דוקא לכתחילה אבל בדיעבד יצא וכ"מ מפ"ז דסוטה דאמרי' שהמלך קורא יושב ואי איתא דאפי' בדיעבד לא יצא משום כבודו של מלך לא שרי לכתחלה וכו' ע"כ. וקשה מאי ראיה מייתי ממלך שאני הכא דלא הוה אלא סמיכה וכדמשני הש"ס אצל ישיבה ממש אפי' לכתחלה אסור. ויש לומר דבבלי לא סבר הכי אלא דבעזרת נשים הוה קורא וכדמשני שם בפרקין אכה"ג ומלך ע"ש:

הלכה ח

ואינו צריך להבדיל וכו'. קושיא זו ופירוקה תימה לפום ריהטא. ולפי פירושי שבקונט' עדיין קשה על שלא הזכיר כלום הרמב"ם מברכת הבדלה זו. וע"ק מנין שיש הבדלה בשמיטה ופ' הקהל לא היתה בשנת היובל. מיהו הא איכא לתרוצי לפי סברת הירושלמי שהקריאה היתה ע"י שישראל יצאו משביעית לשמינית שלא לשכח המעשרות א"כ בשנת היובל היתה הקריאה בסופו. ונראה דס"ל שפ' הקהל קרא בליל מוצאי יו"ט כדתנן במתני' ואיכא נמי ברכו' הבדלה דיו"ט וה"ג א"ל כבר הבדיל מראש פי' כבר הבדיל קודם שקרא דהא היו צריכין לעשות הבימה שעמד עליה המלך וכ"ה בירושלמי במגילה דף ג' דלכך לא קרא פ' הקהל ביו"ט מפני התקיעה או מפני הבימה ועמ"ש שם בתוס' בד"ה מפני התקיעה. ואפשר דעל עושי בימה פריך שהיו צריכין להבדיל תחלה ומשני דאיירי לאחר שהבדיל והראשון נראה:

הדרן עלך פרק אילו נאמרין

פרק ח

הלכה א

נאמר כאן נגישה וכו'. וקשה הא תנן במתני' ודבר אל העם בלשון הקדש משמע דמודבר יליף שהוא בלה"ק. וי"ל דהתנ' לא בא אלא לפרש באיזה לשון דבר הכהן אבל עיקר הלימוד הוא מונגש. מיהו בבבלי יליף לה מודבר בגז"ש וכדפירשתי בקונט' בד"ה ומשני בנין דכתיב ודבר וכו'. אך קשה שפיר פריך הירו' מק"ש וי"ל דקסבר הבבלי דשאני הכא דמיותר ודבר כדאמרינן בסמוך לר"ע וצ"ל דאתי לגז"ש אבל ודברת בם איצטרך לכמה דברים וכדאמרי' בבבלי ביומא פ"ק כל השח דברים בטלים עובר בעשה דכתיב ודברת בם ולא דרשינן בגז"ש דאיכא למיפרך מה למשוח מלחמה שכן השוטר משמיע בכל לשון משא"כ בק"ש א"נ יליף דבור ואמיר' מדבור. ואמירה ולא ילפי' דבור מדבור ואמירה:

לא מסתברא דלא ופקדו שרי צבאות בראש העם ואח"כ נגש הכהן וכו'. הנה הרמב"ם פ"ז מה' מלכים לא כתב כן אלא תחלה דבר הכהן והשוטרים משמיעים ואח"כ פקדו שרי צבאות וכו'. ונראה שהיא סובר אין מקרא אמור על הסדר תירוצא הוא וה"ק הן המקרא הסדר דופקדו שרי צבאות היינו לאחר שכבר אמרו כל הדברים על הספר ואח"כ ופקדו ואח"כ אמרו כל הדברים שניים בקרבם ממש אל המלחמה. אך אף שמסתייעא דבריו קצת מ"מ עדיין קשה שאף בזה לא בחר שהרי לאחר שאמר הכהן שני פעמים כתב שפוקדין שרי צבאות ועוד דבסמוך בדברי ר"ח מפורש שאין המקרא אמור על הסדר וע"ש בלח"מ. וצ"ע:

א"ל מכיון דאת אמר שאין המקרא אמור על הסדר וכו'. עיי' בקונטרס פירושי. אך קשה לי א"כ מה היה אחר שכלו השוטרים לדבר וי"ל דמפרש לקרא הכי והיה ככלות השוטרים לדבר אל העם בספר אז ופקדו שרי צבאות בראש העם ואח"כ במלחמה חוזר הכהן והשוטרים לדבר כמו שעשו בספר. מיהו קשה לפ"ז א"צ לומר שאין המקרא אמור על הסדר ויש ליישב:

הלכה ב

ר"י בעי וכי למידין וכו'. קצת קשה וכי בא ללמוד מהם הלא לא בא אלא לומר שאף בשריפה יש מצוה כמו שמצינו בפרים הנשרפים י"ל כיון דאין מצותן בכך אסור לאבדן ביד. וקשה מאי ס"ד דר' בא שיש מצוה בשריפה יותר מבתלויה א"כ למה לי לתלות ישרפו מיד וי"ל דאיירי בתלויין שא"א להתברר:

הלכה ג

הה"ד וארון ברית ה' ומשה לא משו מקרב המחנה. כמו שפירשתי בקונט' כן פי' הי"מ. והוא דחוק ונ"ל דדייק מדלא כתיב וארון ברית ה' לא נסע לפני המחנה וכן מדייק בספרי אלא לא משו כתיב ש"מ שארון זה שהיה באהל מועד לא נסע לפני העם והא דכתיב וארון ברית ה' נוסע לפניהם דרך שלשת ימים זהו הארון שהשברי לוחות מונחים בתוכו. וראיתי שבהגהות י"מ הרגיש קצת בזה אבל לא ביאר דבריו. ועמ"ש בשקלים דף י"א ע"ב בתוס' בד"ה וארון וכו':

סכך שהיה בקירוי. כתב הי"מ שיפה הקשה ריי"א שלא היה זה חידוש לשעתו וכו' ע"ש. נעלם ממנו דברי תוס' פ' הדר שהקשו כן ע"ש. אך תוס' פירשו שהיה בקירוי של חול ואינו בבה"מ ואע"פ שאין נאסרין בכך בתשמיש המטה וכו' מ"מ כיון דאיכא תרתי לריעותא דישראל היו במלחמה בסוכות וגם הארון אינו במקדש היה רוצה להחמיר על עצמו ואי גרסי' שהיה שלא בקירוי עי' אלא בתוך היריעה ניחא טפי דלישנא דקירוי לא משמע שיהא חול ע"כ. ופי' שבקונט' נראה וכ"כ י"מ:

אין אתם מחזירין וכו'. כתב בהגהות י"מ מכאן נראה ראיה לדברי הרמב"ן שהשי' על סברת הרמב"ם בהה"מ שנשתנה מצות נשיאת הארון בכתף מהלוים לכהנים. וכתב שלעולם לא נשתני' ונשארת ללוים ולכהנים. מדמשתעי קרא בלוים כי הם ישאו את הארון לגנזו ואם יהא גולה לבבל לא יהא בידם להחזירו למקומו ש"מ שעל הלוים הוטל לשאת אותו אם היה אפשר בחזרה ע"כ. ואני תמה מדבריו אלו איך שכח שבכ"ד מקומות נקראו כהנים לוים וזו כאחת מהן. וגם כשצוה דוד לשאת את הארון בפעם שנית אמר בד"ה וישאו בני הלוים את ארון אלקים כאשר צוה משה וגו'. וזה ודאי יפורש לדברי הרמב"ם דעל הכהנים קאי שהרי הוא בעצמו מביא פסוק זה בדבריו במ"ע ל"ד ע"ש. וכבר פירשתי בקונט' דאם נאמר דקאי על הלוים ולא על הכהנים יש מכאן קצת ראיה לדברי הרמב"ם. והרמב"ן בהשגותיו בשרש ג' כתב שראיית הרמב"ם מהא דגרסי' פ"ק דחולין דף כ"ד יכול אף בשילה ובית העולמים כן ת"ל לעבוד עבודת עבודה ועבודת משא לא אמרתי שיפסלו הלוים בשנים אלא בזמן שעבודה בכתף וקשה שאין מכאן ראיה שהרי מצות עבודה בכתף נוהג לדורות כדמוכח מדוד א"כ מאי קאמר בזמן וכו' אלא ודאי דה"ק במדבר שהיתה המשא תדיר נפסלו הלוים אף בשאר העבודות בשנים כדי שלא יבואו לישא גם הארון אבל אין נפסלים לדורות בשנים לשאר העבודות אבל נפסלים בשנים למשא הארון בעת נוסעו ממקום למקום ע"כ. ואני תמה שאין לשון הש"ס סובל פירושו דקאמר סתמא בזמן שהעבודה בכתף. ועוד לא מצינו כיוצא בזה

שנאמר דבר בתורה משום גזרה ונ"ל שזו היא ראיית הרמב"ם דה"פ ת"ל לעבוד וכו' בזמן שהעבודה בכתף בלוים אז נפסלו בשנים אבל בשילה וכי' שאין עבודת משא בלוים אלא בכהנים וכמ"ש הרמב"ם בסי' ל"ד אין הלוים נפסלים בשנים ומה שמקשה הרמב"ן עוד ולמה לא תהיה מצות שלא יעבוד עוד על הכהנים לדורות כמו שהיה על הלוים במדבר ע"ש נ"ל דסובר כיון שגם במדבר היה לכהנים משא בכתף וכ"כ סי' ל"ד וז"ל ואע"פ שזה היה ציווי ללוים בעת ההיא אמנם היה זה למספר מיעוט הכהנים החייבין במצוה ע"כ ומצאתי ראיה מבוררת מהא דגרסי' בירושלמי פ' המצניע ופקודת אלעזר בן אהרן הכהן שמן למאור וקטורת הסמים ומנחת התמיד ושמן המשחה א' בימינו וא' בשמאלו וא' ע"ג כתפו וא' בחיקו. הרי דגם במדבר היה לכהנים משא בכתף ואפ"ה לא נפסלו בשנים כדתניא בחולין שם דכתיב אשר ללוים ולא לכהנים. א"כ ה"ה לדורות לא נפסלו הכהנים בשנים והדברים ברורים. וניחא לן בהא הא דמקשי' איך טעה דוד לשאת הארון בעגלה הרי ראה בדי הארון אשר צוה ה' לעשות לשאת אותו בו כמפורש בקרא. אלא ודאי דדריש קרא לעבוד עבודת עבודה ועבודת משא בזמן שהעבודה בכתף אבל לדורות אין עבודה בכתף ואחיתופל השיב לו מדכתיב ולבני קהת לא נתן כי עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו וקשיא למה לי' למימר כי עבודת הקדש עליהם הלא די באמרו בכתף ישאו לכך לא יותן להם עגלות אלא ללמד לדורות כל מי שישא דברים מקודשים בכתף ישאם:

אם לסוך. פי' הי"מ לשרות ודלא כר"י דסובר שהביא את העקרים ושרו אותם במים הוסיף עליהן השמן וקלט הריח וקנחן ע"כ. ול"נ שא"צ לדחוק לחלוק עלינו את השוין. ועוד דסתם ר' יהודה בר פלוגתיה דר"מ הוא ר"י בר' אילעי ואיך נאמר דפליג דידיה אדידיה אלא ודאי פירושי שבקונט' עיקר:

אין מושחין כהנים מלכים. הנה הי"מ האריך כאן ותמה שלפי דברי הרמב"ן עברי על לא יסיר שבט מיהודה וכו' ע"ש ואני תמה שלא ראה שגם הרמב"ם כתב כן בפ"ק מה' מלכים ואין ממנין אותן בירושלים לעולם אלא מלך מזרע דוד ורוב דבריו מתבארים שם בדברי הרמב"ם והמפרשים ע"ש:

לשילוט וא"ת איך היה אפשר להניח בב' טפחים ריוח ס"ת שעביה שני טפחים וי"ל כבר תירצו בבבלי בב"ב פ"ק שכרכו ביה פורתא וכרכוהו מלמעלה:

חצי טפח מכאן וכו' לשילוט. כתב הי"מ ולא נתפרש כאן ריוח זה למה אבל בבבלי בב"ב מפרש שבו עמודים עומדים ע"כ. ול"נ ליטלם מתוך הארון כשיצטרך לתקן הארון אלו היו מונחין בדוחק היו צריכין להפך הארון כדי ליטלם מתוכו. והשתא יתפרש לשילוט דר"י כמו דר' מאיר:

שלש תיבות עשאן וכו'. בבבלי ביומא דף ע"ב גרסי' אר"י ג' ארונות עשה בצלאל אמצעי' של עץ ט' פנימי של זהב וכו' הא כמ"ד יש בעביו טפח וכו' פירש"י כאשר יש בעובי שולי העץ וכו' ולא ידענא היכי איפלגו בה. ולפי פי' ר"ח שכתבו תוספות ישנים שם ע"ש קשה דאתיא דלא כר"מ ודלא כר"י דלעיל דלכ"ע לא הוי עובי כותל הארון יותר מחצי טפח ולפירש"י קשה קושית תוס' דבכמה מקומות בש"ס מפורש דארון גובהו תשעה וע"ק הא לפי פי' לא היה בעובי שולי העץ טפח כי אם בצירוף שולי עובי הפנימי ולמה נאמר שהיה בעובי שולי החיצון לבדו טפח. ונראה כפי' ר"ח והך סוגי' אתיא כר"מ וס"ל שברחבו לא היה אלא טפח לשילוט ועובי הכתלים היה כל אחד טפח ואע"ג שלא היה בארכו עובי הכתלים רק חצי טפח קחשיב גבהו החיצון ברחבו. והא דקאמר כמ"ד אין בעביו טפח וכו' היינו כר"י דלשיטתו לא נשתיירו שני טפחים לכותלים לא באורך ולא ברוחב אך קשה כיון דתרווייהו קחשבו גובה הארון תשעה טפחים ש"מ דסברו באמה בת ששה טפחים הוה הארון וזה הוא כשיטת ר"מ ודלא כר"י וי"ל הא דקאמר כמ"ד יש בעביו טפח היינו כמ"ד שעובי הכותל היה טפח וטפח לשילוט ומ"ד אין בעביו טפח היינו כתנא דברייתא דאמר שני טפחים היו לשילוט ועובי הכותל היה חצי טפח וצ"ע:

מזה ומזה הם כתובים. פירשתי בקונט' בלישנא בתרא דפליג אמ"ד דמ"ם וסמ"ך בנס היו עומדים. והי"מ כתב דא"נ דהא אמרינן מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדין ליכא מאן דפליג עליו ע"ש. ול"נ דמאן דמפרש כתב ליבונאה שבו היו כתיב התורה והלוחות היינו שהכתב נעשה מן הלבן שממלאין החלק דיו והכתב נעשית מאליו מנייר חלק וכמ"ש תוס' פ"ב דסנהדרין ע"ש ע"כ לומר דפליג אמ"ד מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדים שהרי היו יכולין לעמוד כיון שהפנימי הוא שנחצב מהן ולא הצדדים:

ונתת את הכפורת על הארון מלמעלה. וא"ת הא כתיב נמי קודם מעשה הכפורת ונתת אל הארון את העדות אשר אתן אליך וי"ל דהאי בלוחות איירי ואל הארון תתן את העדות איירי בס"ת דאל"כ תרתי למה לי. ורש"י בחומש פי' דקרא קמא איירי בס"ת ובתרא בלוחות ע"ש. והוא תמוה וגם הרא"ם תמה עליו ע"ש. אך קשה מאי משני לר"י אין מוקדם ומאוחר בתורה אכתי תיקשי תרתי למה לי וצ"ע:

הלכה ד

בית שאין בו ד' על ד' פטור וכו'. כתבו תוס' במסכת סוכה דף ג' ע"א בד"ה בית וכו' ועוד ה"ל למימר לענין פתח בית אביה של נערה המאורסה ע"כ. ונראה כיון דלא נאמר פתח בית אב אלא למצוה כדתנן בכתובות פ"ד לא קחשיב ליה דאין הפסד אם מעבירים

אותם לפני בית כזה ועוד כיון שאביה דר בו מיקרי שפיר פתח בית אביה ועוד דעיקר הטעם ראו גידולי' שגידלתם אף בבית זה מתקיים שפיר:

אר"י זאת אומרת המחזיר גרושתו לא היה חוזר. ותימא מאי זאת אומרת דקאר"י הא מפורש תנן הכי בסיפא דמתני' ואם נאמר דכוונתו דמחזיר גרושתו שאינו חוזר ילפינן מבית כי היכא דנפל בית ובנאו אינו חוזר ה"ה מחזיר גרושתו קשה הא מחזיר גרושתו דאינו חוזר כ"ע מודים ובנפל בית ובנאו פליגי בה ר"י וחכמים כדתנן בסיפא וע"ק דלקמן מסיק הש"ס דמחזיר גרושתו דאינו חוזר ילפינן מדכתיב חדשה. ואפשר לומר דה"ק לרבנן חדשה למה לי הא מהכא שמעינן ודוחק. ונ"ל דה"ג זאת אומרת המחזיר ביתו לא היה חוזר. וה"פ לרבנן איצטרך אשר בנה פרט למוכר ביתו וחזר ולקחו שאינו חוזר ועיי' במ"ל פ"ז מה' מלכים ועיי' בלח"מ שם שתמה למה לא הזכיר הרמב"ם נפל ביתו ובנאו. ולא ידעתי למה לא קשיא ליה אמתני' דפליגי ר"י וחכמים בבונה בית על מכונו אלא ודאי כיון דכתיב סתמא הבונה בית חוזר ממילא שמעי' דאף הבונה בית על מכונו חוזר א"כ ה"ה לנפל ובנאו שחוזר:

את שמצוה לחנכו יצא זה שאין מצוה לחנכו. מהכא שמעינן שהסעודות שעושין בזמן הזה בח"ל לחנוכת בית חדש לאו סעודת מצוה הן והנודר שלא לאכול מסעודה שאינו מצוה אסור לאכול שם מיהו בבבלי בפרקין דורש מלא חנכו למעוטי גזלן וכ"ה בספרי משמע דסובר אפילו הבונה בית בח"ל חוזר. אך ראיתי ברמב"ם פ"ז מה' מלכים שכתב דגזלן וגם הבונה בית בח"ל אינו חוזר ש"מ דסובר דתרתי שמעי' מיני'. ואפשר דסובר דבונה בית בח"ל ממעטי' מדבעינן דומיא דכרם דבח"ל לא שייך בו חילול וצ"ע:

הלכה ה

ומקדשין בו את הכלה. מכאן נראה ראיה לדעת ר"ן גאון שברכת נישואין טעונה כוס ודלא כרמב"ם פ"י מה"א שכתב אם היה שם יין מביאין כוס של יין ומברך עליו תחלה ע"כ. משמע דסובר דאין חיוב בכוס של יין. מיהו י"ל דאף הרמב"ם סובר דטעונה כוס אלא דבא לומ' דאם אין שם יין לא יביא כוס של שכר אלא או יין או יברך ברכת נישואין בלא כוס וכ"נ משמעות לשונו. והיינו דלא כר"ן גאון שכתב שאם אין שם יין יברך על כוס של שכר. דמהכא לא משמע כן אנא דוקא ביין מקדשין ולא בשל שאר משקין דאל"כ מאי קמ"ל דמקדשין את האשה ביין קוסס. ואפשר לומר דקמ"ל אפי' יש שם יין טוב אין צריך למיהדר אבתרי' אם נמצא שם יין קוסס וצ"ע:

ומנחמין בו את האבל. מכאן משמע דניחום האבלים דוקא ביין. וכן הדין כדאמרינן לא נברא יין אלא לנחם אבלים אך לא ראיתי דבר זה מבואר בפוסקים:

לית לך אלא שהוא אסור ע"ג המזבח. הרמב"ם פ"ו מה' איסורי מזבח השמיט דין זה דיין קוסס אסור ע"ג המזבח. וראיתי בלח"מ שם שכתב וקשה למה לא הזכיר מ"ש בפ' המוכר פירות יין כושי בורק של ליסיטון מרתף של צימוקים לא יביא ואם הביא כשר ולא הזכיר מכל אלו אלא הליסטון לחוד ושתק מכל השאר גם שם קוסס מזוג מגולה ושל שמרים ושריחו רע לא יביא ואם הביא פסול ילא הזכיר מכל אלו אלא מגולה ע"כ. ונ"ל דסובר הרמב"ם דברייתא קמייתא אתיא כר' דאמר במנחות פ' כל קרבנות דיין ישן לא יביא ואם הביא כשר ומסיק רבא דטעמו דלא הוה יין חשוב אלא אדום דכתיב אל תרא יין כי יתאדם. לפיכך פוסל גם הכושי והלבן שהוא בורק כמו שפי' הרשב"ם ולית הלכתא כר' אלא כחכמים דמכשירי' יין ישן. ושל מרתף אינו אלא ספק כמ"ש הרשב"ם. והליסטון והצמוקין מפורשים בדברי הרמב"ם. והא דלא הזכיר קוסס ומזוג ושל שמרי' ושריחו רע. שכל אלו נכללו במ"ש הלכה י' הרי הוא אומר זבח ונסכים מה זבח שלא נשתנה אף נסכים שלא נשחנו. וכל אלו כבר נשתנו והדברים ברורים:

אלא כן אנן קיימין בשהרכיב תאנה שחורה וכו'. בבבלי פריך ה"ד אלימא ילדה בילדה תיפוק לי' דבעי מיהדר משום ילדה ראשונה אלא ילדה בזקנה והאמר ר"א ילדה שסיבכה בזקינה אין בה דין ערלה אר"י לעולם ילדה בילדה וכגון דנטע להך קמייתא לסייג ולקורות וכו' ע"כ. וקשה מאי פריך תיפוק לי' דבעי מיהדר משום ילדה ראשונה הא י"ל דאייר דבלאו הבריכה אין שם חמשה אילנות וכדתנן פ"ז דכלאים המבריך ג' גפנים בארץ וכו' וצ"ע. ותוס' כתבו במנחות דף ס"ע ע"ב בד"ה דאמר ר"א וכו' אבל בסוטה קשיא למה נקט ילדה דהא אפי' זקנה נמי בטלה וכו' משום דלא הוה ידענא לענין מה בטל אם לא היה מפרש בהדיא לענין ערלה אבל השתא דנקט ילדה מוכח' מלתא דלענין ערלה קאמר ע"כ. וקשה הא מפורש קאמר הש"ס בסוטה ואין בה דין ערלה ודוחק לומר דסתמא דש"ס הוא דקאמר הכי ועיי' בר"ש פ"ק דערלה:

הלכה ו

מנין רובה שנשא אלמנה וכו'. מדלא הזכיר אלמון שנשא אלמנה משמע דאינו חוזר מיהו מדמוקי מיעוטא דחדשה אמחזיר גרושתו משמע דאף אלמון שנשא אלמנה חוזר וצ"ע בפ"ק דכתובות:

ת"ל חדשה וכו'. בספרי פ' שופטים ולא לקחה באשה הראויה לו פרט למחזיר גרושתו ואלמנה לכה"ג וכו'. ונראה דט"ס הוא וצ"ל חדשה פרט למחזיר גרושתו ולא לקחה באשה הראויה לו פרט לאלמנה לכה"ג וכו':

אר"י זאת אומרת הנושא את האיילונית וכו'. נראה ביש לו אשה ובנים איירי נמי ר' יוסי דאל"כ איסורא נמי איכא כדתנן פ"ו דיבמות כהן הדיוט לא ישא את האיילונית. וה"ה ישראל דאסור וכ"ה שם בגמרא מלתא בטעמא ע"ש. ואפשר לומר דדוקא באין לו בנים איירי אבל ביש לו בנים מותר והא דקאמר הואיל ואין מצוה. לישב עמה לאו דוקא אלא דאיסורא נמי איכא. וכ"נ דעת הרמב"ם שהשמיט דין זה דאיילונית ותמהו עליו הלח"מ והמ"ל ע"ש ולפמ"ש ניחא כיון שכתב חלוצה לכהן הדיוט שאינו חוזר אע"ג דאין איסורא אלא מדרבנן ממילא שמעינן דה"ה איילונית. ודחק לפרש כן משום דקשיא לי' מאי זאת אומרת דקאמר ר"י דלמא דוקא אלמנה לכה"ג דאיכא איסורא בנשואי' משא"כ באיילונית אם יש לו אשה ובנים אלא ודאי דאיירי באין לו אשה ובנים דאף באיילונית איכא איסורא. וא"ל דר"י יליף לה ממחזיר גרושתו דאינו חוזר אע"ג דליכא איסורא בנישואיה דלא דמיא לגרושה דאינה חדשה לו:

אפי' שומרת יבם לחמשה אחים. וא"ת כיון דמצוה בגדול לייבם א"כ לא יחזור אלא הגדול כדאמרי' באיילונית הואיל ואין מצוה לישב עמה אינו חוזר וי"ל דל"ד דבשומרת יבם אם הגדול אומר לא בעינא לה המצוה חל על כולן וכן אם קדם הקטן זכה אבל באיילונית לעולם אין בה מצוה בנשואיה:

ודכוותא אפי' בית א' וכו'. כתב בעל פ"ח בס' מי' חיי' מדברי לח"מ נראה שפירש הירושלמי שהבית הם שותפין בו החמש אחין וקשה א"כ אמאי נקט אחין לימא סתם שותפין ותו מאי משני אין כל א' וכו' אמאי אין א' מהן ראוי לישב בו אמנם לאחר המחילה לא הבחין דרך הירושלמי וזה פירושו דס"ד דמקשה כשם שבשומרת יבם מסתמא גדול האחים כונסה ואעפ"כ חוזרין כולן ה"ה אם היה בית לאחד מאחין ולא חנכה שחוזרין כולן ומשני דל"ד דבשומרת יבם כל א' ראוי ליבם משא"כ כשיש לו בית לאחד מן האחין שאין כל א' ראוי לישב בו וזה ברור ע"כ. ואין דבריו מחוורין דאיך יעלה על דעת אדם שיחזרו כל האחין בשביל אחד מהן שיש לו בית לחנכו הא בקרא כתיב ומי האיש אשר בנה וכו' משמע מפורש דהוא לבדו חוזר ועוד דה"ל לשנויי שאין להאחין שום חלק בבית משא"כ ביבמה שראוי ליבם שאם קדם הקטן זכה כדתנן פ"ב דיבמות. ואם כוונתו שמת אותו האח שהיה לו בית לחנכו וכדפירשתי בקונט' א"כ שפיר שמעי' מיני' דשותפין אינן חוזרין וכמ"ש הלח"מ כ"נ ודברי פ"ח צ"ע:

קדש אשה מעכשיו וכו'. כתב הכ"מ פ"ז מה"מ אבל אם לא אמר מעכשיו וכו' ול"ד למת אחיו במלחמה שחוזר דהתם לא עשה מעשה לפטור עצמו מן המלחמה ע"כ. ולפמ"ש בקונט' אין צריכין לטעמו:

הלכה ט

מ"ד מוסי' אני וכו' א' הראשונים וא' האחרונים אמרן הוא אמרן רבו. וקשה א"כ מאי ויספו הא כבר כתיב ודברו השוטרים וי"ל דהראשונים והאחרונים היינו מה שאמר הכהן בספר ומה שאמר במערכי המלחמה ודוחק. מיהו גם לפי הגהתי בקונט' קשיא הא כתיב ודברו השוטרים אל העם מי האיש וכו' ש"מ שגם הראשונים אמרו השוטרים וי"ל הראשונים היינו שמע ישראל וגו' אמר הכהן לבד מי האיש הירא וגו' אמרו השוטרים לבד והאמצעיי' מי האיש אשר בנה אמרו שניהם ועיי' בבבלי דף מ"ג ע"א:

ברם כמ"ד שהוא מתייירא וכו' עוד הוא צריך להביא ראיה. וקשה א"כ מאי לפיכך תלתה לו וכו' הא צריך להביא ראיה וי"ל המתייירא מעבירות שבידו מקדים לעשות אחד מאלו שלא יוודע חטאם לכל אדם ובספרי גרסי' שעדיו עמו שמע קול הגפת תריסי' ונבעת וכו' ע"ש הרי מפורש דאתיא כר"ע:

הלכה י

מלחמת רשות כגון אנן דאזלין עליהון וכו'. כתב הרב בעל כנסת הגדולה בחלק א"ח בחידושיו על הרמב"ם פ"ה מה' מלכים מדכתב הרמב"ם ואיזו מלחמת מצוה מלחמת ז' עממי' ועזרת ישראל מיד צר שבא עליהם ש"מ דסובר כר"י ומפני כך דחק הרבה בפירוש הש"ס בבבלי ע"ש ודבריו תמוהים מי איכא למ"ד דעזרת ישראל מיד צר שבא עליהם לאו מצוה היא דהא אפי' ביחיד הנרדף איכא עשה ול"ת להצילו כדכתב לא תעמוד על דם רעך וכתיב והשבותו לו זו אבדת נפש וכן מבואר בסוגיין. והא דאמר בבבלי למעוטי עכו"ם דלא ליתי עלייהו. אין הפירוש כמו שהבין הרב בכנה"ג דהיינו להצילם מיד צר שבא עליהם אלא הפי' שעושה מלחמה עם שכניו שיש לחוש שברוב הימים יעשו עמהם מלחמה לכך עושה מלחמה עכשיו עמהם למעטם שלא יהיה בהם כח לבא על ישראל וזה מבואר מאוד בלשון הש"ס בבלי והדברים ברורים באין גימגום:

הדרן עלך פרק משוח מלחמה

פרק ט

הלכה א

עגלה ערופה. כי ימצא אין מציאה בכל מקום אלא בעדים. לא מצאתי בבבלי וגם בדברי הרמב"ם דבעינן שני עדים. ולפום ריהטא היה נראה לומר דלא מהני עדים. כיון דמדידה ע"י זקנים מצוה אע"ג דידעינן ודאי שזו היא עיר קרובה ואם אין שם ההרוג מהיכן מודדין. מיהו משום הא ל"ק דהעדים מעידין גם על המקום שהיה מונח שם ההרוג.

ועמש"ל בתוס' בד"ה תני כיצד וכו' אך נראה דהרמב"ם סובר דליתא להך כללא אין מציאה אלא בעדים דתנן פ"ו דמכלתין ק"ו לעדות הראשונה מעתה שסגי בעד אחד וכו' ת"ל כי מצא בה ערות דבר ולהלן אומר ע"פ שנים עדים יקום דבר מה להלן שנים וכו'. הרי דמגז"ש יליף שנים אבל לא מכי מצי. וי"ל דהתם איצטרך גז"ש דלא נילף ק"ו לאפקועי כי מצא ממשמעותי' אבל השתא דגלי לן קרא התם שהוא בשני עדים ילפינן שאר מקומות בבנין אב וצ"ע:

באותן שאמרו וכו' אבל באותן שאמרו אין אנו מכירין אותן היו עורפין. בבבלי בפרקין דף מ"ז ע"ב גרסי' ע"א מהימן מנ"ל דת"ר ולא נודע מי הכהו הא נודע מי הכהו אפי' אחד בסוף העולם לא היו עורפין רע"א מנין לסנהדרין שראו א' שהרג את הנפש ואין מכירין אותו שלא היו עורפין ת"ל ועינינו לא ראו והרי ראו. משמע דבהא פליגי דלת"ק בעינן שיהא נודע לאחד מי הכהו ומכיר אותו הוא דלא היו עורפין אבל אם אינו מכירו עורפין ור"ע קאמר דבראיי' לחוד סגי אפי' אינו מכירו. ואם כן הוא קשה שלא ביאר הרמב"ם דין זה רק בפ"ט מה' רוצח כתב סתמא אם ראה ההורג אפי' עבד או שפחה לא היו עורפין. ואפשר לומר שהוא מפרש דת"ק סובר דכל שראה אחד ההורג לא היו עורפין ור"ע פליג דדוקא בב"ד הוא דאם ראו אותו אפי' אינן מכירין אותו לא היו עורפין שהן אומרים ועינינו לא ראו אבל איניש אחרינא אפי' ראה אותו אם אינו מכירו היו עורפין ופסק הרמב"ם כת"ק. ומסתייעא פי' זה במקצת מסוגיין כמ"ש בקונט'. אך הדבר דחוק למילף מלא נודע מי הכהו שאם ראה אותו אפי' אינו מכירו שלא היו עורפין וצ"ע:

כשם שהן חלוקין כאן וכו'. מלשון זה משמע דפליגי ולפום ריהטא היה נראה לומר דלא פליגי אלא מ"ד יעמדו שנים וכו' איירי שראו ביום ולא כיוונו ראייתן בתורת עדות ומ"ד יעמדו כולן וכו' איירי בשכוונו ראייתן בתורת עדות דה"ל עדים ואין עד נעשה דיין. ועיי' בש"ך בח"מ סי' ז' ס"ק ד':

תני כיצד וכו'. וז"ל התוספתא פ"ט כיצד עושין לו שלוחי ב"ד יוצאין ונוטלין סימני' וחופרין וקוברין אותו ומציינין את מקומו עד שיבואו ב"ד שבלשכת הגזית וימדו ע"כ. מכאן משמע מפורש שהיו קוברין את החלל קודם המדידה. וכן נראה מדתנן נמצא ראשו כמקום אחד וכו' ומוקי לה בבבלי דאיירי לענין קבורה דמת מצוה קונה מקומו ואח"כ תנן מאין היו מודדין וכו' ש"מ דמתחלה היו קוברין. ואף דבירושלמי שנויות בהיפך. מ"מ מדקאמר בבבלי דף מ"ה ע"ב נמצא ראשו במקום וכו' במאי קא מיפלגי אילימא לענין מדידה הא מדקתני סיפא מאין היו מודדין מכלל דרישא לאו במדידה עסקינן וכו'. ש"מ דקבורה תנן קודם. וקשיא לי אמ"ש הרמב"ם פ"ט מה' רוצח הלכה ב' אחר שמודדין

ונודעה העיר הקרובה קוברין את ההרוג במקומו ע"כ. והתוספתא שהזכרנו ומשמעות המתני' אינן כדבריו אלא שקוברין קודם המדידה וצ"ע:

ומציינין על קברו. עיין בפירושי בקונט'. מיהו לפי מאי דגרסי' בבבלי במ"ק פ"ק ומציינין על הספיקות אבל לא על הוודאות. נראה שציון זה לא היה רק בשביל המדידה וכן משמע לשון התוספתא ומציינין על קברו כדי שיצאו ב"ד מלשכת הגזית וימודו. מיהו הא דגרסי' בבבלי מ"ק דף ה' ע"א אר"ש בן פזי רמז לציון קברות מן התרה מנין ת"ל וראה עצם וגו' א"ל רבינא לר"א הא מקמי דליתי יחזקאל מאן אמרה וכו' ע"ש וכתבו תוס' בד"ה רמז לציון דהאי קרא לא כתיב אלא לעתיד אבל לא בזמן הזה ומיהו משני דאיכא למילף מהתם ע"כ. הרי מפורש דמיחזקאל ילפינן והתם ודאי הוה. והרמב"ם כ' פ"ח מהט"מ הל"ט כל המוצא קבר או מת או דבר שמטמא באהל המת חייב לציין וכו' ואין מציינין על הוודאות וכו' אלא על הספיקות ע"כ ודברים אלו נראין כסותרין זה את זה וצ"ע וי"ל:

היה חורש בינתיים וכו' ביניהן טהור סביבותיהן טמא. מכאן משמע כפירש"י במ"ק פ"ק דגרסי' חורש. אבל לגי' הרמב"ם ותוס' דגרסי' יש חרש ביניהם וכ' הכ"מ פ"ח מהט"מ דרבי' מפרש דביש חרש ביניהם מוכיח שאינו ציון קבר אלא בנין הוא שכן דרך לשום חרשים בבנין. ע"כ. משמע מדבריו דאף תחת וסביבות האבנים טהור שאף הסי' שע"ג אבנים מהבנין הוא. וכאן מבואר שהן כיחידות ותחתיהן וסביבותיהן טמא וצ"ע:

אין תימר נראין דברי ר"י וכו'. עיין בפירושי בקונט'. ותימא ור יהודא דדריש וסמכו שנים למה קאמר דסגי בעגלה ערופה בחמשה ליבעי שבעה. מיהו בבבלי משני דלר"י איצטרך ויצאו הן ולא שלוחיהן וא"ת א"כ וסמכו נמי נדרוש דאתי למעט שלוחיהן וי"ל כבר כתיב בסמיכה וסמך ידו ולא יד שלוחו ואייתר וסמכו לרבות שנים אבל בירושלמי נראה דלית ליה הך דרשא וצ"ע:

תני ראב"י אומר זקניך זה ב"ד הגדול וכו'. בבבלי דמסיק דראב"י סובר דבעינן כולה סנהדרין. ונ"ל דהיינו טעמא דהרמב"ם שפסק כר' יהודה דבעינן חמשה בעגלה ערופה. אע"ג דסתם משנה דלא כוותי' וכבר האריך הרב בתי"ט בפרקין ע"ש ונראה דקסבר דמשנת ראב"י קב ונקי אפי' בברייתא אך כיון דר"ש ור"י פליגי עליה לא פסק כוותיה דה"ל רבי' אבל דבעינן חמשה ה"ל ר"י וראב"י רבים נגד ר"ש ופסק כר"י ועיין בספר הליכות עולם ובכללי הגמרא שם דמשנת ראב"י קב ונקי נגד יחיד ולא נגד רבים והרב בתי"ט כתב לתרץ פסק הרמב"ם מדגרסי' בסוגיין א"ר נראין דברי ר"ש בסמיכה ודברי

ר"י בעריפה ע"כ. ודברי תימא הם שהרי מסיק דלא קאמר נראין דברי ר"י בע"ע אלא במאי דלא דריש ויצאו אבל דליהוי הלכתא כוותי' לא קאמר:

הלכה ב

נמצא סמוך לספר וכו' או לעיר שאין בה ב"ד לא היו מודדין וכו'. וקשה איך כלל התנא נמצא סמוך לספר עם נמצא לעיר שאין בה ב"ד בחדא בבא הא הנמצא סמוך לספר לא היו עורפין כלל והנמצא סמוך לעיר שאין בה ב"ד היו מניחין ומודדין לעיר אחרת שיש בה ב"ד ובבבלי הגירסא במתני' או לעיר שאין בה ב"ד לא היו עורפין וגירסא זו קשה להולמה. אם לא שנאמר דאם עיר שרובה ישראל ואין בה ב"ד קרובה אל החלל וכשנמדד אל עיר שיש בה ב"ד עיר שרובה עכו"ם קרובה לו לא היו עורפין ודוחק וצ"ע. והרמב"ם כתב פ"ט מה' רוצח נמצא קרוב לירושלי' או לעיר שאין בה ב"ד מניחין אותם ומודדין לשאר עיירות וכו' מדכלל עיר שאין בה ב"ד עם ירושלי' ש"מ דסובר דכי היכי בירושלים אף שאין עיר סמוכה לה הראויה להביא עגלה ערופה אין מביאין כלל ה"נ בעיר שאין בה ב"ד דינא הכי ומפני כן אני תמיה ממ"ש הרב בכה"ג פ"ז מה' רוצח שיש לתמוה על הרמב"ם שלא כתב בעגלה ערופה דאם אין שם ב"ד שאין מביאין ע"ע וצ"ע:

נמצא חנוק ותלוי באילן לא היו עורפין. אבל חלל ותלוי באילן היו עורפין וכדפרשתי בקונט' וא"ת לר"א נופל למה לי וי"ל דסד"א דבר הכתוב בהווה סתם מונח באדמה חלל הוא וסתם תלוי באילן חנוק הוא קמ"ל נופל לאפוקי תלוי באילן וחנוק אבל חלל ותלוי באילן עורפין ועיי' בבבלי:

או לעיר שאין בה ב"ד וכו' דכתיב ידינו לא שפכו וכו'. ותימא איך שמעינן מהך קרא שמניחין העיר הקרובה שאין בה ב"ד ומודדין לעיר שיש בה ב"ד ואם נאמר דאיצטרך הך קרא דאין מודדין לעיר שאין בה ב"ד קשה הא כתיב מפורש זקני העיר וליכא וכ"ה בבבלי ודוחק לומר דה"א דזקני העיר למצוה וצ"ע מיהו בבבלי פ"ב דמכות פליגי אמוראי אי אמרי' זקני העיר למצוה או ע"ש בתוס' ובמ"ל פ"י מה' רוצח ועמ"ש בסמוך בתוס' בד"ה נמצא:

למחלוקת ניתנו וכו'. ראיתי בקונט' שנדפס בשם גיסי הגאון הרב מהור"ר חיים יונה נ"ע וז"ל כתב הרמב"ם פ"ד מה' עכו"ם אין אחת מערי המקלט נעשית עיר הנדחת שנא' באחת שעריך ולא ירושלים וכו' וכתב הראב"ד לא ידעתי מאין לו זה ולא נאמר בגמ' אלא על ירושלים אבל כל ערי מקלט השבטים נתנו אותו מחלקיהם ע"כ וכתב היא ז"ל שכן מפורש בספרי תהיין שלא נעשו ערי המקלט עיר הנדחת והרמב"ם שלמד כן משעריך יצא לו מהא דתנן ספ"ב דמכות מעלים היו שכר ללוים דברי ר"י רמ"א לא היו מעלין להם

שכר וגרסי' עלה בגמרא אלא אמר רבא מחלוקת במ"ב ערי הלוים שהיו קולטות דמ"ס ועליהם תתנו כי הנך לקליטה ומ"ס ועליהם תתנו כי הנך מה הנך לכל צרכיהם אף הני נמי לנל צרכיהם אבל בשש ד"ה לא היו מעלים להם שכר ע"כ ועולה מזה ברור שלד"ה שש ערים הנקראות ערי מקלט אף לאחר שנתנו אותם השבטים מחלקיהם ללוים לא היו מיוחדות ללוים כשלהם אלא היה לכל ישראל תפיסת יד בה לדירת הרוצחים בלא שכר ע"כ וקשה טובא דמ"ש שש ערי מקלט אף לאחר שנתנו אותם השבטים מחלקיהם וכו' לא משמע כן מסוגיין ומסוגי' דפ"ב דמכות אלא למ"ד דלא היו מעלין שכר ללוים לא נתחלקו לשבטים אבל למ"ד מעלין מביאי' ע"ע ה"ה דנעשית עיר הנדחת וע"ק לדבריו ה"ל להרמב"ם לבאר בעגלה ערופה דאף ערי המקלט אין מביאי' עגלה ערופה דכי היכי דלא קרינן בהו בשעריך כמו בירושלים ה"נ דלא קרינן בהו לרשתה כמו בירושלים וראיתי להגאון במ"ל שכתב בפ"י מה' רוצח ואין מודדין לירושלים וכו' ואם היה החלל קרוב לערי המקלט עיין בירושלמי פ' ע"ע ע"כ ונראה דכוונתו להקשות אהרמב"ם כיון דפסק בפ"ט מה' רוצח דלא היו מעלים שכר ללוים א"כ סובר דלבית דירה נתנו וכמפורש בירושלמי ספ"ב דמכות א"כ ה"ל לבאר נמי דאינן מביאות עגלה ערופה וכמפורש כאן:

הלכה ד

היה מנדרן מיכן ומיכן וכו'. לא ידעתי למה השמיט הרמב"ם חילוקי דינים אלו:

הלכה ה

כר"י דר"י אמר כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד נעקר מכללו והרי הוא בחידושו. וקשה והא ר"י בברייתא די"ג מידות לא קאמר הכי אלא כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא ונראה דה"ג דר"י אמר דבר שהיה בכלל ויצא לידון בדבר החדש אי אתה יכול להחזירו לכללו עד שיחזירנו הכתוב לכללו בפירוש. וצ"ע בס' כריתות בתי מדות בית י"א:

עול עול לגזרה שוה. וקשה לפ"ז מנ"ל דעול בין לדעת בין שלא לדעת הא עול אינו מיותר דאיצטרך לגז"ש. וא"ל דקסבר גז"ש אפי' אינה מופנה ילפינן הלכך דרשינן עול לגופי'. דהיינו דוקא היכא דליכא למיפרך אבל הכא איכא למפרך מה לעגלה שכן שנים פוסלת בה א"נ קדשים יוכיחו כדאמרינן בבבלי בפרקין. וי"ל האי תנא דקסבר דעול קאתי לפסול בין לדעת בין שלא לדעת לית ליה הך גזרה שוה ופרה דשאר עבודות פוסלות אותה יליף מגופא דפרה וכדאמרי' בבבלי בפרקין. מיהו מסוגיין בסמוך לא משמע הכי דהא ילפינן פרה מעגלה בין לדעת בין שלא לדעת פסול וצ"ע:

ואמר אשר לא עובד בה עבודה פוסלת וכו'. ותימא הא איצטרך בה ללמד דלא דרשינן כאן כלל ופרט וכדשני ר' זעירא בסמוך וצ"ע ועמש"ל בד"ה א"ל אלו הוה כתיב וכו':

הכא אשר לא עובד בה וכו'. וא"ת ניליף עגלה מק"ו מקדשים שיהא המום פוסל בה וי"ל דהא כתיב בה בפרה למעט עגלה:

כפרה כתיב בה כקדשים וכו'. כתב הרמב"ם פ"י מה' רוצח אם היתה טרפה פסולה כפרה נאמר בה כקדשים. וכתב הכ"מ ירושלמי שם אלא שמשמע שם לפ"ז מחוסרות אבר פסולה ויש לתמוה למה השמיטו רבינו ע"כ. והיה נ"ל לתרץ שכתבו תוס' בקידושין דף נ"ז ע"א בד"ה כפרה וכו' תימא דבכריתות מפיק מוערפו שם תהא קבורתה וכו' א"נ י"ל דהא דקאמר הכא כפרה כתיב בה לא עיקר דרשא היא דהא איצטרך לדרשא אחריתא כדאמרינן בפ"ק דחולין דלמא טרפה היא וכ"ת מנ"מ כפרה כתיב בה כקדשים אלא עיקר דרשא דהכא מוערפו ע"כ משמע מדבריהם דלא ילפינן מכפרה דהושווה לקדשים לכל מילי אלא לדבר אחד והיינו טרפה אך קשה שהרי כתב הרמב"ם פ"ג מהאה"ט עגלה ערופה שנערפה כהלכתא הטהורה כפרה כתיב בה כקדשים והוא גמרא ערוכה ס"פ חטאת העוף הרי דלכל מילי הושווה והדרא קושית הכ"מ לדוכתא ומגמרא דפ' חטאת העוף קשיא אדברי תוס' הנ"ל וכן קשיא נמי מהא דתנן במגילה פ"ב כל היום כשר לעגלה ערופה ואמרינן התם בגמרא כפרה כתיב בה כקדשים וצ"ע:

מן מה דתני ר"ת דמה טמא דמה מכשיר. וקשה כיון דאמרינן כפרה כתיב בה כקדשי' א"כ למה יהא דמה טמא ומכשיר הא איהי גופה אינה מטמאה ודמה ליהוי כדם קדשים שאינו מכשיר:

ומן הדא דר' ינאי אתון מגיבין לי. עיין בפירושי בקונט'. עוד נ"ל לפרש דגרסי' בבבלי בחולין דף פ"ב ע"א אמתני' דהשוחט וכו' ארשב"ל בשם ר' ינאי עגלה ערופה אינה משנה א"כ ליכא למפשט כלל מהך מתני' מיהו במסקנא לא קאי הכי התם ע"ש:

אע"פ שאין איתן כשר וכו'. כתב הכ"מ פ"ט מה' רוצח ודע ששם במשנה שנינו אע"פ שאינו איתן כשר ופירש"י דלא כתיב ביה עיכובא ולא נאמר אלא למצוה ולא ידעתי למה השמיטו רבינו ע"כ. ול"נ שהרמב"ם סובר דתנא דמתני' דקסבר אע"פ שאינו איתן כשר היינו משום דקסבר דממעטי' מהורידו והורידו נחל והא דקאמר ודכוותה אע"פ שאינו נחל כשר להו קושיא היא אלא סתמא דש"ס הוא דקאמר הכי ומתני' דתנן אע"פ שאינן איתן כשר ה"ה נחל ונקט איתן דבי' איירי וכיון דאר"י דהא דרשב"י לאו דסמכא הוא ה"ה איתן מעכב. ועיין בתי"ט שתירץ קושית הכ"מ בענין אחר מיהו לשון סוגיין לא משמע כוותיה:

וצריך לערוף בה שני' וכו'. הנה בבבלי בפרקין דף מ"ו ע"ב מבואר דגמרינן י' עריפה עריפה מחטאת העוף א"כ בעינן שנים ממש. ולא ידעתי למה השמיטו הרמב"ם:

א"ל אלו הוה כתיב אשר לא יעבד כשר לא יזרע וכו'. וקשה אדרבה אלו הוה כתיב הכי טפי הוה משמע דאתי אש לת"ק דלא נדרש בכלל ופרט לכן נ"ל להגיה א"ל אלו הוה כתיב לא יעבד ולא יזרע יאות לית כתיב אנת אשר לא יעבד וכו' וה"פ מדכתיב אשר ריבויי' היא ולא דרשינן בכלל ופרט. וכן לעיל גרסי' א"ל אלו הוה כתיב אשר לא עבד בה ולא משכה יאות לית כתיב אלא אשר לא עבד בה ואשר לא יזרע. וכ"ה בבבלי דמריבויי' דאשר שמעינן דלא דרשינן בכלל פרט. ובהכי ניחא מה שהקשיתי לעיל בתוס' בד"ה ואמר וכו' ע"ש:

הלכה ו

והנחנוהו בלא פרנסה. עיי' פירושי בקונט'. ורש"י פי' ולא הנחנוהו בלא מזונות והוצרך ללסטם את הבריות והי"מ פי' שהוצרך להסתכן בדרכים יחידי כדי חייו וע"י כך נהרג:

ר' יעקב וכו' בשם רשב"ל דברי ר"מ אפי' ערפה פטור. כתבו תוס' בחולין דף פ"ב ע"א בד"ה עגלה ערופה אינה משנה וכו' הקשה הר"מ אמאי לא קאמר דהשוחט דמתני' היינו עורף ופטור לר"ש משום דלא חזיא לאכילה ולרבנן חייב משום דעריפה זו היא שחיטה וכו' ותי' ר"ת דוחק כמ"ש תוס' שם. ול"נ לפ' סוגיין דלקמ"מ. דהא מסיק התם בש"ס דלר' ינאי עגלה ערופה משנה אלא דרשב"ל אומר דאינה משנה ולדידי' ליכא למימר דהשוחט היינו עורף לר"מ דהא איהו הוא דקאמר הכי דברי ר"מ אם ערפה פטור. וכיון דזכינו לדין י"ל הגירסא שלפנינו דארשב"ל דברי ר"מ אפי' ערפה פטור דודאי נשתטה לא פליגי כדאמר התם בחולין דאינה משנה וקאמר הכא דאפי' בערפה לא פליגי דמודה ר"מ דפטור והבן כי נכון הוא:

מתניתא אמרה כן תצא ותרעה בעדר מהו תצא תצא מקדושתה. וא"ת הא תנן בכריתות רפ"ו המביא אשם תלוי ונודע לו שלא חטא וכו' שור הנסקל אינו כן עד שלא נסקל יצא וירעה בעדר. ובשור הנסקל לא שייך קדושה וי"ל דכיון שאסור בהנאה לאחר שנגמר דינו כדתניא בב"ק שחטו לאחר שנגמר דינו בשרו אסור בהנאה שייך שפיר לומר יצא מאיסור הנאה שהיה בו:

א"ר מתני' ויאות מה כתיב ונכפר להם הדם ושתק אלא אפי' כי ואתה תבער וכו'. בבבלי בפרקין גרסי' ת"ר מנין שאם נערפה העגלה וא"כ נמצא ההורג שאין פוטרין אותו ת"ל ולארץ לא יכופר לדם אשר שפך בה כי אם בדם שופכו. ורש"י בפ' שופטים והרמב"ם

בחיבורו והר"ב בפי' המשנה מייתי קרא ואתה תבער וכו' וקשה למה לא מייתי קרא דבבלי ועיי' בתוס' כתובות דף ל"ו ע"ב בד"ה ואח"כ מישבים קושיא זו:

הלכה ז

אבל אם היו מאה נשים וע"א כעד בעד אינון. כתב הרמב"ם פ"ט מה' רוצח אשה אומרת ראיתי את ההורג ואשה אחרת מכחשת אותה ואומרת לא ראית היו עורפין בין שבאו שתיהם כאחת בין שבאו זא"ז וכתב הראב"ד נראה מן הגמ' שזה שיבוש דבזא"ז הראשון עיקר ואפי' אשה וכ' הכ"מ ומ"ש אשה אומרת וכו' נתבאר במשנה שכתבתי בסמוך וע"כ לא מפלגינן בין באו בבת אחת לבאו זא"ז אלא דוקא כשעד הראשון כשר ולאפוקי מהראב"ד וכו' ע"כ ואיני מבין במה דחה דברי הראב"ד דעיקר קושית הראב"ד כיון דברישא דמתני' תנן עד ועד כשר ואשה ואשה מכחישי' זא"ז ומפלגינן בגמ' בין באו בבת אחת לבאו זא"ז מנ"ל לחלק בין כשר לפסול עוד כתב הרמב"ם שם ב' אומרים ראינו וא' אומרת לא ראית' אין עורפי' א' אומר ראיתי וב' אומרים לא ראית עורפין בד"א כשהיו שלשתן כשרים או פסולים אבל אם אמר ע"א ראיתי ההורג וב' נשים או שני פסולים אומרי' לא ראית אין עורפין וכתב הראב"ד גם זה שיבוש וכתב הכ"מ ותמיהא לי הא דברי רבינו משנה שלימה הם ע"ש שהאריך. ואני תמה שנראה מדבריו שהבין דברי הראב"ד שמשיג על מ"ש הרמב"ם ב' אומרים ראינו וכו' ואינו כן אלא השגתו על מ"ש הרמב"ם אם אמר ע"א ראיתי ההורג וכו' אין עורפין ואמר שזה שיבוש דהא בגמרא מסקינן דאיש אחד בשתי נשים כפלגא ופלגא דמי וכ"ה בסוגיין ובעד ועד עורפין כדתנן במתני' וא"א לומר דאיירי בזא"ז דא"כ ה"ל לפרש דבריו. ונראה דקשי' לי' להרמב"ם קושית רש"י בפ' מי שקינא דף ל"א ע"ב בד"ה אמר לך וכו' למה לא משני ר"ת מציעתא בזא"ז. ומאי דתירץ רש"י משום דקא דייק מתני' בבת אחת דקתני ושני' אומרי' לא ראיתי אלמא בהדי הדדי קאתו ע"כ. קשה טובא חדא הא כתב רש"י שם בד"ה והכא במאי עסקינן וכו' וע"כ דבזא"ז איצטרך עיקר לאשמועינן וכו' הרי גם לפי מאי דמשני מוקי מציעתא בזא"ז א"כ הדרא קושיא לדוכתא וצ"ע וע"ק הא במתני' דפ' מי שקינא לא תנן לא ראית. ואפשר שכוונתו אהא דתנן בעגלה ערופה בפרקין הך לישנא הרי בגירסת הירושלמי גרסי' לא ראיתי גם מ"ש המהרש"א דדייק לי' אי לא הוו קאתי בהדי הדדי לא הוה משמע שלא נטמאת בפניו ע"ש אין דבריו מוכרחים דאפי' בזא"ז יכול השני להכחישו ולומר היינו עמו ולא נטמאת בפניו ומ"ש תוס' שם בד"ה הא אחת וכו' האי דלא דחי לי' בזא"ז משום דסוף סוף תקשי דיוקא דסיפא וכו' מאי קמ"ל. היינו רישא וכו' ע"כ. קשה מאי קאמר תיובתא דר"ח הא גם לר"י ולעולא קשיא מאי קמ"ל. וראיתי

שהרגיש המהרש"א בקושיא זו. ולא ידעתי למה לא קשיא לי' קושיא זו גם לפירש"י בד"ה דאי היתה שותה וכו' דגם לר"י ולעולא קשיא היא גופא ודיוקא למה לי. ותירוצו של המהרש"א אינו מחוור כפי קושיתי. מיהו קושי' זו נ"ל לתרץ דלר"י ולעולא איצטרך לאשמועינן תרי זימני דחד. בחד לא היתה שותה דמחדא לא הוה שמעי' אלא בבאו זא"ז תנא משנה יתירא דאפי' בבת אתת לא היתה שותה אבל לר"ח פריך שפיר. מיהו קשה מאי ס"ד דמקשה להקשות הא ודאי איכא לאוקמי מציעתא בזא"ז. גם קשיא הא לפי המסקנא מוקמי' מציעתא בזא"ז וכמש"ל לתירוץ רש"י. לכן סובר הרמב"ם דפשיטא לי' למקשה דבפסולי עדות לכ"ע אפי' בזא"ז חד בחד לא היתה שותה. הלכך לא מצי לאוקמי מתני' בזא"ז דס"ל למקשה דמציעתא דומיא דרישא מיתניי' בין בכשרים בין בפסולי עדות. והמתרץ לא רצה למוקמי מציעתא בזא"ז משום דקשיא לי' סיפא למה לי וע"כ צריכין לומר דאיירי בפסולי עדות וקשיא רישא וסיפא בפסולי עדות ומציעתא בכשרים דוקא. וטעמא דמלתא דאף אם נאמר דעדות האומרת נטמאת הרי היא שנים אין סברא שתהיה כשני עדים כשרים אלא כשתי נשים והיינו דוקא בדליכא דמכחיש לה אבל בדאיכא דמכחיש לה נדחה עדותה. דה"נ אמרי' לפי המסקנא דבשתי נשים ועד כשר כי פלגא ופלגא דמי אע"ג דכל אחת לחודה נאמנת כבי תרי בדליכא דמכחיש לה אפ"ה בדאיכא דמכחיש לה אינה נאמנת ולא אמרי' אחרי שהאמינה התורה דליהוי עדותה כעדות הכשרים דתרי עילויי לא מעלינן עדותה. וכיון דאמרנו דמתני' איירי בבת אחת הא דקאמר הש"ס וא"ד כל דאתא ע"א מעיקרא וכו' א"א לפרש כפירש"י דאיירי בזא"ז גם מה שפירש"י דמציעתא עיקר איצטרך לאשמועי' בזא"ז א"א לאוקמי. לכך מפרש הרמב"ם הא דקאמר כל דאתא ע"א מעיקרא וכו' ה"פ אם בא העד כשר מעיקרא דהיינו כדתנן במתני' במציעתא עד אומר נטמאת והפסולים באין להכחישו אע"ג דבאו בבת אחת מאה נשים כע"א דמיין והכשר נאמן דהיכא דאיכא כשר ואמר נטמאת דהאמינו התורה כבי תרי לא משגחינן בעדות הפסולים ומתני' בשהעד הראשון נמי פסול וקמ"ל הא עד כשר שאמר נטמאת לא היתה שותה וסיפא נמי בפסולי עדות איירי וקמ"ל דוקא בשאמר ע"א פסול לא נטמאת הוא דלא היתה שותה אבל אם עד כשר מכחישן ואמר לא נטמאת כי פלגא ופלגא דמי ושותה. ופריך תרתי בפסולי עדות למה לי בשלמא רישא קמ"ל היא גופא דאזלינן בפסולי עדות בתר רוב דיעות וקמ"ל דיוקא דע"א כשר כי אתי מעיקרא מהימן אלא סיפא דלגופא לא איצטרך ליתני שתי נשים אומרת נטמאת ועד כשר אומר לא נטמאת היתה שותה ומשני דאף בסיפא קמ"ל דאזלינן בפסולי עדות בתר רוב דעות לקולא ואע"ג דכבר שמעי לה ממשניות אחרות כמ"ש תוס' מ"מ כיון דלדיוקא

נמי איצטרך לא קפיד למתני בהאי לישנא לאשמועי' נמי מה שכבר תנא במתני' במקום אחר. ומהשתא דברי הרמב"ם מבוארים. וניחא נמי מ"ש עוד שם שתי נשים או ב' פסולים אומרים ראינו ההורג וע"א מכחישם ואומר לא ראיתם עורפין. וכתב הראב"ד גם זה שיבוש שלא אמרו אלא בדאתא ע"א כשר מעיקרא אבל אתא לבסוף הולכים אחר רוב דיעות ואפי' בע"א מכחיש ע"כ וכתב הכ"מ ואיני יורד לסוף דעת הר"א שהרי מפורש בגמרא ב' נשים באיש א' כפלגא ופלגא דמי וכו' ע"ש. ובלי ספק שהראב"ד מפרש לה כפירש"י דהיינו דוקא בבאו בבת אחת אבל אם באו הנשים מעיקרא אזלינן בתר רוב דעות. דאל"כ למה קאמר הש"ס מתחלה דוקא כי אתא ע"א מעיקרא הוא דנאמן וזה ברור בדעת הראב"ד. אבל לפמ"ש לק"מ להרמב"ם. ומ"ש הרמב"ם עוד שם ג' נשים או פסלים אומרים ראינו ההורג וד' אומרים לא ראיתם היו עורפין וכתב הראב"ד אפי' בזא"ז וכ' הכ"מ ופשוט הוא בדברי רבינו שסתם ולא חילק ע"כ. ול"נ דאין כוונת הראב"ד בזה להשיג אלא לומר אף דפליג על הרמב"ם באשה ואשה כשבאו זא"ז וס"ל דהראשונה נאמנת מודה בהא כשבאו רוב דיעות אפי' בזא"ז דהשניי' נאמנים. והדברים ברורים באין גמגום למעוין היטב בסוגי' דס"פ מי שקינא ברש"י ותוס' ומהרש"א ובדברי הרמב"ם וכ"מ. ומדוקדק לשון הש"ס לפי פירושי. וראיתי לבעל המאור (נדפס באלפסי סוף תוספתא דנשי') שכתב פי' להלכה זו בשם הרמב"י ע"ש ולענ"ד הוא תמוה מכמה אנפי חדא מ"ש דר"י ור"ח לא פליגי לא משמע הכי בבבלי וקושי' תוס' בד"ה הא חד וכו' מהאי דכריתות יש ליישב דשאני חטאת כיון דאם מכחישו לע"א ואומר לא אכלתי פטור הלכך גם בע"א המכחישו פטור מחטאת משא"כ כאן שהאמינו תורה אע"פ שהאשה מכחישו הלכך אפי' בבת אחת נאמן וגדולה מזו נראה מדברי הרמב"ם פ"ח מה' שגגות דבאומר איני יודע מביא אשם תלוי ע"ש וכששניהם באו בבת אחת אנן סהדי דשתיקתו כאומר איני יודע היא דהא חד וחד נינהו. ומ"ש דקושית הש"ס ממציעתא דלגופא לא איצטרך אלא לדיוקא דחד וחד בזא"ז לא היתה שותה ש"מ דאף רישא עד ועד נמי איירי בבת אחת ותנינן לא היתה שותה ע"כ ע"ש. תימא לר"י ולעולא מי ניחא הא מיהת מציעתא משנה דל"צ היא דהא מרישא שמעי' דחד וחד לא היתה שותה. גם מ"ש בתירוצא דר"ח דמציעתא בזא"ו וסיפא איירי בבת אחת הוא דוחק גדול לר"ח רישא וסיפא בבת אחת ומציעתא בזא"ז לכן נ"ל כמ"ש. ועוד יש לי דברים בזה ברמב"ם פי"ג מה' סוטה ויתבאר במקום אחר:

הלכה י

אלא אלו שמשו פרנסות וכו'. וקשה אי כל הזוגות היו אשכולות א"כ מ"ש יוסף בן יועזר ויוסף בן יוחנן דנקט הא אלו נמי שמשו פרנסות כדתנן בחגיגה פ"ב יוסי בן יועזר אמר לסמוך ויוסי בן יוחנן אמר שלא לסמוך וכו' הראשונים נשיאי' והשניי' אב"ד לכן נ"ל הא דקאמר ואלו לא שמשו פרנסות קושיא היא וה"פ ואלו יוסי בן יועזר ויוסף בן יוחנן לא שמשו פרנסות בתמי' הא אלו נמי הוו פרנסי' ומ"ש הני דנקט:

תנא כל הזוגות וכו' עד שעמד ריב"ב וכו'. וקשה הא ריב"ב היה בימי רבן יוחנן כך זכאי ובימי ר"ג ור"י ואז היה ר"ג נשיא ור"י אב"ד א"כ לא היה ריב"ב מהזוגות וע"ק הא הוה בימיו או קודם לו ר"י הכהן החסיד כדתנן באבות פ"ב:

אלא עון אותה העז בלבד. וקשה הא לא עשה אלא משום רפואה. וראיתי למהרש"א בח"א שתירץ שהיה חולה שאין בו סכנה ולא היה לו להתירו לעצמו. וקשה הא לא הוה אלא איסור דרבנן ובשבת התירו כל דבר שהוא משום שבות לחולה שאין בו סכנה וע"ק הא מכה של חלל היתה ואפי' לחלל שבת במלאכה דאורייתא שרי כמ"ש בא"ח ריש סי' שכ"ח. שוב ראיתי שביי"מ כתב מזה ונראה דודאי לא היה עון גמור אלא ממידת חסידות ה"ל לפרוש מזה וכדאר"ע מוטב שאמו' מיתת עצמי ולא אעבור על דברי חבירי. והא דפירשו חכמים הימנו נראה שלא ידעו שצריך לו לרפואה:

הלכה יא

מתני' משנחשדו וכו'. בקונט' פירשתי דעזרא לא קניס אלא שמותר ליתן גם לכהנים. וע"כ לומר כן דאס"ד דתקנת עזרא היה שיותן לכהנים דוקא ולא ללוים א"כ מאי משנחשדו. ועיי' בבבלי ביבמות דף פ"ו. והרא"פ פי' כמ"ש פ"ב הוי היא אמר וכו' מדאר"י כמ"ד אין נותנים ש"מ דר"י גופא ס"ל נותנים ומתני' דהתם מוקי כמ"ד אין נותנים והשתא ר"ל דהכא פליג אר"י דהתם דר"ל סתמא מפרש לה אין נותנין ש"מ דפליג אר"י ע"כ ופירושו תימא הא לא בא ר"י אלא לתירוצי מתני' דיבמות מנ"ל דפליג עלה אדרבא הא אר"י הלכה כסתם משנה. ומ"ש דר"ל סתמא מפרש לה אין נותנין ש"מ דפליג אר"י אין בזה שום הכרח. ונ"ל לפרש עוד פי' אחר בסוגי' זו. דר"ל דאמר משנחשדו סובר דאין נותנין מעשר לכהונה אלא שהעם טעו וסברו דאע"ג דכתיב ואל הלים תדבר וגו' כהנים נמי איקרו לוים ואין הדבר כן דמעשר ראשון דוקא ללוי ולא לכהן. ומדלא מוקי ר"ל למתני' כמ"ד נותנין וכדאיתא בבבלי בפרקין ש"מ דקסבר ר"ל דלא נחלק אדם מעולם שיהיה מעשר לכהנים ור"י קאמר אתיא כמ"ד אין נותנין ש"מ דס"ל דאיכא מאן דפליג אך קשה למה העביר יוחנן הודיית מעשר טפי היה לו לתקן שיותן המעשר ללוים וכתורה

יעשו. ולפי פירושי בקונט' ניחא הכל. וראיתי לתוס' שכתבו ביבמות דף פ"ו ע"ב בד"ה מר סבר וכו' ולראב"ע דקסבר מדאורייתא מעשר ניתן לכהנים וללוים מ"מ כיון דנצטוו לתתו אף ללוים כי שכר הוא לכם חלף עבודתכם כשמפקיעין אותו מלוים לתתו כולו לכהנים אין זה כמצותו ע"כ. וקשה למה לא מצי למימרא בוידוי ונתתיו ללוי הא לראב"ע גם הכהנים איקרו לוים וי"ל מ"מ כיון דמסיים ככל מצותך משמע שהיה לו רצון לתתו לכהן או ללוי ואינו כן דהא כבר קנסוהו עזרא לתת לכהן דוקא. ועדיין הדבר דחוק והר"ש במ"ש כתב עיקר קרא משמע אלוי ממש:

כהדא דתני וכו'. פי' הרא"פ כלומר וכ"ת מש"ה אף המפריש לא יתודה שלא לבייש שאינן מתודים הא כיון שמתודה בקול נמוך אין כאן ביוש ולא משני כלום ע"כ. אינו מחוור דלמה היו נוהגים כך קודם יוחנן. אבל לפי פירושי שבקונט' ניחא. מ"מ יש מכאן סמך מה שנוהגים הקוראים בתורה לקרות השקיפה בקול גבוה. ומנהגן של ישראל תורה:

שהעמיד זוגות. פי' הרא"פ שתיקן בישראל שיהיה נשיא ואב"ד והן נקראין זוגות ככל אותן דקחשיב באבות והעמידן ככל גבולות ישראל והן היו משגיחין על הדבר וכו' ע"כ. ושגגה היא בידו הא מימות משה ואילך היה תמיד נשיא ואב"ד בישראל וכדאמרי' לעיל כל הזוגות שעמדו מימות משה וכו' וגם אותן השנויי' באבות מהן היו קודם ליוחנן כה"ג. ופי' שבקונטר' עיקר וכן הוא בערך ערך זוג ע"ש:

מיכן ואילך משל אוצר. ונ"ל דהיינו מטעם שהסרבן צריך לשלם לזה יציאותיו ולא היה הפסד בזה לאוצר. מיהו לפ"ז נראה אף שלא יצא הנתבע חייב בדין צריך לשלם יציאותיו של התובע דהא מיהת הפסידו בסירוב'. ודלא כמ"ש הסמ"ע בשם הריב"ש בסי' יד ס"ק כז:

הלכה יב

אבל עכשיו נפרעין ממנו ומשפחתו. וקשה דאמרי' לעיל פ"ז ה"ה ביבנה יצא קול ואמר אין לכם עסק בנסתרות וצ"ע:

הלכה יג

זה שמואל ודוד. מכאן שמעי' דוד ושלמה נקראים נביאים. וכן א"ר הונא וזה דלא כמ"ש הרמב"ם בס' המורה פ' מ"ה חלק שני דדוד ושלמה לא היו נביאים אלא בעלי רוח הקדש ע"ש:

תלמידו של עזרא. נראה שאין זה הלל חבירו של שמאי הזקן שהרי הלל זה היה בן מ' שנה כשעלה מבבל ללמוד תורה משמעיה ואבטלין ולא ראה עזרא מעולם ואיך אמרו

עליו שהוא תלמידו של עזרא אלא דהלל הזקן אין זה הלל חבירו של שמאי ודלא כמ"ש בס' היוחסין אות ה':

ובו בנה שלמה בית העולמים הה"ד והבית בהבנותו אבן שלמה וכו'. כתבו תו' במס' סוכה דף מט בד"ה שכל וכו' הא דאמרי בפר"י אבני מזבח ששקצום מלכי יון גנזו דהיכי נעביד נתברינהו אבנים שלמות אמר רחמנא ניסרינהו לא תניף עליהן ברזל כתיב וא"ת ליעבדו ע"י שמיר דהא בבית שני הוה שמיר וא"ל דהשמיר עושה פגימו' האר"י דבה"מ דכתיב גביה אבן שלמה נבנה ע"י שמיר והניחו הדבר בקושיא ולענ"ד י"ל דודאי טורח גדול להביא השמיר כדאיתא בגיטין במעשה דשלמה הלכך טוב להם לגנוז האבנים מלעשות כל הטורח הזה אבל אי הוה תקנה לנסרם ע"י ברזל היו עושים הואיל ואתעביד בהו מצוה ונכון הוא וראיתי לבמ"ל בפ"ט מה' כלי המקדש תמה למה השמיע הרמב"ם הא דתני' בבבלי בפרקין אבנים הללו אין מסרטין עליהם באזמל שנא' במלואתם ע"ש ונראה דקסבר הרמב"ם דהך ברייתא לא אתיא אלא כר' נחמיה אבל ר"י פליג עליה ודריש במלואתם כדדרשי לעיל פ' אלו נאמרי' דף כ"ב במלואותם שיהו כ"ה אותיות מכאן וכ"ה מכאן וע"כ לומר דפליג ר"י וקסבר דאבני אפוד א"צ שמיר דאל"כ קשיא קושית תו' הנ"ל ולית ליה תירוצא דילן. אך בפ"ק דהלכות בית הבחירה פסק הרמב"ם כר"נ ודלא כר"י כמ"ש במ"ל שם בפ"ק מהלכות בית הבחירה בד"ה ומ"ש דאבני היכל וכו' נראה דעלה בדעת הרב וכו' ע"ש נראה דנעלם ממנו שהן דברי תו' בסוכה דף הנ"ל גם מ"ש שם בהג"ה בכ"מ בד"ה כל אבן וכו' וז"ל לא ירדתי לסוף קושיא זו שהרי בבית שני לא היה שמיר ע"ש גם ממנו נעלם דברי תו' דסוכה ודע"ז וצ"ע ומ"ש הרב בס' מים חיים שם דס"ל להרמב"ם דאין פגימה כל דהו פוסלת אלא במזבח אבל לא באבני היכל והעזרות אע"ג דבעינן שלמות ע"ש ואינו מחוור חדא דבתוש' דסוכה לא משמע הכי ועוד מ"ט תפסול פגימה כל דהו במזבח משום דכתיב שלמות א"כ אף באבני ההיכל תפסול פגימה כל דהו דבהו נמי כתיב אבן שלמה וצ"ע:

זה דבש וכו'. בבבלי מאי נופת צופים גרסי' אמר רב סולת שצפה ע"ג נפה ודומה לעיסה שנילושה בדבש ושמן וריב"ל אמר זה דבש הבא מן הצופים כלומר מן ההרים הגבוהים שצופים משם למרחוק ונראה מזה שר' אלעזר סובר כריב"ל וריב"ח כרב וה"ק דומה כאלו לושה בדבש וחמאה:

הלכה יד

וממי ניטל יותר וכו'. כתב התי"ט בד"ה המעשרות נטלו שומן הדגן וכו' אבל ק"ל למה נקט רשב"א שומן דגן טפי משומן חירוש ויצהר והא בהו נמי שייך שומן כדאר"י לעיל

שומן הפירות ע"כ ונראה דרשב"א ה"ק דאפי' שומן הדגן שאין דרכו ללקות כל כך כדמסיק אף הוא נלקה בעון המעשרות וכ"ש תירוש ויצהר שכבר נלקו מיום החרבן:

הלכה טו

מהו שילמד אדם את בנו חכמת יונית. בבבלי במנחות דף צ"ט ע"ב גרסי' שאל בן דמה את ר' ישמעאל כגון אני שלמדתי כל התורה כולה מהו ללמוד חכמת יונית א"ל צא ובדוק בשעה שאינה לא מן היום ולא מן הלילה וכ' תוס' תימא וכי לא היה יודע דגזרו עליה ולעיל בפר"י פירשתי ותי' שם דחו' ע"ש ול"נ דלא אסרו אלא שלא ילמוד את בנו מפני המסורות אבל הוא עצמו שיודע בעצמו שלא יעבור ח"ו על דברי תורה שרי ור' ישמעאל השיבו דאסור משום דכתיב והגית בו יומם ולילה וזה ברור בעיני מיהו כאן בירושלמי בסוגיא ודאי קשיא קושית תוס' ונראה דהכא איירי ששאלו לר' יהושע קודם שבא פולמוס של טיטוס דר"י היה גם קודם חרבן הבית כנראה בכמה מקומות בש"ס:

מי מתיר את הראשונות. פי' הי"מ דהיינו עטרות חתני' ועטרות כלות ונראה שנהגו היתר בימיהם ומשני מי שהתיר את אלו התיר את כולן ע"כ ותימא הא אמרינן לעיל דאמר שמואל ניחא ליה דאיתרים רישיה וכו' ש"מ שלא הותר מעולם עטרת חתני'. ומאי דמקשה הי"מ בעצמו ע"ז מבבלי פ"ק דגיטין ומסיק דעטרות כלו' התירו ע"ש קשה איך בא להשוות הירושלמי והבבלי הא משמע שם דדוקא גדול שרי אבל עטרות כלה דמתני' והיינו עיר של זהב אסור וכמ"ש הרמב"ם והרמב"ן לכך נ"ל כמ"ש בקונט' דקשיא ליה מהא דר"ע לא ס"ל לחלק בין חתני' וכלות לשאר בני אדם דכשגזרו על עטרות חתני' וכלות לכל אדם אסרו וכ"מ לעיל דר' ירמיה לאו חתן הוה וכ"מ פשטא דשמעתתא דגיטין בזמן שנסתלקה מצנפת מראש כה"ג נסתלקה עטרה מראש כל אדם וכ"מ מדברי הרמב"ם ז"ל פ"ה מהלכות תענית הלכ' ט"ו ואח"כ גזרו על עטרות חתנים שלא להניחם כלל ושלא יניח החתן בראשו שום כליל שנא' הרם המצנפת והרם העטרה וכן גזרו על עטרות כלות אם היה שם כסף או זהב אבל של גדיל מותר לכלה ע"כ הרי מפורש דעטרות חתנים אסרו על כל אדם אבל של כלות לא עמדו באיסורן אלא לכלות בלבד דאל"כ מהו זה שכתב ברישא גזרו על עטרות חתנים שלא להניחם כלל דאם כוונתו שלא התירו לו שום דבר הא כ' בסמוך ושלא יניח החתן בראשו שום כליל אלא ודאי דברישא קאמר דעטרות חתנים אסרו על כל אדם ובסיפא גבי כלה לא כתב כן דעטרות כלות דהיינו עיר של זהב מותרות לנשים כדאשכחן בדביתהו דר"ע וזה מבואר מאוד ודלא כמ"ש הה"מ והב"י בא"ח סי' תק"ס ומ"ש תוס' בפ' במה אשה ובגיטין פ"ק דלשאר כל אדם התירו. היינו משום דקשיא להו מדביתהו דר"ע לכך מפרשי' דלא גזרו אלא על חתני'

וכלות. אבל לפוס סוגיי' ניחא הכל דכשהתירו לכלה אפריון התירו נמי לשאר נשים עטרות אבל לכלות באיסורן עומדים ובזה נעשה ולא פליגי הירושלמי והבבלי אהדדי. ואף שהרבה פוסקים סוברים כתו' וכמ"ש הב"י שם. אך מדלא הביאו דברי הירושלמי אמינא אולי משמים הניחו לי מקום:

הדרן עלך פרק עגלה ערופה וסליקא לה מסכת סוטה